RADU TEODORESCU

CALEA DE MIJLOC A SFINȚILOR PĂRINȚI CREȘTIN ORTODOCȘI ÎNTR-O LUME A EXTREMELOR

Cugir 2025

CUPRINS

Introducere
1. Realitatea este că trăim într-o lume a extremelor
2. Păcatul și patima ca extreme ale vieții
3. Demonii sunt ființe ale extremelor și niciodată ai echilibrului
4. Calea de mijloc este calea spre rai
5. Calea de mijloc în lumea laică
6. Calea de mijloc: calea prin care ne putem regăsii pe noi înșine
Concluzii

INTRODUCERE

„Cânt te găsești în fundul prăpastiei să nu disperi, iar dacă ai ajuns în vârful muntelui să nu ameţeşti. Şi să ştiţi că această a doua primejdie, este mai mare decât cea dintâi. Pentru că, în fundul prăpastiei apelezi la rugăciune ca izvor de putere. Când ai ajuns în vârful muntelui, uiţi de ea."
Mitropolitul Bartolomeu Anania[1]

Citatul de mai sus reflectă poate cel mai bine experienţa de viaţă a regretatului mitropolit Bartolomeu Anania. Aceasta fiindcă el este o pledoarie pentru a viaţă lipsită de extreme. Ceea ce se poate vedea este că există două extreme ale vieţii:

- una a succesului care duce la nepăsarea faţă de Dumnezeu,
- şi alta a problemelor şi dificultăţilor care în chestionează în mod dubitativ pe Dumnezeu.

Într-o lume din jurul nostru care se pare că merge din extremă în extremă am găsit de cuviinţă să scriem o carte despre *calea de mijloc* trăită şi propovăduită de sfinţii părinţi ai creştinismului ortodox. Iată ce spune în acest sens teologul Teodor Danalache: "calea de mijloc", numită adesea şi "calea de aur", este drumul cel mai sigur spre mântuire.

Calea "de mijloc" este acea cale care evită extremele iar, după cum bine ştim, orice extremă poate fi dăunătoare (fatală). Lucru dăunător mântuirii este deci şi acea viaţă când rea, când bună, "numai echilibrată să fie", cât şi acea extremă pietistă, acea evlavie lipsită de discernământ şi de dragoste, izvorâtă din mândrie."[2]

Calea de mijloc este fără doar şi poate una care ne face să mergem pe drumul cel mai sigur spre mântuire. Este de remarcat că această cale este una care evită excesele. De nevoia acestui lucru au devenit conştienţi şi păgânii. Cum ştim acest lucru? Ştim că pe uşa cunoscutului oracol de la Delfi era scris: *nimic în exces.* Prin urmare se poate vedea că până şi păgânii au ajuns la cunoaşterea nevoii căii de mijloc şi evitarea exceselor.

Cel care nu are o cale de mijloc în viaţă este bine să ştim că rătăceşte pe căi străine de Dumnezeu şi de ortodoxie. Aceasta fiindcă ele sunt unele care căută:

- moderaţia,
- echilibrul
- şi cumpătarea.[3]

Este evident că trebuie să fim oameni care să evităm tot ceea ce nu este folositor pentru noi deşi oferta extremelor ne dăm seama că este tentantă. Tot teologul Teodor Danalache spunea în acest sens: „Calea "de mijloc" a Bisericii înseamnă evitarea a două extreme, anume pe cea a unei prea mari îngăduinţe, care favorizează o vieţuire creştina "căldicică" şi neautentica, cât şi pe cea a habotniciei, când mintea luminată se opacizează, iar "litera" stinge "duhul".

În vremurile noastre, caracterizate de incertitudini şi dileme, din prea mult zel, chiar şi unii dintre creştini ajung să cada într-o extremă periculoasă, străină de originile Bisericii Ortodoxe. Aceştia sunt cei care ajung să meargă pe extrema cea "de-a dreapta", a unei râvne greşit înfăptuite, poate la fel de vinovată ca şi cea "de-a stânga", anume a complacerii în păcate.

Începând prin a avea o râvnă bună, unii dintre creştini ajung treptat la a hrăni o râvnă periculoasă, având drept cauza mândria şi sentimentul de "a fi aleşi special", care duce numai la jertfă, uitând de milă. Hristos ne aminteşte însă neîncetat calea cea "de mijloc", zicând: "Mila voiesc, iar nu jertfa. Caci nu am venit să chem pe cei drepţi, ci pe păcătoşi la pocăinţă." (Matei 9, 13)."

Nu voi căuta însă a spune mai multe despre această extrema a râvnitorilor, ci îmi voi îndrepta atenţia spre aceia care ajung să se complacă în păcate, numite de ei "păcate mici", ori "pogorăminte datorate neputinţelor".[4]

În ceea ce priveşte nevoinţa pentru mântuire trebuie să ştim că trebuie să evităm extremele. Prima extremă este să fim nepăsători faţă de propria mântuire şi a doua extremă este să devenim obsedaţi de nevoinţă. Aceasta fiindcă trebuie să ne dăm seama că trebuie să fim unii care să mergem pe calea de mijloc în care nimic nu trebuie să fie făcut în exces.

---

[1] https://radiorenasterea.ro/cant-te-gasesti-in-fundul-prapastiei-sa-nu-disperi-iar-daca-ai-ajuns-in-varful-muntelui-sa-nu-ametesti/ (accesat pe 01.01.2025).

[2] Teodor Danalache https://www.crestinortodox.ro/sfaturi-duhovnicesti/calea-mijloc-122004.html (accesat pe 17.06.2024).

[3] A se vedea Radu Teodorescu, *Cumpătarea în religia comparată* (Cugir, 2014).

[4] Teodor Danalache https://www.crestinortodox.ro/sfaturi-duhovnicesti/calea-mijloc-122004.html (accesat pe 17.06.2024).

În zilele noastre sunt din ce în ce mai mult persoane care vor să reuşească în viaţă dar nu ştiu cum. Ei trebuie să devină conştienţi că trebuie să fie persoane ale căii de mijloc. Numai aşa vor ajunge să fie persoane care să ştie în ce direcţie să apuce şi ce metodă trebuie să aplice pentru a reuşii în viaţă. „Când un om ajunge să înţeleagă calea "de mijloc" drept o vieţuire creştină "căldicică", atunci el rătăceşte deja de pe calea cea spre mântuire. Să ne punem înainte cuvintele pe care unii dintre noi le vom auzi la Judecată: "Fiindcă eşti căldicel, am să te vărs din gura Mea." (Apocalipsa 3, 16)

Calea "de mijloc" nu este sub nici o formă slujire la doi domni, care este lucru cu neputinţă. "Caci ce însoţire are dreptatea cu fărădelegea? Sau ce părtăşie are lumina cu întunericul? Şi ce învoire este între Hristos şi Veliar? Sau ce are laolaltă un credincios cu un necredincios? Sau ce înţelegere este între templul lui Dumnezeu şi idoli?" (II Corinteni 6, 14-16)."[5]

În această carte vom vorbii mai mult despre faptul că trebuie să găsim o cale de mijloc în tot ceea ce facem fiindcă dacă nu vom ajunge să fim sub controlul şi stăpânirea demonilor. Aceasta fiindcă vom vedea în paginile acestei cărţi că demonii sunt fiinţe ale extremelor şi niciodată a cumpătării.

La fel de bine vom vedea că păcatul şi patima sunt lucruri care nu merg după calea de mijloc ci sunt nişte extreme morale. Aceasta fiindcă este bine să ne dăm seama că mai ales patima este una care ne face să nu mai mergem pe calea de mijloc ci ajungem să mergem pe o cale a

- exceselor,
- extremelor,
- a periferiilor
- şi a auto-distrugerii.

Omul este o fiinţă care se poate autodistruge. Aceasta mai ales dacă el nu ajunge să meargă pe o cale a echilibrului, deci a căii de mijloc.

„Hristos a venit să aducă pe pământ sabie, iar sabia adusă de El este cea mai ascuţită dintre toate, ea tăind şi despărţind veşnic cele rele de cele bune. Hristos a adus sabie împotriva păcatului şi milă pentru păcătoşi. "Nu am venit să împac adevărul cu minciuna, înţelepciunea şi prostia, binele şi răul, dreptatea şi silnicia, bestialitatea şi omenia, inocenţa şi desfrânarea, pe Dumnezeu şi pe mamona: ci am adus sabie, ca să tai şi să le despart, încât să nu se amestece. (Sfântul Nicolae Velimirovici).

Calea "de mijloc" nu înseamnă a face compromisuri şi neîncetate pogorăminte. Pe mulţi i-am auzit spunând: "Lasă, ca nu strică puţin din aceasta şi puţin din aceea (păcate), că doar nu suntem călugări ori vieţuitori în peşteră". Mare înşelare este a izola vieţuirea creştină autentică (unică) în mănăstiri şi peşteri, pe când în lume să fie lăsat totul la aprecierea fiecăruia. Măsura este una, iar calea este tot una. Cât despre pogorăminte, acestea au rostul de a sprijini neputinţele, iar nu de a susţine patimile."[6]

Se poate vedea că în ceea ce priveşte religia omul în istorie a fost cât se poate de extremist. Aceasta fiindcă au ajuns să fie religiile care să susţină lucruri cât se poate de reprobabile:

- păgânism,
- politeism,
- imoralitate,
- violenţă,
- demonoloatrie etc.

Toate aceste lucruri au apărut în religie pe fondul faptului că omul şi-a pierdut echilibrul. Fără de un simţ al balanţei şi al echilibrului ei bine omul a ajuns să păşească pe o cale străină de Dumnezeu.[7]

Este evident că în această carte vom opune căii de mijloc pe care trebuie să apucăm în viaţa noastră cu excesul. Dacă vom privii mai mult în jurul nostru vom vedea că este extrem de mult exces în lume. Oamenii din jurul nostru sunt departe – de cele mai multe ori – de a fii unii care să ştie că trebuie să fie oameni ai raţiuni şi a echilibrului.

Este evident în acest sens că această cale de mijloc este fără doar şi poate o cale a raţionalităţii. Omul care merge pe o cale de mijloc în viaţa lui ei bine trebuie să ne dăm seama că este unul care este cât se poate de raţional. Nu este deloc o coincidenţă că până şi Sfântul Antonie cel Mare spune că răutatea de cele mai multe ori apare dintr-o lipsă a raţiunii.

[5] Teodor Danalache https://www.crestinortodox.ro/sfaturi-duhovnicesti/calea-mijloc-122004.html (accesat pe 17.06.2024).
[6] Idem.
[7] A se vedea Baruch Halpern, *From gods to God. Dynamics of iron age cosmologies* (Mohr Siebeck, 2009).

Suntem oamenii ai raţiunii şi pentru acest lucru ajungem să păşim pe o cale de mijloc în viaţa noastră şi să evităm excesul de tot felul. Patima trebuie să ştim că este un exces. Este un exces care ne face să nu mai fim oamenii ai raţiunii şi ai rezonabilităţii.

Iată ce spunea în acest sens teologul Teodor Danalache: „pentru chinezii taoişti lumea este un echilibru fragil între principii contrare aflate într-o continuă mişcare. Faptele omului pot restabili echilibrul său, din contră, pot destabiliza întregul sistem, ducând până la ruperea armoniei universului. Ei susţin că în fiecare lucru bun se află şi ceva rău, iar în oricare lucru rău se află şi ceva bun. Prin urmare, într-o asemenea gândire nu contează "cantitatea" de rău prezent, ci numai o păstrare a unui echilibru între cele doua forţe.

Ajungând să ascultăm mai mult de învăţătorii cei lumeşti, decât de Evanghelia lui Hristos, care ne cere să fim "desăvârşiţi precum Tatăl" (Matei 5, 48), vom ajunge cu siguranţă să îmbinăm lucrurile cele bune cu cele rele, într-o vieţuire unică, pe care o vom mai şi numi "creştina", ori "cale de mijloc".

Creştinul trebuie să ştie una şi buna: Cele contrarii nu pot fi împăcate!”[8]

Doi istorici discutau într-o zi.

- Ştii ce?
- Ce?
- Istoria în ansamblu nu are prea mult echilibru.
- În acest sens.
- Se merge din extremă în extremă în istorie.
- Ştii de cine în aminteşti când spui acestea?
- Nu.
- De Mircea Eliade.
- Mircea Eliade?
- Da.
- De ce?
- Ştii cum se considera Eliade?
- Nu.
- Se vedea pe sine ca un om care mergea prin „teroarea istoriei.”
- Teroarea istoriei?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă istoria poate să devină rea şi urâtă.
- Dacă ne gândim la câte războaie au fost în istorie cred că ai dreptate.
- Evident.
- Şi ce este de făcut?
- Trebuie să mergem pe calea de mijloc.
- Să evităm excesele?
- Şi extremele.
- Înţeleg.
- Mă bucur.
- Dar ce să facem dacă istoria ne spune în situaţii extreme.
- Să ne păstrăm demnitatea.
- Se poate acest lucru?
- Da.
- Cum?
- Cu demnitate.
- Nu ştiu ce să spun.
- O să îţi spun o întâmplare din istorie în acest sens.
- Care să mă facă să înţeleg?
- Da.
- Sună bine.
- Sigur.
- Deci?
- Este o poveste din trecut.

[8] Teodor Danalache https://www.crestinortodox.ro/sfaturi-duhovnicesti/calea-mijloc-122004.html (accesat pe 17.06.2024).

- Te ascult.
- Tatăl împăratului Constantin cel Mare s-a numit Constantin Clor.
- Este vorba de Sfântul Constantin cel Mare care a dat libertate creştinilor?
- Da.
- Interesant.
- Ei bine Constantin Clor era un regent şi a voit să îi testeze pe creştinii care lucrau la curtea lui.
- Adică cum să îi testeze?
- Să vadă cât se bine au fost ancoraţi în credința în Hristos.
- Înţeleg.
- Ei bine Constantin Clor i-a chemat pe toți curtenii.
- Și?
- Le-a spus aşa.
- Ce?
- Toţi aceia dintre voi cari voiţi să mai rămâneţi, în jurul meu, să jertfiţi îndată zeilor şi să vă închinaţi lor.
- Constantin Clor era creştin?
- Da.
- Și atunci?
- Îți voi spune.
- Bine.
- Unii curteni au fost gata să jertfească zeilor.
- Îmi dau seama.
- Au fost totuşi mulţi care au preferat să plece de la curte.
- Fiindcă erau creştini veritabili?
- Da.
- Cred şi eu.
- După un oarecare timp Constantin Clor i-a chemat din nou pe curteni.
- Și?
- Plecaţi de la fața mea — zise către cei ce se arătară gata a jertfi idolilor — voi curteni fățarnici, căci cel ce e gata să se lepede de Dumnezeul său pentru mine, nu e vrednic de mine.
- Interesant.
- Voi cei rămaşi credincioşi Dumnezeului celui adevărat, rămâneţi spre bucuria mea în serviciul meu, căci cel ce e credincios Dumnezeului său, credincios va rămâne şi regentului său.
- Le-a spus creştinilor care au voit să plece?
- Da.
- Foarte înțelept acest Constantin Clor.
- Aşa este.
- Deci care este morala?
- Că trebuie să fim demni.
- Da. Şi încă ceva.
- Ce?
- Nu trebuie să fim bătuţi ca de vânt de istorie.
- Să nu ştim în ce direcţie să mergem?
- Da.
- Sunt de acord.
- Mă bucur.
- Trădătorii în nici un caz nu sunt oameni ai căii de mijloc.
- Asta cred că este evident.
- Ştiam şi eu dar nu eram deplin conştient.
- Păi să fi.
- Voi fi de azi.
- Foarte bine.
- Mă bucur.[9]

[9] A se vedea Grigorie Comşa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

Istoria este una care ne pune de mai multe ori în fața extremelor. Sunt unii care consideră că în fața unor vremuri extreme ei bine trebuie să mergem pe căi extreme. Acest lucru este fals. În istorie dacă voim să reușim trebuie să fim persoane care să păşim pe calea de mijloc. Teologul Teodor Danalache spunea în acest sens: „calea "de mijloc" este o autentică vieţuire întru Hristos, este o schimbare radicală a vieţii de mai înainte, fără a cădea însă în nici una dintre extreme. Sfinţii nu au fost extremişti, în pofida tuturor nevoinţelor lor, adesea greu de imaginat, ei fiind oricând gata să renunţe la nevoinţele lor, de dragul oamenilor şi pentru ascultare.

Sfântul Simeon Stâlpnicul a fost primul care a practicat o asemenea nevoinţă. Pentru a verifica autenticitatea vieţuirii sfântului, ceilalţi părinţi au hotărât să-i poruncească să se coboare de pe stâlp, căci nu îi este lucru de folos. Când a auzit cuvântul lor, sfântul a început imediat a coborî de pe stâlp. Văzând aceasta, părinţii au cunoscut harul primit de sfânt şi şi-au cerut iertare, îngăduindu-i să rămână pe stâlp.

Biserica Ortodoxă păstrează, aşadar, calea "de mijloc" prin reprezentanţii săi cei mai înalţi, adică prin sfinţi. Calea "de mijloc" este deci păstrată şi arătata neîncetat de către sfinţi, care, deşi nu au fugit de păcătoşi, nu s-au amestecat cu faptele acestora. Deşi sfinţii nu au ieşit din lume, ba încă mulţi dintre ei au vieţuit chiar în oraşe şi sate, ei au murit păcatelor din aceasta.[10]

CAPITOLUL 1

REALITATEA ESTE CĂ TRĂIM ÎNTR-O LUME A EXTREMELOR

Cu privire la lume opiniile diferă. Sunt unii care privesc cu ochi buni lumea şi sunt alţii care evident că sunt rezervaţi cu privire la ea. Aceasta fiindcă se poate vedea că sunt mulţi care trăiesc în această lume dar nu vor binele ei.

- Tirani,
- dictatori,
- sadici,
- păgâni,
- sataniști,
- nihilişti
- sau atei

sunt cu toţii unii pe care îi putem găsii în istorie şi evident că ne vom lovii de ei dacă ni se vor intersecta căile.

Cu privire la faptul că trebuie să evităm extremele Sfântul Teofan Zăvorâtul spunea: **„Fugi întotdeauna de ceea ce este prea mult și prea puțin în virtute, și caută cu osteneală calea de mijloc, ca să faci tot lucrul la vremea lui și cu măsura cuvenită.**

Iată ce e prea mult: postul și privegherea prelungite, goliciunea, lanțurile și celelalte pe care ți le iei asupră-ți mai presus de puterile tale; iar calea de mijloc e a mânca în fiecare zi, numai nu până la saț, a dormi potrivit și a te osteni și a face toate după predania cea credincioasă a Bisericii și după tipicul călugăresc - că oarecare din Părinți a zis: „C*e este peste măsură este de la demoni*". Chiar dacă oarecari dintre nevoitori, prin nădejde tare în Dumnezeu și dragoste puternică față de El, au putut cu harul Lui, să ia asupra lor nevoințe peste măsură de mari, ceea ce rareori se întâmplă nu este recunoscut de către Sfinții Părinți drept poruncă și lege, ca oricine să fie dator a lua asupra sa această povară - fiindcă ea nu e fără de primejdie și vătămare.

Un singur lucru peste măsură iubește Dumnezeu - a iubi pe vrăjmași, a face bine celor ce ne fac rău, a binecuvânta pe cei ce ne blestemă și ne grăiesc de rău, a iubi pe orice om ca pe noi înșine sau chiar mai mult, așa cum Hristos ne-a iubit pe noi, a ne bucura cu cei ce se bucură și a plânge cu cei ce plâng, a mulțumi pururi pentru toate, a ne ruga neîncetat, a iubi pe Dumnezeu din toată inima și din tot sufletul."[11]

Cei care contestă calea de mijloc sunt unii care susţin că trebuie să fim persoane care să ne dăm seama că este vorba de o cale anevoioasă şi dificilă. Pentru aceasta sunt foarte mulţi care în lumea noastră preferă să meargă din extremă în extremă.

Care sunt aceste extreme pe care mai mulţi dintre semenii noştri ajung să le adopte? Evident că sunt oameni fără de Dumnezeu. Nu trebuie să fim naivi şi trebuie să ne dăm seama că sunt mulţi care nu vor să aibă de a face cu Dumnezeu.

---

[10] Teodor Danalache https://www.crestinortodox.ro/sfaturi-duhovnicesti/calea-mijloc-122004.html (accesat pe 17.06.2024).

[11] Sfântul Ierarh Teofan Zăvorâtul, *Patericul Lavrei Sfântului Sava*, Editura Egumenița, 2010, p.95-96 apud https://doxologia.ro/calea-de-mijloc (accesat pe 17.06.23024).

- Împătimiţii,
- netoţii,
- nerozii,
- iresponsabilii,
- înşelătorii
- sau criminalii

sunt cu toate persoane care în nici un fel nu merg pe calea de mijloc fiindcă ei sunt persoane fără de echilibru şi cumpătare.[12]

Calea de mijloc este o cale care în cele din urmă ne duce la mântuire. Acest lucru a fost afirmat de mai multe personalităţi ale ortodoxiei. Printre ei a fost şi părintele Serafim Rose: „privitor la calea de mijloc: este foarte greu să mergem pe această cale, dar este singura cale mântuitoare. Între tradiţionalismul lipsit de dragoste (care ne face asemănători fariseilor din legea cea veche) şi modernismul a cărui dragoste ecumenistă este o pervertire a iubirii evanghelice, linia împărătească este greu de deosebit, iar tradiţionaliştii neagă linia pe care merg moderniştii. Diferenţa mare este că tradiţionaliştii sunt în Biserică, excesele unora dintre ei nefiind reprezentative pentru linia pe care merg marea majoritate. Iar moderniştii, prin deformarea dogmelor Sfintei Biserici, prin încălcarea Hotărârilor Sfintelor Sinoade Ecumenice, se plasează de bună-voie în afara Bisericii din care au făcut şi fac parte Sfinţii Părinţi. Cu toate acestea, poate fi mult mai greu pentru un tradiţionalist extremist să ajungă la calea împărătească; în timp ce, prin citirea scrierilor patristice, moderniştii îşi pot da seama că se află în înşelare, prin citirea aceloraşi scrieri extremiştii care se consideră tradiţionalişti ajung la concluzia că se află pe drumul cel bun. Totuşi, calea împărătească e singura cale binecuvântată de Dumnezeu. Iar celelalte sunt căi pe care, deşi înţelepciunea omenească încearcă să îşi găsească puncte de sprijin în învăţătura Bisericii, se ajunge la rătăcire."[13]

Este de amintit aici că un om care este învăţat să trăiască în extreme în nici un fel nu este unul care îşi dă seama şi este conştient că trebuie să evite extremele. Mai ales pentru cei care sunt iubitori de adrenalină ei bine viaţa în extreme este văzută ca o binecuvântare. Adevărul este că istoria a fost plin de extreme:

- lagăre de exterminare,
- lupte de gladiatori,
- inchiziţie,
- păgânism
- sau tiranie

sunt cu toate lucruri pe care le putem vedea în istorie. Ele sunt atât de des prezente că la un anumit nivel devin lucruri aproape obişnuite.

Viaţa în extreme fără doar şi poate că ajunge să fie una care să sfârşească în păcat şi ştim că păcatul ne duce departe de mântuire.

Oamenii vor să se mântuiască dar nu vor în nici un fel să renunţe la extreme. Se consideră că extrema este una care se merită să fie trăită. Ei bine se poate vedea că până şi în politică s-a ajuns la concluzia că extremele trebuie să fie evitate. Extremismul politic este unul care ajunge să distrugă vieţi şi să ne facă să nu mai ştim pe ce cale să apucăm.

Tot părintele Serafim Rose spunea: „există unii creştini care se plâng de faptul că greutăţile vieţii îi împiedică să ducă o viaţă curată, că nu au toate condiţiile materiale pentru a putea duce o viaţă bineplăcută lui Dumnezeu. Ei aşteaptă să ajungă la un anumit standard material pentru a avea timp să se ocupe de cele duhovniceşti. Lipsurile prezente îi apasă... Dar am văzut că nici părintele Serafim nu ducea o viaţă confortabilă: uneori avea şi el greutăţi financiare, avea şi el probleme ba cu maşina, ba cu una, ba cu alta. Dar în toate aştepta ajutorul lui Dumnezeu. Scrisorile din această carte ne ajută să înţelegem că oamenii cu viaţă sfântă nu trăiesc într-un iglu, nu trăiesc separaţi de frământările şi problemele obişnuite. Sfinţenia nu înseamnă evitarea problemelor fireşti, ci înseamnă răbdarea acestor probleme. Aşa cum sfinţii nu au cerut de la Dumnezeu să fie tămăduiţi de boli, ci au cerut puterea de a răbda boala."[14]

Lumea extremelor nu este deloc o lume a sfinţeniei creştin ortodoxe. De ce? Fiindcă omul pur şi simplu ajunge să nu mai ştie care este sensul vieţii. În extremă nu mai ai timp să iei aminte la Dumnezeu fiindcă nu ai cum. Trebuie să fi tot timpul atent la extrema pe care ai ales-o.

---

[12] A se vedea Radu Teodorescu, *Răul în religiile lumii* (Pennsylvania, 2002).

[13] Serafim Rose *Ne vorbește părintele Serafim Rose - Scrisori*, traducere de Ștefan Francisco Voronca, Editura Egumeniţa, Galaţi, 2003, pp. 317-319 apud https://doxologia.ro/calea-imparateasca-e-singura-cale-binecuvantata-de-dumnezeu (accesat pe 17.06.2024).

[14] Idem.

Totuşi trebuie să ne dăm seama că sunt şi unii care deşi merg pe calea creştin ortodoxă – calea de mijloc – ei bine ajung să nu mai ştie care este sensul ei adevărat. Tot părintele Serafim Rose spunea în acest sens: „nu voi lăsa neobservat, nemustrat şi necriticat nici zelul unor clerici păstrători ai vechiului calendar care se comportă cu fanatism, exagerează, se îndepărtează şi cad în rătăcire. Lipsiţi de lumina înţelegerii şi deosebirii, aceştia au aşezat vechiul calendar în rândul dogmelor, crezând că Tainele celor ce merg după noul calendar nu sunt valabile, propovăduind şi învăţând pe creştini să-şi boteze din nou fiii care au fost botezaţi de preoţii noului calendar sau mai bine să-i lase nebotezaţi. Un ieromonah din Ierusalim, foarte fanatic, a îndrăznit să le scrie rudelor sale din Atena că dacă nu au acolo preot păstrător al vechiului calendar care să le boteze copiii, să-i scrie lui, iar acesta va săvârşi Sfânta Taină a Botezului în Ierusalim, unde Biserica merge după vechiul calendar şi harul Sfântului Duh se va coborî peste copiii din Atena, în chip nevăzut, atunci când el va săvârşi Botezul la Ierusalim (...). Alţii i-au convins pe mulţi creştini să nu intre în sfintele biserici, să nu se închine la sfintele icoane deoarece, o dată cu schimbarea calendarului, s-au murdărit şi arhiereii şi preoţii şi bisericile şi icoanele şi Tainele. Alţii i-au învăţat pe creştini ca atunci când trec pe lângă biserici să nu-şi facă nici măcar semnul Sfintei Cruci şi multe altele pe care nu le mai spun, ca să nu-i întristez pe nevoitorii cu pricepere şi putere de deosebire. Am socotit însă că e necesar să scriu acestea spre învăţătura şi povăţuirea nevoitorilor pentru credinţă, ca să vadă cu toţii că prin fanatism, prin râvnă necugetată, prin mânie, invidie, mândrie, prin lipsa dragostei creştine, lupta noastră se va dovedi zadarnică, nefolositoare şi vătămătoare şi pentru noi şi pentru aceia pe care-i învăţăm”[15]

Sunt unii care fiindcă duc un mod de viaţă extremist ai bine ajung să creadă că pot să ducă un astfel de mod de viaţă şi în creştinismul ortodox. Ei bine ei trebuie să ştie că în nici un fel creştinismul ortodox nu merge în extreme.

Calea extremelor după cum vom vedea aparţine mai mult demonilor şi trebuie să ne ferim de ea.[16]

Este evident că trebuie să ne trezim la realitate cât mai repede fiindcă dacă nu lumea cu mersul ei

- trepidant
- şi de multe ori

terifiant ne va duce departe de Hristos.

Evident că adepţii extremelor în viaţă vor ajunge să considere viaţa creştin ortodoxă ca fiind una care nu are nici un

- sens,
- noimă
- şi semnificaţie.

„Peste tot și în toate este bună calea de mijloc, iar lipsa de măsură și vremea nepotrivită aduc vătămare în locul închipuitului folos. Să știți că virtuțile trupești (postul și privegherea) sunt doar unelte ale virtuților, iar virtutea în adevăratul înțeles al cuvântului este doar sufletească. Trebuie să avem înfrânare nu numai în ce privește feluritele mâncăruri și băuturi, ci în ce privesc toate patimile îndeobște: în ce privește mânia și enervarea, osândirea, îngâmfarea fățișă și tainică, îndărătnicia și cele de aceeași teapă. A ceda cu înțelepciune, acolo unde nu este o încălcare vădită a voii lui Dumnezeu și păcat vădit, este lucrul care se potrivește cel mai bine poruncii Domnului: **Dacă voiește cineva să-Mi urmeze Mie, să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să vină după Mine.** Nu spun să cedați dacă unii oameni vă silesc să încălcați rânduielile Bisericii Ortodoxe, ci numai vă explic că în mijlocul ciocnirilor dintre oameni trebuie să vă străduiți a păstra seninătatea și pacea lăuntrică.”[17]

Viaţa extremelor evident că va ajunge să ne transforme în extremişti. Extremele pot să fie:

- morale,
- sociale,
- politice,
- economice
- sau culturale.

Fiind adepţii extremelor evident că nu mai ştim că fin unii liniştiţi şi care să trăim în tihna isihiei creştin ortodoxe.[18]

Extreme nu numai că oboseşte dar ajunge la fel de bine să deformeze în special viaţa şi un mod de viaţă creştin ortodox. În această carte vom milita asupra faptului că trebuie să ducem un mod de viaţă creştin ortodox

---

[15]Idem.

[16]A se vedea Mănăstirea Paraklitu, *Demonii şi lucrările lor* (Galaţi, 2007).

[17] *Școala ortodoxiei pentru începători*, Editura Sofia, p. 173 apud https://doxologia.ro/calea-de-mijloc-pentru-mantuire (accesat pe 17.06.2024).

[18] A se vedea Radu Teodorescu, *Isihastul creştin ortodox în actualitate. De la informaţie teologică la formare duhovnicească* (Cugir, 2024).

şi să ajungem să pătrundem în mentalitatea sfinţilor părinţi creştin ortodocşi. Cu privire la acest lucru părintele Ilie Cleopa spunea că trebuie să avem dreapta socoteală: „spun Sfinții Părinți că împărăteasa faptelor bune este dreapta socoteală. Mulți s-au aruncat în potopul patimilor ca să scape pe alții de la moarte și s-au înecat, pentru că n-au avut chibzuiala și dreapta socoteală în viață. Toate faptele bune trebuie făcute cu măsură și dreaptă socoteală, adică să umblăm pe calea împărătească de mijloc, după darul, firea și puterea fiecăruia, ca să nu cădem într-o parte sau alta, că «extremele sunt ale diavolului», cum spun dumnezeieștii Părinți”.[19]

Doi turişti se afla la Roma.

- Ce oraş frumos este Roma.
- Aşa este.
- De multă vreme am voit să ajung aici.
- Şi eu.
- Şi iată că suntem aici.
- Aşa este.
- Când te gândeşti că Roma a fost capitala unuia dintre cele mai puternice imperii din lume.
- Aşa este.
- Acum este doar o capitală ca restul capitalelor lumii.
- În ce sens?
- Mă gândeam unde s-a dus oare toată gloria din trecut?
- A, la asta te refereai?
- Da.
- Cred că ştii de ce a decăzut Roma?
- Nu prea.
- Au fost mai multe cauze.
- Dar care este cea principală?
- Cred că este persecuţia creştinilor.
- Am auzit despre asta.
- Roma nu a voit să renunţe la zeii păgâni fără vărsare de sânge.
- Ce trist.
- De ce?
- Fiindcă zeii de fapt erau imaginaţii ai minţii omeneşti.
- În mare.
- Adică?
- Ştii ce spune Sfântul psalmist David?
- Nu.
- Toţi zeii neamurilor sunt demoni.
- Nu ştiam.
- Păi să ştii.
- Acum ştiu.
- Deci romani se închinau la demoni?
- Se pare că da.
- Ce trist.
- Aşa este.
- Şi dacă spuneai că te închini la zei dar în inima ta credeai în Hristos?
- Mă faci să râd.
- De ce?
- Nu ştii?
- Nu.
- Te vor face să înţelegi.
- Chiar te rog.
- Îţi voi spune o întâmplare în acest sens.
- Care?

[19] Ilie Cleopa în Arhimandrit Ioanichie Bălan, *Patericul românesc I*, Ediția a VI-a, revăzută și îngrijită de Arhim. Petru Bălan, Editura Mănăstirea Sihăstria, 2011, p. 786 apud https://doxologia.ro/imparateasa-faptelor-bune-este-dreapta-socoteala (accesat pe 17.06.2024).

- Tu de martirul creştin Gordin ai auzit?
- Nu.
- A fost un ofiţer din armata romană.
- Şi?
- Gordin a devenit creştin.
- A renunţat la zei?
- Da.
- Şi ce a urmat?
- A fost chemat în faţa autorităţilor romane.
- De ce?
- Pentru a se lepăda de Hristos.
- Şi s-a lepădat?
- Nu.
- De ce?
- Îţi voi spune.
- Bine.
- Ca urmare tribunalul care l-a judecat pe Gordin a decis că el trebuie să moară prin ardere în foc.
- Vai nu se poate.
- Ba da.
- Şi?
- Înainte de a fi ars mai mulţi creştini au venit la Gordin.
- Şi ce i-au spus?
- Gordin poţi să mărturiseşti cu gura că renunţi la Hristos dar cu inima să rămâi tot creştin.
- Nu se poate.
- De ce Gordin?
- Nu ştiţi ce spune Sfântul apostol Pavel?
- Ce spune?
- „Căci cu inima credem ca să ne îndreptăm, iar cu gura mărturisim ca să ne mântuim". (Rom. X, 10).
- Şi până la urmă ce s-a întâmplat?
- Gordin a fost martirizat.
- Ce păcat.
- Aşa este.
- Şi când te gândeşti cât de mult a decăzut lumea romană
- Aşa este.
- Totuşi Roma s-a încreştinat.
- Într-un târziu.
- Aşa este.
- Ştii la ce mă gândesc?
- Nu.
- Că trebuie să evităm extremele.
- Aşa cum nu au făcut romanii?
- Da.
- Sunt de acord.
- Trebuie să vedem răul din extreme.
- Aşa este.
- Extremele nu sunt bune.
- În nici un fel.
- Istoria este plină de extreme.
- Din nefericire.
- Este greu să îţi găseşti echilibrul în istorie.
- Dar nu imposibil.
- Crezi?
- Da.[20]

[20] A se vedea Grigorie Comşa, *1000 de pilde pentru viaţa creştină* (Arad, 1929).

Istoria, lumea din jur, banii şi plăcerile ne vor face să nu mai ştim că există o cale de mijloc a sfinţilor părinţi creştin ortodocşi. Părintele Ilie Cleopa era de părere că mai ales duhovnicul trebuie să ţină de calea de mijloc: „duhovnicul trebuie să țină măsura adevărului, adică **să țină calea de mijloc între dragoste și asprime, între acrivie, adică scumpătate, și pogorământ**. Să măsoare așa cum îl învață Dumnezeu, de la caz la caz, dragostea cu dreptatea și mustrarea cu răbdarea și blândețea. Apoi, să dea canonul după măsura păcatului, după starea sufletească și trupească a credinciosului și potrivit cu practica și Canoanele Bisericii. Preotul are o limită în a lega și a dezlega păcatele, mai ales când spovedește clerici. El nu are toată puterea de a dezlega. Aceasta o are numai episcopul, iar preotul este numai un delegat al lui, deci cu putere limitată. Când preotul nu poate chibzui canonul, sau are un caz grav, amână spovedania și dezlegarea, până ce se consultă cu un alt duhovnic mai bătrân, sau îl trimite pe cel în cauză la episcop.

Dacă un duhovnic primește pe cineva de la alt duhovnic, el este dator să-l spovedească din nou, din copilărie; însă nimeni nu poate sili pe cineva să se spovedească la el. Credinciosul are libertatea de conștiință să se ducă la cel care are mai multă evlavie, după cum îl călăuzește Duhul Sfânt. Că **nimic nu este mai greu decât a spovedi, a crește și a povățui sufletele pe calea mântuirii**. De aceea mulți se feresc de duhovnicie, de teamă să nu alunece și ei în aceleași păcate. Că auzi ce spune Sfântul Isaac Sirul: „Vai de cei ce se aruncă de voia lor în potopul lumii (patimilor) ca să scoată pe alții, iar ei se înecă și pier pentru Împărăția lui Dumnezeu". Iar despre cei ce caută duhovnici slabi ca dânșii, spune Cuviosul Nicodim Aghioritul: „Cel ce caută duhovnic rău ca dânsul, el nu dorește să-l vindece de păcate, ci să-l tolereze în păcatele sale"."[21]

Lumea extremelor este o lume în care riscul este la mare cinste. De ce să nu spunem că în lumea extremelor riscul este fără doar şi poate aproape un cult. Aceasta fiindcă trebuie să ştim că se riscă în

- politică,
- economie,
- finanțe,
- jocuri de noroc
- sau energie.

Aceasta ca să enumerăm numai câteva dintre domeniile în care se fac mari riscuri. După cum am spus legătură dintre risc şi extremă este mare.[22]

Lumea extremelor este o lume în care imprevizibilul este la mare cinste. Auzim de mai multe ori că cine ştie ce criză a făcut ca bursa de valori să se prăbuşească şi să facă astfel viaţa cât se poate de impredictibilă şi nesigură. Iată ce spunea în acest sens Sfântul Macarie de la Optina: „nehotărârea în fapte ne dă în vileag fățărnicia. **Bine faci rugându-te lui Dumnezeu să te îndrume ce să faci, și procedează așa cum te îndeamnă conștiința**. Dacă lucrurile nu vor ieși așa cum ar trebui, mustră-te pe tine însăți, dojenește-te, smerește-ți cugetul, și nu vei suferi vătămare. Părerea acelui „om evlavios" care spune că nu este bine să te obișnuiești să mărturisești tot ce-ți apasă inima, ci trebuie s-o deprinzi pe aceasta să „mistuie" singură, în sine, poverile, nu se potrivește cu poveţele Sfinților Părinți, care sfătuiesc să nu ne încredem în gândirea noastră, ci în gândirea celor sporiți.

Felul acesta de viață este neapărat trebuincios celor care duc viață făptuitoare: **după ce se vor deprinde însă și vor spori în lucrarea cu sfătuire, vor putea să „mistuie" și singuri greutățile de pe inimă, mai ales când nu au cui să le descopere**; totuși, și aceștia se folosesc de învățăturile Părintești în privințele unde au nedumeriri. Iar de la a încerca să „mistui" singură poverile de pe suflet atâta timp cât nu ești încă deprinsă cu lucrarea duhovnicească, până la nădăjduirea în sine și îngâmfare, nu este decât un pas. Poate că sunt unii nevoitori care fac aceasta păstrând smerenia, însă aceștia sunt rari, iar ceea ce este rar, nu poate fi calea de obște."[23]

Lumea extremelor este o lume care de cele mai multe ori respinge să meargă pe calea strâmtă şi sigură a lui Iisus. Aceasta fiindcă este mult mai convenient să mergi de capul tău şi să nu asculţi de nimeni. Mai toate secolele şi epocile au avut extremele lor. De la extrema păgânismului din antichitate la extrema ultra-tehnologizării din zilele noastre este bine să ştim că lumii noastre de cele mai multe ori i-a lipsit echilibrul sau în alte cuvinte i-a lipsit a merge pe calea de mijloc a sfinţilor părinţi creştin ortodocşi.

---

[21] *Ne vorbește Părintele Cleopa*, ediția a 2-a, vol. 5, Editura Mănăstirea Sihăstria, Vânători-Neamț, 2004, pp. 78-79 apud https://doxologia.ro/duhovnicul-trebuie-sa-tina-calea-de-mijloc-intre-dragoste-asprime (accesat pe 17.06.2024).

[22] A se vedea Costion Nicolescu, *Riscul de a fi ortodox* (București, 2002).

[23] Sfântul Macarie de la Optina**,** *Sfaturi pentru mireni*, Editura Sophia, București, 2011, p. 28 apud https://doxologia.ro/cum-sa-am-discernamant-viata (accesat pe 17.06.2024).

„Nu trebuie să te dedai la nevoințe care sunt mai presus de puterile tale, ci să te străduieşti încât prietenul nostru, trupul, să rămână credincios şi în stare să contribuie la întărirea virtuților.

Să umbli pe calea de mijloc: *Să nu te abaţi nici la dreapta, nici la stânga* (Proverbe 4, 27). Duhului să-i dai cele duhovniceşti, iar trupului cele trupeşti, adică cele necesare pentru întreținerea acestei vieți trecătoare, după cuvântul Domnului: *Dați deci Cezarului cele ce sunt ale Cezarului, și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu* (Matei 22,21).

Să fii îngăduitor cu sinele tău. Să nu-i ceri mai mult decât poate. Să rabzi slăbiciunile tale, aşa cum răbdăm slăbiciunile aproapelui nostru. Dar să nu te cuprindă moleşeala, ci să te îndrepți mereu spre mai bine.

Dacă ai mâncat mult sau ai cedat în fața vreunei slăbiciuni, nu te tulbura, nu adăuga o rană lângă altă rană. Ia-o cu curaj pe drumul îndreptării şi străduieşte-te să-ți păstrezi pacea sufletească.

Dacă trupul s-a istovit de trudă sau de boală, să-l întăreşti cu somn, hrană şi apă pe măsură.

Orice izbândă a noastră în asceză trebuie s-o atribuim Domnului şi să spunem cu Profetul: *Nu nouă Doamne, nu nouă, ci numelui Tău se cuvine slavă* (Psalmi 113,9).

Când omul ajunge la vârsta de treizeci şi cinci de ani, adică la jumătatea vieții pământeşti, are nevoie de mari nevoințe pentru a se menține pe calea dreaptă. Mulți la vârsta aceasta se abat şi se întorc la dorințele lor păcătoase. *Mulți au adunat multe în tinerețea lor*, mărturisește Vasile cel Mare. *Însă la jumătatea vieții n-au îndurat furtuna pe care au ridicat-o împotriva lor duhurile viclene, și le-au pierdut pe toate.*

Aşadar, pentru a nu fi loviți de o asemenea catastrofă, să fim cu luare aminte la sinele nostru, după cuvântul lui Isaac Sirul: *Trebuie să ne trăim viața ca și când ne-am afla pe o balanță."*[24]

Este evident că mersul şi viața în extreme la un moment dat ajunge să ne obosească. Ne oboseşte fiindcă după cum putem să ne dăm seama în extreme nu Îl vom găsii pe Hristos. Aceasta fiindcă extrema este o cale a păcatului şi patimii. Nu este un păcat a bea din când în când un pahar de vin dar este un păcat a bea vin până ajungi să ne îmbeți.[25] Se poate vedea prin urmare că extrema este cea care transformă lucrurile bune din jurul nostru în bunuri pătimaşe.

Extrema este un lucru care evident că nu ne face bine şi ne aduce pe marginea prăpăstiei. Sunt mai mulți oameni prăpăstioşi care ar vrea să renunțe la o viață de extreme dar nu pot. De ce? Fiindcă ei pur şi simplu nici nu se cunosc pe sineşi nici nu mai au control asupra propriei personalități.

După cum am spus există o extremă şi în a ne asuma virtutea. Patericul egiptean ne spune despre un tânăr călugăr că de la un anumit timp era vizitat de un aşa numit înger care nu îl lăsa să doarmă ci îl trezea noaptea pentru a face metanii şi a se nevoii. Din fericire acest tânăr călugăr a ajuns să îi mărturisească apariția lui unui bătrân care fiindcă era încercat în viața duhovnicească şi-a dat seama că apariția nu era un înger ci din contră un drac. Sfătuit de bătrânul cu viață sfântă, tânărul călugăr avea să se elibereze de acest drac în chip de îngeri şi va putea să doarmă un somn necesar şi liniştitor.[26] Prin urmare când ne nevoim facem un lucru bun însă trebuie să îl facem după propria noastră măsură şi să nu ajungem să credem că cine ştie ce niveluri de sfințenie am ajuns şi ne comparăm în nevoință cu marii sfinți ai trecutului. „Fugi totdeauna de ceea ce este prea mult şi prea puțin în virtute şi caută cu osteneală calea de mijloc, ca să faci tot lucrul la vremea lui şi cu măsura cuvenită. Iată ce e prea mult: postul şi privegherea prelungite, goliciunea, lanțurile şi celelalte pe care le iei asupră-ți mai presus de puterile tale; iar calea de mijloc e a mânca în fiecare zi, numai nu până la saturație, a dormi potrivit şi a te osteni şi a face toate după predania cea credincioasă a Bisericii şi după tipicul călugăresc − că oarecare din Părinți a zis: „Ce e peste măsură este de la demoni".

Chiar dacă oarecari dintre nevoitori, prin nădejde tare în Dumnezeu şi dragoste puternică față de El, au putut, cu harul Lui, să ia asupra lor nevoințe peste măsură de mari, ceea ce rareori se întâmplă, nu este recunoscut de către Sfinții Părinți drept poruncă şi lege, ca oricine să fie dator a lua asupra sa această povară, fiindcă ea nu e fără de primejdie şi vătămare.

Un singur lucru, peste măsură iubeşte Dumnezeu − a iubi pe vrăjmaşi, a face bine celor ce ne fac rău, a binecuvânta pe cei ce ne blesteamă şi ne grăiesc de rău, a iubi pe oricare om ca pe noi înşine sau chiar mai mult, aşa cum şi Hristos ne-a iubit pe noi, a ne bucura cu cei ce se bucură şi a plânge cu cei ce plâng, a mulțumi pururea pentru toate, a ne ruga neîncetat, a iubi pe Dumnezeu din toată inima şi din tot sufletul."[27]

---

[24] *Un serafim printre oameni – Sfântul Serafim de Sarov*, traducere de Cristian Spătărelu, Editura Egumenița, p. 330-331 apud https://doxologia.ro/sa-ti-rabzi-slabiciunile-dar-sa-nu-lasi-moleseala-sa-te-cuprinda (accesat pe 17.06.2024).

[25] A se vedea Ciprian Voicilă, *Diavolul din pahar. Amintiri din iadul beției* (Bucureşti, 2012).

[26] După *Patericul egiptean* (Alba Iulia, 1990).

[27] *Patericul Lavrei Sfântului Sava*, Editura Egumenița, 2010, pp. 95-96 apud https://doxologia.ro/fugi-totdeauna-de-ceea-ce-este-prea-mult-prea-putin-virtute (accesat pe 17.06.2024).

Reținem din afirmația de mai sus că *ce este peste măsură este de la demoni.* Aceasta fiindcă este bine să ne dăm seama că demonii nu sunt ființe ale echilibrului și ai cumpătării. Dacă ar fi evident că poate chiar natura lor de demoni s-ar fi schimbat. Demonii ne vor sclavii lor și în acest sens ei vor să îi urmăm în modul lor de viață. Este un mod de viață nebunesc și irațional. Aceasta fiindcă demonii nu mai sunt ființe ale măsurii și au ajuns să trăiască în extremele

- răului,
- sadismului,
- masochismului
- și perversiuni
- ca să nu mai spunem ai pervertirii.

Perversiunea și pervertirea fără doar și poate că sunt lucruri care nu numai că sunt rele dar sunt periferice ale existenței și ne aruncă în extreme.[28]

Viața extremelor fără doar și poate că nu numai ne obosește dar la fel de bine ne face să nu mai știm care este distincția dintre bine și rău. Extrema pe mai mulți îi face să fin un fel de supraoameni sau un fel de demiurgi ai propriei existențe. Aceasta fiindcă cel care trăiește în extreme se crede cumva că este dincolo de bine și rău (ca să îl parafrazăm pe Nietzsche). Sunt foarte mulți care se amăgesc că modul lor de viață al extremelor pur și simplu îi face să fie mai presus de bine și de rău. De ce? Fiindcă extreme ajunge să fie una care să ne plaseze în

- iluzoriu,
- derizoriu
- și ficțional.

În acest sens părintele Ilie Cleopa ne spunea că de fapt fanaticul este un om al extremelor: „credința fanatică este credința care urăște pe alții în numele lui Dumnezeu și nu are la bază **dreapta socoteală**.

Are un elan în toate: în post, în nevoință, în milostenie, în lepădarea de sine, în metanii, dar n-are dreaptă socoteală în ceea ce face. **Fanaticul** este asemenea cu un om care încarcă o mașină cu fel de fel de bunătăți și pe urmă îi dă drumul la o vale mare, fără frână. Se duce și unde ajunge, se răstoarnă. Gata! Așa-i credința fanatică. Deci este o credință care nu are echilibru, o credință fără dreaptă socoteală. O ia într-o parte și mai încolo se răstoarnă.

Nu așa! Toată fapta bună trebuie s-o conducă dreapta credință în **Iisus Hristos** și dreapta socoteală sau cumpăna dreaptă. Dumnezeiasca Scriptură zice: „Nu te abate nici la dreapta, nici la stânga. Calea de mijloc este cale împărătească”.”[29]

Fanaticul este fără doar și poate o persoană a extremelor. Fără să înțeleagă sensul real al vieții în Hristos sau a credinței în Dumnezeu ei bine fanaticul ajunge să absolutizeze amănunte din viața spirituală pe care el le consideră

- definitorii
- și fundamentale.

Fanaticul merge din extremă în extremă și crede că acesta este de fapt modul plăcut lui Dumnezeu de a vieții. Fanatismul religios este o viață a extremelor în care cel în cauză este dispus chiar să și omoare pentru idealurile sale. El nu se vede ca un o al extremei ci ca singurul garant al adevărului.[30]

Evident că sunt puțini cei care gândesc fanatismul ca o viață dusă în extreme. În realitate trebuie să știm că fanaticul indiferent de religie este un om al extremei. El nu are un echilibru lăuntric și ajunge să creadă că a fi a fanatic este un mod de viață pe placul lui Dumnezeu.

Boala psihică a fanatismului a apărut în mai toate marile religii ale lumii și prin urmare nici creștinismul nu a fost lipsit de ea. După caz trebuie să știm că fanaticul este dispus în numele credinței sale religioase

- să ucidă,
- să se sinucidă
- să creeze război religios,
- să mutileze
- să asuprească
- sau să terorizeze pe cei din jur.

---

[28] A se vedea Epifanie Teodoropulos, *Cele două extreme: ecumenismul și stilismul* (București, 2006).

[29]Arhimandritul Cleopa Ilie, *Călăuză în Credința Ortodoxă*, Editura Episcopiei Romanului, 2000, p. 97 apud https://doxologia.ro/fanatismul-nu-este-credinta-ci-judecata-locul-lui-dumnezeu (accesat pe 17.06.2024).

[30]A se vedea Sandu Frunză, *Fundamentalismul religios și noul conflict al ideologiilor* (Editura Școala Andreiană, 2015).

În acest sens părintele Ilie Cleopa era cât se poate de concludent când spunea: „spun Sfinții Părinți, printre care și Cuviosul Antonie cel Mare, că **„împărăteasa faptelor bune este dreapta socoteală”**. Mulți s-au aruncat în potopul patimilor ca să scape pe alții de la moarte și s-au înecat pentru că nu au avut chibzuință și dreaptă socoteală în viață. Toate faptele bune trebuie făcute cu măsură și cu dreaptă socoteală, adică să umblăm pe calea împărătească, de mijloc, după darul, firea și puterea fiecăruia, ca să nu cădem într-o parte sau alta, că **extremele sunt ale diavolului**, spun dumnezeieștii Părinți.”[31]

Doi moraliști discutau într-o zi.

- Știi ce am remarcat?
- Ce?
- Sunt mai multe virtuți care apar dintr-un fel de exces de zel.
- În ce sens?
- Tu știi că de exemplu fumătorul respectă ca un fel de ritual bisericesc?
- Nu.
- Se duce regular să își cumpere țigări și mai apoi fumează de cele mai multe ori la intervale de timp regulate.
- Nu știam.
- Este ca un fel de ritual a excesului de zel.
- Știind totuși să fumatul dăunează sănătății?
- Da.
- Discutam zilele astea cu un fumător și un consumator de alcool.
- Despre ce?
- Despre faptul că el în 2-3 ani dă pe tutun și alcool prețul unei mașini.
- Avea mașină?
- Nu.
- Cum așa?
- Banii mergeau pe alcool și tutun.
- Înțeleg.
- Deci patimile devin la un anumit nivel exces de zel.
- Adică extreme?
- Așa este. Cred că este cel mai bun termen.
- Dar și viața în extreme ale avantajele ei.
- Care sunt acelea?
- Sunt mai multe.
- Nu cred.
- De ce?
- Sunt numai aparente.
- Nu știu ce să spun.
- Trebuie să crezi că viața extremelor este de scurtă durată.
- Cum așa?
- Nu este bazată pe dreapta socoteală.
- Nu?
- Nu.
- Nu știu ce să spun.
- Cred că există o metodă de a te face să înțelegi.
- Care?
- Știu o fabulă în acest sens.
- Îmi plac fabulele.
- Da?
- Da.
- Nu știam.
- Ba îmi plac.

[31] *Ne vorbește Părintele Cleopa*, ediția a 2-a, vol. 5, Editura Mănăstirea Sihăstria, Vânători-Neamț, 2004, pp. 73-74 apud https://doxologia.ro/imparateasa-faptelor-bune-este-dreapta-socoteala-0 (accesat pe 17.06.2024).

- Frumos.
- Deci?
- Se spune că la rădăcina unui plop fu sădită a tidvă.
- Ce este acea o tidvă?
- Este o plantă erbacee agățătoare sau târâtoare din familia cucurbitaceelor, cu flori mari, albe, cu fructe mari de forme variate, de obicei bombate, care la maturitate devin lemnoase și gălbui.[32]
- Înţeleg.
- Mă bucur.
- Şi?
- A venit o ploaie şi tidva a crescut până sus pe plop.
- Frumos.
- Plină de mândrie tidva la întrebat pe plop.
- Ce?
- În cât timp ai crescut aşa de mare?
- În 100 de ani a răspuns plopul.
- 100 de ani?
- Da.
- Ce netot eşti,
- De ce?
- Ce merit ai tu că ai crescut aşa de mare în 100 de ani şi eu am fost pusă numai cu câteva zile în urmă şi sunt cât tine?
- Acesta nu este nici un merit.
- Nu?
- Nu.
- Şi poţi să îmi spui şi mie de ce plopule?
- O să îţi spun.
- Chiar aş vrea asta.
- Cine creşte repede va pierii la fel de repede.
- Asta să o crezi tu.
- O să vezi.
- Nu am ce să văd.
- Ei a dat o furtună mare şi ce să vezi?
- Ce?
- Vântul a suflat puternic şi tidva a căzut de pe plop.
- Nu se poate.
- Ba da.
- Deci s-au adeverit cuvintele plopului?
- Da.
- Şi care este morala?
- Sunt şi oameni care merg în extreme şi obţin din ele un anume succes.
- Dar nu este de lungă durată?
- Nu.
- Ca tidva?
- Da.
- Înţeleg.
- Acum eşti lămurit?
- Da.
- Mă bucur.
- Am să încerc să evit extreme de aici înainte.
- Foarte bine faci.
- Îţi mulţumesc pentru fabulă.
- Plăcerea a fost de partea mea.[33]

[32] După Dicţionarul explicativ.
[33]După Grigorie Comşa, *1000 de pilde pentru viaţa creştină* (Arad, 1929).

Realitatea este că de mai multe ori Biserica Creştin Ortodoxă a fost suspusă presiunilor din exterior dar a rezistat în faţa lor. Despre vremurile noastre părintele Serafim Rose spunea cât se poate de inspirat: „… Vremurile noastre se aseamănă foarte mult cu cele din secolul XV, din vremea Sfântului Marcu al Efesului, când Biserica tindea să se dizolve într-o unire necuvenită cu latinii**.** Ba mai rău, vremurile noastre sunt chiar mai rele şi mai periculoase decât acele vremuri***; din pricină că atunci Unirea a fost un act impus din afară prin forţă,*** în vreme ce acum poporul ortodox este de multă vreme pregătit pentru participarea la fuziunea tuturor bisericilor şi religiilor, prin trepte precum laxitatea, indiferenţa, lumescul şi îngăduinţa faţă de groaznica înşelare conform căreia "nimic nu se separă cu adevărat" de toţi cei care se numesc pe ei înşişi creştini.

Biserica Ortodoxă a supravieţuit falsei uniri de la Florenţa şi chiar a cunoscut după aceea o perioadă de sporire lăuntrică şi de prosperitate materială; dar după noua şi falsa unire, care acum a primit un impuls ce sporeşte neîncetat, va mai exista vreo Ortodoxie, în afara catacombelor şi pustiei?"[34]

CAPITOLUL 2

PĂCATUL ŞI PATIMA CA EXTREME ALE VIEŢII

Cei mai mulţi dintre noi nu am vedea din prima nici o legătură dintre patimi şi păcate şi extreme. Realitatea este cu totul alta. Păcatele şi patimile nu numai că sunt încălcări ale voii lui Dumnezeu ci la fel de bine sunt un mod de viaţă al extremelor. Sunt mai mulţi care beau atât de mult că ajung să cadă sub masa din bar cu crâşmă. Lor nu li se pare acest lucru o extremă dar bunul simţ ne spune că ei au trecut dincolo de limită.

Păcatul şi patima nu au limite. Este bine să ştim acest lucru şi să nu ne amăgim. Totul în această lume trebuie să aibă o limită poate cu excepţia iubirii de Dumnezeu care poate fi nelimitată dacă este posibil.[35]

Ştim în acest sens de mai multe limite

- limita bunului simţ,
- limita dialogului,
- limite diplomatice,
- limite de stat,
- limite geografice etc.

Ei bine patima şi păcatul merg pe principiul că nu există limite. Aceasta fiindcă acolo unde nu există limită poţi bea cât vrei, poţi mânca cât vrei, te poţi împreuna cu câţi bărbaţi sau femei vrei, poţi consuma câte stupefiante vrei etc. Acolo unde nu există limită ei bine extreme conduc. Trebuie să ştim acest lucru şi să nu avem nici o îndoială asupra lui. Despre această cale a extremelor tradiţia ortodoxă ştie de cazul unui călugăr care venit la o mănăstire a fost atras de o peşteră din pustie. El s-a dus şi i-a spus stareţului mănăstirii că vrea să se retragă în pustie în peşteră. Stareţul nu a fost de a acord fiindcă el nu era un călugăr experimentat ci tânăr. Călugărul cel tânăr nu a acceptat ceea ce i-a spus stareţul şi a insistat până când a fost lăsat să se retragă în pustie în peşteră. Acolo diavolul i s-a arătat în chip de înger de lumină şi l-a minţit zicând că pentru înalta sa virtute a fost trimis din cer să îi slujească. Naiv şi neexperimentat tânărul călugăr l-a crezut. Diavolul ca înger de lumină a făcut mai multe semne cu el pentru ca să îi câştige încrederea. În cele din urmă i s-a arătat şi i-a spus că pentru multe lui virtute a doua zi va fi înălţat cu trupul la cer. Tânărul călugăr era în al nouălea cea. Întâmplarea a făcut ca în acea zi pe acolo să treacă stareţul. Tânărul călugăr i-a spus că va urma să fie înălţat de îngeri cu trupul la cer. Stareţul şi-a dat seama că are de a face cu un înşelat. A venit timpul ca el să fie „ridicat" cu trupul la cer. Diavolii s-au arătat sub chipul unor îngeri de lumină şi l-au apucat să îl tragă în sus pe călugăr. El îi credea dar stareţul l-a prins de picioare şi nu îl lăsa spre disperarea tânărului călugăr. În cele din urmă diavolii au prins numai mantia călugărului care după ce au suit-o foarte sus i-au dat drumul. Atunci stareţul i-a spus că diavolii aşa au voit să facă cu el la fel cu Simeon Magul care a voit să se înalţe cu trupul la cer şi a fost lăsat să cadă în gol. La fel diavolii au voit să îl ridice sus pe tânărul călugăr şi să îl lase să cadă în gol ca să moară.[36]

Se poate vedea de aici să demonii se folosesc de orice pentru a ne arunca în extreme. Acest extreme pot să de mai multe feluri:

- de la o prea mare încredere în sine
- şi până la disperare

---

[34] Ne vorbeşte părintele Serafim Rose https://stranaortodoxa.wordpress.com/2018/04/05/invatatura-ortodoxa-despre-calea-imparateasca-adevarata-ortodoxie-nu-merge-in-pas-cu-vremurile-nici-nu-face-din-strictete-corectitudine/ (accesat pe 17.06.2024).

[35] A se vedea Gabriel Liiceanu, *Despre limită* (Bucureşti, 1997).

[36] https://doxologia.ro/cum-salvat-un-egumen-ucenicul-de-inselarea-dracilor (accesat pe 03.01.20205).

ei bine trebuie să ştim că demonii se folosesc de orice pentru a ne distruge şi a ne arunca în iad.

Cu privire la vremurile noastre extreme părintele Serafim Rose spunea: „astăzi*, mai mult ca în orice moment din cei cincizeci de ani de luptă de păstrare a tradiţiei Ortodoxe* ***într-o epocă a apostaziei,*** *vocea adevăratei şi implacabilei Ortodoxii poate fi auzită pe tot întinsul pământului, având efecte importante asupra viitorului curs al Bisericilor Ortodoxe. (…)* **De aceea, este de o importanţă decisivă ca această voce să fie una a adevărului, adică a Ortodoxiei patristice.**

Din nefericire, se întâmplă câteodată, în special în clocotul controverselor, ca **poziţiile autentic ortodoxe să fie privite ca exagerate sau să fie greşit înţelese, creându-se astfel în unele minţi o întreagă impresie înşelătoare conform căreia** *scopul adevăratei Ortodoxii de astăzi este un fel de extremism, un fel de reacţie de dreapta faţă de Bisericile Ortodoxe "oficiale". O asemene viziune politică a luptei pentru adevărata Ortodoxie de astăzi este cu totul eronată.*

Dimpotrivă, această luptă a luat o formă ce se regăseşte la cei mai importanţi reprezentanţi contemporani – fie din Rusia, Grecia sau din Diaspora – **a unei întoarceri către calea patristică a dreptei socoteli, un mijloc între extreme, ceea ce Sfinţii Părinţi numesc calea împărătească."**[37]

Calea împărătească a sfinţilor părinţi este una care tinde să se ferească de abuz şi de extreme. De mai multe ori ajungem să abuzăm de bunurile din lume sau de semenii noştri. Este bine să fim conştienţi prin urmare de aceste lucruri şi să ne dăm seama că patima este una care ne plasează pe o cale nu numai de extremă ci la fel de bine pe o cale a abuzului.

Sunt mai multe abuzuri în lumea noastră:

- lăcomie,
- abuz de putere politică,
- abuz de droguri,
- abuz de ale persoane
- abuz de internet etc.[38]

„*Învăţătura despre această* ***cale împărătească*** *este expusă, de exemplu, în a zecea dintre Învăţăturile de suflet folositoare ale Avvei Dorotei, unde citează cu deosebire din Cartea Deuteronomului:* **Să nu vă abateţi nici la dreapta, nici la stânga, ci mergeţi pe calea împărătească (Deut. 5, 32; 17, 13 şi Num. 20, 17). Iar Sfântul Vasile zice: "Drept cu inima este cel ce nu-şi are gândul aplecat nici la prisosinţă, nici la lipsă, ci e îndreptat spre locul de mijloc al virtuţii".**

Dar poate că această învăţătură este expusă cel mai clar de marele Părinte Ortodox din secolul V, Sfântul Ioan Cassian, care a avut de îndeplinit o sarcină nu foarte diferită de cea a Ortodoxiei de astăzi: să prezinte lumii occidentale autentica învăţătură a Părinţilor Răsăriteni, anume unor oameni imaturi din punct de vedere spiritual şi care nu înţeleseseră adâncimea şi subtilitatea învăţăturii duhovniceşti răsăritene şi care, din această pricină, *erau înclinaţi să tindă către extreme, fie către cea a laxismului sau fie către cea a super-stricteţii,* pe care încercau să o aplice în viaţă. Sfântul Ioan Cassian stabileşte învăţătura ortodoxă despre calea împărătească în Convorbirea lui despre "dreaptă-socoteală"– o Convorbire foarte lăudată de Sfântul Ioan Scărarul pentru "frumoasa şi sublima ei filosofie": „*Suntem datori deci să dobândim cu toată puterea şi cu toată sârguinţa noastră darul deosebirii, care ne va putea păzi nevătămaţi de întinderea peste măsură spre amândouă părţile.* Căci despre amândouă zic Părinţii că sunt la fel de vătămătoare: atât întinderea fără măsură a postului, cât şi săturarea pântecelui; atât privegherea peste măsură, cât şi săturarea de somn; şi la fel toate trecerile peste măsură. [Dreapta socoteală] îl învaţă pe om să meargă pe calea împărătească, evitând extremele de alăturea: de la dreapta nu-l lasă să fie amăgit de înfrânarea peste măsură, iar de la stânga să nu fie atras de negrijă şi lene." Iar ispita de-a dreapta este chiar mai vătămătoare decât cea de-a stânga: înfrânarea peste măsură este mult mai vătămătoare decât săturarea, de aceea, *cu ajutorul pocăinţei, prin prima ne putem îndrepta către o înţelegere dreaptă, iar prin cea din urmă nu putem (adică, din pricina faptului că mândria care umbreşte "virtutea" stă în calea pocăinţei smerite care este mântuitoare).*

Aplicând această învăţătură în contextul actual, putem spune: calea împărătească a adevăratei Ortodoxii de astăzi este o mediere între extremele ecumenismului şi ale reformismului, pe de-o parte, şi a râvnei fără cunoştinţă (Rom. 10, 2), pe de altă parte. Pe de-o parte, adevărata Ortodoxie nu merge "în pas cu vremurile", pe de altă parte nici nu face din "stricteţe", "corectitudine" sau "canonicitate" (bune în sine) o scuză pentru vreo fariseică mulţumire de sine, pentru exclusivism şi neîncredere."[39]

---

[37] Ne vorbeşte părintele Serafim Rose https://stranaortodoxa.wordpress.com/2018/04/05/invatatura-ortodoxa-despre-calea-imparateasca-adevarata-ortodoxie-nu-merge-in-pas-cu-vremurile-nici-nu-face-din-strictete-corectitudine/ (accesat pe 17.06.2024).

[38] A se vedea Andrei Drăgulinescu, *Lumea virtuală între uz şi abuz* (Editura Agaton, 2020).

[39] Ne vorbeşte părintele Serafim Rose https://stranaortodoxa.wordpress.com/2018/04/05/invatatura-ortodoxa-despre-calea-imparateasca-adevarata-ortodoxie-nu-merge-in-pas-cu-vremurile-nici-nu-face-din-strictete-corectitudine/ (accesat pe 17.06.2024).

Este foarte adevărat că în urma atacurilor demonice omul să nu ajungă să păcătuiască. Totuşi ceea ce trebuie să devenim conştienţi este că păcatul repetat devine o patimă, o a doua natură a omului din care el nu mai poate scăpa decât prin multe nevoinţe şi eforturi. Demonii sunt unii care complică lucrurile şi ne fac să cădem în patimi cu impresia că ne facem un lucru bun. De cele mai multe ori credem că patimile ne sunt de folos.

- Să ne îmbătăm,
- să ne drogăm,
- să ne lăcomim la mâncare ne infinit
- sau să devenim obsedaţi de sex şi libidinoşi etc.[40]

Ei bine după ce ai căzut într-un păcat sau o patimă ei bine diavolul aduce asupra noastră deznădejdea. Călugărul Ioan Vranos spunea în acest sens: „deznădejdea este marea bucurie a diavolului, scrie adeseori Sf. Varsanufie în lucrările sale. Trebuie să înțelegi că deznădejdea este putere satanicească, suflare drăcească și gând otrăvit ce-l vatămă pe cel nechibzuit. Cel ce deznădăjduiește săvârșește același rău față de sine ca și cel ce se sinucide, căci deznădejdea ucide râvna și voiciunea sufletului, aruncându-l întru întristare de moarte și lâncezeală. Acest șiretlic al celui viclean robește doar pe cel neștiutor, ce nu pricepe bine firea lui Hristos și nesfârșita Lui bunătate. Mă leg, zice Domnul, *că nu voiesc moartea păcătosului, ci ca să se întoarcă, şi veşnică viaţă să dăruiesc lui.*"[41]

Este evident că deznădejdea este şi ea o extremă. Aceasta fiindcă este bine să ştim că omul care nu mai are nici o speranţă în această viaţă este un om sfârşit.[42]

Patima ne face să devenim oameni ai extremelor şi să nu mai ştim pe ce cale să apucăm şi să fim unii care să credem că de fapt extreme este o adevărată normalitate. În acest sens este bine să ştim că normalitatea devine o problemă:

- de percepţie,
- subiectivă,
- de proprie înţelegere etc.

Patima nu merge după normele bunului simţ. Vrea să accepte un dictator ahtiat după putere politică să accepte normele bunului simţ? Fără doar şi poate că nu.

Iată ce spunea părintele Teologos de la Muntele Athos: „Ortodoxia este știință medicală și ceea ce vindecă Ortodoxia este moartea. Aceasta este boala cea mai serioasă, fraților, moartea, ruperea, însingurarea – și Ortodoxia ne vindecă de asta. Pentru că oamenii azi s-au îndepărtat de Dumnezeu din cauza asta sensul dispare. Sensul omului nu poate fi altul decât perfecțiunea personală veșnică – orice om dorește asta. Nevoia de victorie a omului nu poate fi împlinită de nimic – nici de bani, nici de poziții sociale, nici de faimă, nici de medalii de aur, de nimic fără numai de învierea lui Hristos, de depășirea morții.

Vedeți, Sfânta Scriptură, nu ne vorbește despre dinozauri și erele geologice în modul în care ne vorbește o carte de știință, bineînțeles, dacă ne vorbește. Scopul Scripturii este mântuitor – adică de împlinire a scopului nostru în viață, care este, după cum spuneam, perfecțiunea, împlinirea persoanei în veșnicie și în comuniune, în iubire.

Dintr-o dată se vede că totul are sens, că apare valoarea. Fără sens, fără scop, fără Dumnezeu nu există valoare și asta pentru că valoarea nu este cantitatea de bani pe care o dăm. Valoarea unei entități, fraților, a unui lucru, a unei idei este dată de procentul în care entitatea respectivă ne ajută în împlinirea scopului nostru. Dacă scopul nu există, atunci nici valoarea nu există. Și scopul, cum spuneam, este unul absolut, duhovnicesc și nu pierderea timpului scrollând pe rețelele de socializare sau risipindu-ne în centrii de atenție care astăzi s-au înmulțit așa de mult."[43]

Demonii sunt cei care ne prezintă păcatul ca fiind cea mai mare normalitate dar în realitate el nu este. Nu are cum să fie din moment ce păcatul este un lucru care nu este conform voii lui Dumnezeu. Aşa se face că păcatul este unul care ne face să chestionăm absolutul lui Dumnezeu. Ne aducem aminte că în grădina Edenului la fel de bine diavolul a L-a chestionat pe Dumnezeu în faţa Evei punând la îndoială cuvintele lui Dumnezeu că atunci când vor gusta din pomul cunoştinţei binelui şi a răului vor murii negreşit.

---

[40]A se vedea Evsevios Vittis, *Plăcerea şi durerea. Îndoitul rod am simţurilor. Axul existenţial şi abuzarea lui* vol. 1 (Galaţi, 2014).

[41] *Cerească Înțelepciune de la cei de Dumnezeu luminați Dascăli despre cum să biruim deprimarea*, ediția a 2-a, traducere de Constantin Făgeţan, Editura Sophia, Bucureşti, 2008, pp. 29-30 apud https://doxologia.ro/deznadejdea-este-marea-bucurie-diavolului (accesat pe 03.01.2025).

[42] A se vedea Giovanni Papini, *Un om sfârşit* (Iaşi, 2008).

[43] https://www.chilieathonita.ro/2022/12/13/sensul-in-viata-lancezeala-parintele-teologos/ (accesat pe 03.01.2025).

Părintele Teologos spunea că acolo unde nu există zel ei bine patimile vin în noi: „fraților, până, însă, vine moartea trebuie să avem zel și răbdare. Zelul vine prin ascultare și prin rugăciune – adică prin orice formă de asceză care atrage harul pentru că numai așa se menține căldura zelului din interior și ieșim din iadul relativității interioare.

Dacă nu căpătăm siguranța că Hristos se naște în noi – da, că tot suntem în postul Crăciunului – nu putem să rezistăm ispitelor și cădem, decădem, ne corupem – ajungem în anii decadenței – „The years of decay" cum spunea cineva.

Desigur că, uneori, când Dumnezeu vrea să încerce pe cineva, lasă să vină acești ani ai decadenței peste noi indiferent de lupta noastră – indiferent dacă dorim sau nu. De fapt, este o lege de obște ca după câțiva ani de zel, 3 sau 4 – mai rar 5 – să apară această perioadă de decadență în care harul se retrage. Sunt și excepții în care perioada apare mai devreme sau mai târziu, e mai intensă sau mai puțin intensă. Toți trebuie să trecem prin crucea aceasta. În acești ani ai decadenței trebuie să facem răbdare, să avem rugăciune, să ne ținem de program și să nu ne pierdem credința și nădejdea. Să stăm în locul nostru și să nu părăsim lupta."[44]

Doi psihologi discutau într-o zi.

- Ştii ce?
- Ce?
- De sunt oamenii orgolioşi?
- Bună întrebare.
- Da?
- Da.
- De ce?
- Asta încerc şi eu de mai multe ori să aflu.
- Citeam zilele astea ce spunea Sfântul apostol Pavel.
- Ce spunea?
- Ce ai care să nu fi primit şi dacă ai primit de ce te lauzi ca şi cum nu ai primit?
- Cred că am auzit acest citat.
- Oricum mândria este o patimă extremă.
- De ce?
- Fiindcă te face să nu te mai vezi aşa cum eşti?
- Crezi?
- Da.
- În ce sens?
- Biblia este foarte clară.
- Adică?
- Satan s-a văzut pe sine mai bun ca Dumnezeu.
- A, căderea îngerilor?
- Da.
- Este o nebunie să te compari cu Dumnezeu.
- Nu aşa a gândit şi diavolul.
- Ştiu asta.
- Vezi?
- Ştii ce mă întrebam?
- Ce?
- Sunt şi cazuri de mândrie vindecată?
- Da.
- Care?
- Am găsit eu unul?
- Nu mai spune!
- Ba da.
- Şi nu vrei să mi-o spui şi mie?
- De ce nu?
- Te ascult.

[44]Idem.

- Se spune că în vechime era un rege foarte orgolios.
- Sunt mulţi de acest gen şi în zilele noastre.
- Ei bine acest rege râdea când auzea cuvinte în care se spunea că Dumnezeu celor mândrii le stă împotrivă şi că pe cei mândrii îi răstoarnă de pe tron şi îi înaltă pe cei smeriţi.
- Ce prostii sunt toate aceste lucruri, le spunea el sfetnicilor lui.
- Aşa este maiestate.
- Vedeţi că am dreptate.
- Sigur că aveţi dreptate maiestate.
- Într-o zi regele le spuse curtenilor său.
- Ştiţi ce?
- Ce?
- Măria mea ar vrea să facă o baie.
- Aveţi multe băi la palat maiestate.
- Nu simt că vreau să fac o baie în râul de lângă palat.
- Bine maiestate.
- Regele s-a dus la râu şi s-a dezbrăcat şi mai apoi s-a aruncat în râu.
- Şi?
- Un înger s-a pogorât din cer şi în timp ce regele făcea baie i-a luat hainele şi a luat înfăţişarea lui şi a pus în locul hainelor regale nişte haine zdrenţuroase.
- Când regele a ieşit din râu şi-a căutat hainele regale dar nu le-a mai găsit.
- Şi ce a făcut?
- S-a îmbrăcat cu hainele zdrenţuroase şi s-a dus la palat.
- Şi ce s-a întâmplat?
- Acolo nu a fost lăsat să intre fiindcă a fost considerat un impostor.
- Nu avea cum să fie lăsat dacă avea haine de cerşetor nu?
- Da.
- Şi ce a urmat?
- A fost condus în faţa îngerului care avea chipul lui de rege şi a fost condamnat la moarte.
- Vă rog nu mă ucideţi.
- De ce nu?
- Dacă îmi cruţaţi viaţa promit că voi părăsii această ţară.
- Şi a plecat din ţară?
- Da.
- Şi?
- A după mai mult timp de pribegie a ajuns în pustie la un pustnic.
- Şi?
- I-a spus ce i s-a întâmplat.
- Din pricina mândriei ţi s-au întâmplat toate acestea.
- Credeţi părinte?
- Da.
- Cred că aveţi dreptate.
- Şi atunci ce să vezi?
- Ce?
- Îngerul i s-a arătat având în mâini hainele regale.
- Sfinte îngere ce este aceasta?
- Am vrut să îţi dau o lecţie.
- Ce lecţie?
- Nu râdeai tu când auzeai că Dumnezeu îi face pe cei mândri să îşi piardă tronul şi îi înalţă pe cei smeriţi?
- Ba da.
- Ei bine să şti că aşa este.
- Acum sunt de acord.
- Acum i-aţi hainele regale şi mergi la palat şi de azi înainte să fi smerit.[45]

[45] Din Grigorie Comşa, *1000 de pilde pentru viaţa creştină* (Arad, 1929).

Mândria este o patimă din ce în ce mai prezentă în acest veac al umanismului şi al neo-umanismului. Acesta fiindcă se consideră că omul este centrul existenţei şi al universului. Vechiul dicton al lui Protagoras din Abdera că *omul este măsura tuturor lucrurilor* revine din nou şi din nou în lumea noastră contemporană. Cu privire la această cale de mijloc părintele Alin Cristian Preotu spunea: „referitor la cum putem călători prin viaţă fără a ne vătăma şi fără a ne primejdui fatal existenţa şi mântuirea, putem găsi zeci şi sute de răspunsuri.

Să săvârşim însă călătoria vieţii fără a ne răni câtuşi de puţin, este imposibil. Nu ne putem iluziona că nu ne vom prihăni deloc, dar credem că putem ieşi biruitori din toate încercările. Unii dintre noi caută căile vieţii lor în căile vieţii altora. Stând prin biblioteci se inspiră din cărţi, alţii caută răspunsuri în stele, alţii mai inspiraţi aleargă la câte un duhovnic iscusit, unii rătăcesc prin filosofii, alţii prin ştiinţe, alţii prin ne-ştiinţă... Mulţi îşi caută învăţători după poftele lor care să-i antreneze cu sfaturi în tot felul de spiritualităţi, alţii vor să înveţe singuri rătăcind pe cărări care duc niciunde, alţii nu pot înainta decât dacă sunt ajutaţi... Oricâte cazuri am enumera, căile sunt tot atâtea caţi oameni există... Şi totuşi avem doar o Cale spre viaţă, adevăr şi fericire şi foarte puţini sunt cei care o află... De ce este "îngustă" calea de mijloc? Cred că este aşa, pentru că este vorba de un echilibru instabil în care trebuie să te menţii, de o echilibristică a mersului pe sârma trezviei, de necesitatea unui discernământ total, ascuţit ca un pisc de munte, care să te ajute să nu pici în ispitele prăpastiei de-a dreapta sau a celei de-a stânga."[46]

În drumul nostru prin această viaţă trecem prin mai multe încercări care de ce să nu spunem că au un caracter extrem. Totuşi ele nu sunt patimi care ne fac robi demonilor. Extremele vieţii sunt unele care vin peste noi din realitatea istorică. Nu trebuie să confundăm realităţile istorice cu răutatea patimilor fiindcă nu este deloc potrivit. Istoria este una care evident că stă o oarecare măsură în puterea omului. La fel de bine şi capacitatea de împătimire a omului. Este bine să ştim că patimile ca realităţi extreme nu vin în noi fără de acordul nostru.[47]

Împătimitul trebuie să ştim că ajunge să ducă o viaţă a extremelor ce este centrată cel mai mult pe materie. Se poate spune că sub o formă sau alta împătimitul este fără doar şi poate un materialist. Aceasta fiindcă tot ceea ce caută el este plăcerea pătimaşă din materie. Iată de ce trebuie să ne dăm seama de cum se cuvine de calea extremă a patimilor.

Patima prin urmare ne ţine închişi în materie şi prin această ne atrage spre un mod de viaţă grosier şi inferior. Aceasta fiindcă ştim că în patimă omul ajunge la animalizare. Tot părintele Alin Cristian Preotu spunea în acest sens: „Şi "uşa" este "strâmtă", deoarece pentru a pătrunde Hristos în casa sufletului, la ceas de Taină, ca să-L auzi vorbind cu tine şi pentru tine, trebuie să fii pe o anumită frecvenţă de unda emisa de satelitul-Doamne. El vine apoi pe o rază de lumină şi coboară până la smerenia noastră cu smerenia Lui. Mişcarea inimii pe scala lungimilor de undă mai la stânga sau mai la dreapta, face ca totul să se audă cu bruiajul altor duhuri ce emit din eter. Nu există doar un reper punctiform de poziţionare pentru recepţia harului, ci un interval, însă un interval strâmt, îngust. Trebuie sa fii subţire şi străveziu pentru a trece prin tine undele energetice până la receptaculul inimii. Dacă stai pe extreme nu mai auzi nimic... Marginile sunt plăcerea şi durerea, la mijloc sunt întrepătrunse... Cei mai mulţi dintre noi pendulăm între acestea ori ţopăim dintr-una într-alta... Ambele extreme răvăşesc firea, zăpăcind şi simţirea şi gândirea omului.

Alternanţa durere-plăcere este năucitoare, întrucât instabilitatea ei zădărniceşte statornicia firii şi implicit şi relaţia ei cu firea lucrurilor... La mijloc este Crucea... Pironit pe ea omul cel vechi se regăseşte pe sine în omul cel nou, întâlnindu-L pe Hristos, care-l renaşte în duh. Este pironit doar omul cel vechi, însă omul cel nou este eliberat, renăscut şi înviat la o nouă viaţă în Hristos... Neputinţele omului devin puteri, întunericul este luminat de o lumină lină, mâinile frânte care lucrau pământul devin aripi de zbor spre înaltul cerului ale îngerului ce se naşte din durere."[48]

Este clar că toţi fugim de durere şi căutăm plăcerea. Totuşi în cazul pătimaşilor plăcerea nu numai că devine

- o obsesie,
- un reper
- şi un lucru bun de tânjit

ci la fel de bine un

- absolut
- şi un lucru suprem

dincolo de care nu mai există nimic.

---

[46] Pr. Alin-Cristian Preotu apud https://www.crestinortodox.ro/editoriale/pironiti-calea-mijloc-143599.html (accesat pe 17.06.2024).
[47] A se vedea Radu Teodorescu, *De la tirania patimilor la libertatea nepătimirii* (Cugir, 2021).
[48]Pr. Alin-Cristian Preotu apud https://www.crestinortodox.ro/editoriale/pironiti-calea-mijloc-143599.html (accesat pe 17.06.2024).

Pentru pătimaş trebuie să ştim că nu mai există nimic dincolo de plăcerea patimaşă şi de cele mai multe ori nici Dumnezeu.

Este bine să ştim ce spunea Sfântul Maxim Mărturisitorul despre pătimaşi. El spunea că pătimaşul este o persoană care se află tot timpul preocupat cu nimicul. De ce? Fiindcă caută şi îşi potolească setea infinită după Dumnezeu cu nimicul patimilor. Aceasta fiindcă tot ceea ce este atins de patimi ajunge să se transforme în nimic. Prin urmare a fi preocupat de nimic este fără doar şi poate un lucru extrem. Teologul Radu Făinişi spunea în acest sens: „în loc să-și astâmpere setea de infinit, căutând infinitul ca fiind ceva deosebit de sine, prin gravitarea sa spre un centru căruia să i se subordoneze, omul caută să le adune pe toate în jurul său, ca în jurul unui centru de referință. Dar, nefiind în sine un centru real, natura sa limitată s-a răzbunat, făcându-l în realitate să alerge tot el după lucruri materiale, ba chiar robindu-l lor. Căci patima, ca fugă neostoită după lume, în loc să fie o expresie a suveranității centrale a ființei noastre, este mai degrabă o forță care ne poartă fără voia ei, este semnul unei căderi a ființei noastre într-o accentuată stare de pasivitate perdantă. Firea noastră, vrând-nevrând, tot trebuie să-și manifeste tendința după un centru în afară de ea, iar, prin patimi, centrul acesta a fost mutat de la Dumnezeu la lumea concretă, materială! Astfel, patimile sunt produsul unei porniri alambicate a firii, a unei firi care și-a pierdut tendința simplă și rectilinie, pentru că în ea se întâlnesc două tendințe care se exprimă ca o singură tendință dominatoare care nu poate merge până la capăt, ci se întoarce împotriva ei. Patima este un nod de contraziceri, poate chiar expresia unui egoism, vrând să facă toate lucrurile să graviteze în jurul său!”[49]

Este evident că patima ne face fără să ne dăm seama de cele mai multe ori nişte oameni ai extremei care mergem din extremă în extremă şi nu mai ştim să fim echilibraţi şi să mergem pe calea de mijloc. Este de amintit aici că şi să religiile necreştine sunt unele care recunosc nevoia de a merge pe o cale de mijloc şi aici trebuie să amintim în special daoismul.[50] Ori patima nu este una care are echilibru în ea.

Patima de cele mai multe ori ajunge să se stârnească în noi în mod inconştient. Iată ce spunea părintele Stăniloae în acest sens: „este important să stăruim puţin asupra modului în care se stârnesc patimile în noi, pentru că aceasta ne va indica şi modul cum să ne opunem stârnirii lor. Precizăm că modul stârnirii este în esenţă acelaşi cu modul zămislirii patimilor. Atâta doar că zămislirea e mai grea decât stârnirea, neexistând încă patima în noi ca o fiară adormită ce are doar să se trezească. Dar un material inflamabil se găseşte în noi încă înainte de orice patimă, constituit din afecte, şi aceasta ajută într-o oarecare măsură la zămislirea patimii, aşa cum ajută patima deja existentă la stârnirea ei. Cine nu a experiat că patima se stârneşte uneori atunci când ne aflăm în cursul îndeplinirii unei hotărâri bune, sau după ce am terminat executarea ei, sau atunci când ne aflăm într-o stare de meditaţie sau de odihnă sufletească în care nu se pune problema de a lua vreo hotărâre! În toate cazurile patima se stârneşte ca o rezistenţă şi revoltă a tendinţelor neluate în seamă . În aceste cazuri şi în altele, patimile îşi au în noi nişte antecedente.[51]

Prin urmare este bine să ştim că aceleaşi energii sufleteşti pe care le folosit în lucrarea virtuţilor ajungem să le folosim şi în lucarea patimilor. La el de bine mai avem aici o situare a sufletului nostru. Este o situare în spre părţile lui extreme fiindcă după cum am spus patima nu are

- echilibru,
- cumpătare
- şi egalitate.

Ea este întotdeauna ceva extrem şi merge din extremă în extremă până ne denaturează ca fiinţe umane fiindcă trebuie să ştim că avem nevoie să mergem cu Dumnezeu şi nu cu demnii patimilor în această viaţă.

Tot părintele Stăniloae spunea cât se poate de inspirat despre cum patima se naşte în noi cu acceptul nostru: „în toate scrierile duhovniceşti ortodoxe se repetă, ca mod al stârnirii patimilor în orice împrejurare, schema următoare: satana aruncă în mintea noastră un gând de păcat, aşa zisul atac, pe care credem că putem să-l traducem şi prin momeală. El este prima răsărire a gândului simplu că am putea săvârşi cutare faptă păcătoasă, înfăţişându-se în faţa minţii ca o simplă posibilitate. El încă nu e un păcat, pentru că noi încă n-am luat faţă de el nici o atitudine. E parcă în afară de noi, nu l-am produs noi şi nu are decât un caracter teoretic, de eventualitate neserioasă, care parcă nici nu ne priveşte serios pe noi, care suntem preocupaţi cu toată fiinţa de altceva. Nu ştim cum a apărut, parcă cineva s-a jucat, aruncându-ne pe marginea drumului, pe care se desfăşoară preocuparea cugetului nostru, această floare fără nici un interes, ca să o privim o clipă şi să trecem mai departe. Are prin

[49] https://www.gorjeanul.ro/ca-un-scurt-cuvant-duhovnicesc-al-parintelui-dumitru-staniloae-cand-patima-are-nevoie-si-de-persoana-umana-pentru-a-se-satisface-o-reduce-si-pe-aceasta-tot-la-caracterul-de-obiect/ (accesat pe 04.01.2025).

[50] A se vedea Alan Watts, *Dao: calea ca o curgere de apă* (Bucureşti, 2014).

[51] A se vedea Dumitru Stăniloae, *Ascetica şi mistica Bisericii Ortodoxe* apud https://www.aparatorul.md/parintele-dumitru-staniloaie-cum-se-starnesc-patimile/ (accesat pe 04.01.2025).

urmare toate caracteristicile unui gând aruncat de altcineva, şi de aceea Sfinţii Părinţi îl atribuie satanei. El e gândul simplu al unei eventuale fapte păcătoase, nezugrăvindu-se încă nici o imagine concretă a acestei fapte şi a împrejurărilor în care s-ar putea săvârşi. Sunt şi cazuri însă când se stârneşte dintr-odată ca un foc ce ne aprinde imediat. Când se stârneşte numai ca un gând înfocat, de la acest atac până la fapta păcătoasă sunt mai multe trepte. Isihie Sinaitul numără patru: atacul, însoţirea, consimţirea, fapta sensibilă. Sfântul Ioan Damaschin numără şapte trepte: atacul, însoţirea, patima, lupta, robirea, consimţirea, făptuirea. Momentul decisiv e acela în care ia atitudine cugetarea noastră. Dacă am alungat gândul din prima clipă, am scăpat. Dacă însă începem să medităm asupra lui, să ne îndulcim în gând cu perspectivele păcatului, s-a produs însoţirea-amestecarea gândurilor noastre cu gândurile dracilor vicleni."[52]

Este evident aici că duhurile necurate este unele care aduc în noi aceste patimi şi ne fac să nu mai ştim în ce direcţie să apucăm fiindcă noi prin voinţa noastră ne învoim cu ele. Calea de mijloc nu înseamnă a coopera numai puţin cu gândurile rele ci la fel de bine a ne menţine în stare de dialog prin rugăciune cu Dumnezeu.[53]

Despre cum dracii ajung în sufletul nostru prin patimi tot părintele Stăniloase continua: „acum ne-am lipit de gândul rău, ni l-am însuşit, (n.n.gândul) nu mai stă în noi străin. Prin aceasta am intrat în zona păcatului şi anevoie mai putem opri desfăşurarea până la capăt a acestui proces odată declanşat. Urmează apoi consimţirea la faptă, sau planul compus al gândurilor noastre şi al gândurilor satanei pentru realizarea faptei. Abia acum gândul simplu se concretizează în imagini. După Sfântul Ioan Damaschin, prin însoţirea gândurilor noastre cu acel gând se produce, ca a doua fază, patima lăuntrică. Momeala nu este încă păcat, pentru că nu depinde de noi ca să se producă, şi de ea nu e ferit nici un om. Dar să vedem mai de aproape ce este acest gând simplu al păcatului, ce apare fără imagini în mintea sau în inima noastră? Mai întâi, pe ce cale vine el de la diavolul? Vine direct sau prin ceva tot din noi? Sfântul Marcu Ascetul, care repetă în scrierea Despre Botez că e aruncat în noi de satana, spune în cap. 140 al Legii duhovniceşti că e "o mişcare fără imagini a inimii", iar la cap. 179, că, prin ea, "poftele cheamă inima la vreo patimă" . Pe de altă parte, Diadoh al Foticeii spune că la Botez satana nu se mai află în adâncul sufletului, adică în minte, ci în "simţurile trupului", "lucrând prin natura uşor de influentat a trupului asupra celor ce sunt încă prunci cu sufletul". "El călăreşte acum pe mustul cărnii, ca unul ce e cuibărit în trup, ca prin mustul lui să rostogolească mintea pe lunecuşul plăcerilor, "învăluind prin mustul trupului mintea , ca într-un fum, în dulceaţa poftelor iraţionale". Sau cum zice Sf. Ioan Scărarul, "diavolul stă în stomac şi împiedică pe om să se socoată sătul, chiar dacă ar fi înghiţit tot Egiptul şi ar fi băut tot Nilul". De aici urmează că satana ne trimite momeala prin mijlocirea poftelor trupeşti, stârnind mişcarea vreunei pofte ce dormitează în subconştient."[54]

După cum ne spune părintele Stăniloae nu trebuie să avem nici o îndoială: patima actualizeză prezenţa lui satan în inima şi sufletul nostru. Pătimaşul crede că acest lucru este

- firesc
- natural
- şi de la sine înţeles

fiindcă nu este conştient de gravitatea patimilor pentru mântuire.

Tot despre acest proces extrem de împătimire părintele Stăniloae continua: „mintea noastră, având o simţire foarte fină, îşi însuşeşte lucrarea gândurilor şoptite ei de duhurile rele oarecum prin trup" (Diadoh al Foticeii). Momeala e, aşadar, prima apariţie în conştiinţă a unei dorinţe rele. La început ea n-are vehemenţă şi se prezintă sub forma unui gând simplu. Mai bine zis, conştiinţa ia act de ea încă de la prima trezire, şi această primă lucrare a ei în conştiinţă se face sub forma unui gând. Numai dacă nu e înăbuşită prin reacţia noastră hotărâtă, această mişcare câştigă intensitate, încât cu greu îi mai putem rezista. De obicei, această primă trezire a unei pofte – prima apariţie a momelii în conştiinţă – e prilejuită de privirea unor lucruri externe. Împrejurarea aceasta a putut da naştere ideii că satana se află cuibărit în înfăţişarea unui lucru şi trimite direct un gând de păcat în cugetul nostru, fără să se folosească de trezirea unei pofte subconştiente, ca mijloc. Cu toate acestea, nu este exclus şi în aceste cazuri ca tot pofta din noi să se fi trezit înainte le privirea lucrului extern şi abia ea să fi plasat în acel lucru impresia care socoteşte că îi stimulează pofta. Venirea momelii în cele mai multe cazuri pe calea aceasta a făcut pe Părinţi să recomande închiderea simţurilor în vreme de năvală a ispitelor. În unele cazuri însă momeala apare în noi fără să privim la unele lucruri externe. Atunci intră în lucru amintirea unui păcat repetat.

---

[52] Idem.

[53] A se vedea Gabriel Bunge. *Practica rugăciunii personale după tradiţia sfinţilor părinţi sau comoara în vase de lut* (Sibiu, 2021).

[54] A se vedea Dumitru Stăniloae, *Ascetica şi mistica Bisericii Ortodoxe* apud https://www.aparatorul.md/parintele-dumitru-staniloaie-cum-se-starnesc-patimile/ (accesat pe 04.01.2025).

Oricum însă, atât în primele cazuri, cât şi în cele de al doilea, e foarte rezonabil să se admită că ultimul martor al momelii este un duh deosebit de noi, pentru că, altfel, de ce se stârneşte numai în anumite momente ale privirii la lucrurile externe?"[55]

Doi filosofi discutau într-o zi.

- Ce părere ai de viaţa în extreme?
- De ce întrebi?
- Fiindcă vrea să ştiu părerea ta.
- Nu am o părere bună.
- De ce?
- Fiindcă un filosof adevărat nu este un om al extremelor.
- Adică nu merge din succes în succes?
- Nu ai înţeles.
- Ce să înţeleg?
- Succesul nu este o extremă.
- Nu?
- Nu.
- Cum aşa?
- Succesul este un lucru firesc la care cineva ajunge în urma unui anumit efort.
- Înţeleg.
- Mă bucur.
- Eu credeam că eşecul şi succesul sunt două extreme.
- Nu sunt.
- De ce?
- Fiindcă de exemplu patima este un lucru extrem.
- Cum aşa?
- Un beat care nu îşi mai vede de familie nu este un lucru extrem?
- Adică rău?
- Da.
- Este împotriva alcoolului?
- Sunt pentru folosirea raţională a lui.
- Înţeleg.
- Deci dacă suntem raţionali există extremele.
- Dar ce părere ai despre raţionalism.
- Una este raţiunea şi alta este raţionalismul.
- Adică raţionalismul este o extremă?
- Este o extremă a raţiunii.
- Se poate asta?
- Da.
- Nu ştiam.
- Ştii acum.
- Şi care este concepţia ta de viaţă.
- Este una precaută.
- De ce?
- Trebuie să evităm extremele.
- Nu sunt bune nu?
- În nici un caz.
- Nu ştiu ce să spun.
- Cred că ţie ţi se potriveşte înţeleptul Solon.
- Din antichitate?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă a fost un om al echilibrului.
- Cum?

[55] Idem.

- O să îţi spun.
- Te rog.
- Se spune că înţeleptul Solon a fost chemat la curtea regelui Crosus.
- Nu am auzit de el.
- A fost un regele din antichitate.
- Şi?
- Regele Crosus a început să îi arate lui Solon toate averile şi aurul său.
- De ce?
- Fiindcă voia să îl convingă pe Solon că el era cel mai fericit om.
- Înţeleg.
- Totuşi Solon nu a fost impresionat.
- De ce?
- Ştii ce i-a spus el regelui?
- Nu.
- O Crosus, nimeni nu poate fi socotit fericit înainte de moarte, căci în orice zi încă i s-ar putea întâmpla o nenorocire.
- Crosus a fost supărat de aceste cuvinte.
- De ce?
- Fiindcă pentru el era greu de înţeles cum un om înţelept putea gândii aşa ceva.
- Şi ce a urmat?
- Se pare că cuvintele lui Solon au fost profetice.
- De ce?
- Fiindcă la puţină vreme o seamă de nenorociri au venit asupra regelui Crosus.
- Ce nenorociri?
- Fiul său mai mare fu ucis într-o vânătoare şi toate avuţiile sale nul putură recompensa pentru pierderea aceasta.
- Da, mare nenorocire.
- Fiul al doilea era surdo-mut.
- Nu se poate.
- Mai târziu Crosus ajunse prizonier la regele Cyrus; el îşi pierdu avuţiile şi ţara şi fu condamnat la moarte.
- Chiar că este tragic.
- Cum stătea în faţa regelui Cyrus Crosus a rostit nişte cuvinte.
- Ce cuvinte?
- O Solon, Solon!
- Cine este Solon? A întrebat regele Cyrus.
- Este un mare înţelept.
- Şi de ce îl chemi fiindcă nu este aici.
- Solon în înţelepciunea lui m-a avertizat că voi ajunge aici.
- Adică condamnat la moarte?
- Da.
- Şi nu l-ai ascultat.
- L-am ascultat dar nu l-am crezut.
- Uite ce este Cresus.
- Ce?
- Fiindcă şi tu ai fost rege îţi voi cruţa viaţa.
- Îţi mulţumesc mult rele Cyrus.
- Am fost impresionat de povestea ta cu înţeleptul Solon.
- Când m-am întâlnit cu el nu am crezut că este aşa înţelept.
- Se pare că te-ai înşelat.
- Aşa este.
- Acum mergi fiindcă eşti liber[56]

[56] Din Grigorie Comşa, *1000 de pilde pentru viaţa creştină* (Arad, 1929).

Avem mai sus un exemplu de ceea ce înseamnă să nu te pripeşti şi să tragi concluziile greşite în viaţă. Aceasta fiindcă este bine să ştim că suntem mulţi care merge în viaţă după prima impresie şi este greşit.

În acest sens pentru ca patimile să nu prindă rădăcini părintele Stăniloae ne recomanda paza minţii: „paza minţii, atenţia şi rezistenţa trează şi statornică împotriva gândurilor sunt recomandările necontenite ale dascălilor duhovniceşti, pentru cel ce nu vrea să cadă pradă patimilor. S-ar părea că aceasta înseamnă a ne ține cursul vieții pe un drum rigid, îngustat, care face cu neputință orice îmbogățire a ei. De fapt, înseamnă a ține mintea scufundată, plină de iubire, în infinitul dumnezeiesc, care o îmbogățește cu înțelesuri curate, mereu noi. Ceea ce continuu se respinge în asceză nu sunt noile avânturi şi inspiraţii de ordin spiritual, ci tendințele exagerate ale poftelor simțuale, care, departe de a aduce o îmbogățire a spiritului, îl îngustează, îl leagă infinit de lucruri finite, îl împiedică în tendințele de lărgire a înțelegerii lui. Ceea ce înlătură mereu sunt bolovanii care sunt aruncați în calea unui râu ce înaintează lărgindu-se. Vieții trupului i se încuviințează satisfacerea trebuinţelor strict necesare. Dar nici un considerent cu adevărat rațional nu poate pleda pentru înlăturarea oricărui baraj din calea poftelor ce se îndreaptă năvalnic spre uliţe înfundate şi înguste.”[57]

CAPITOLUL 3

DEMONII SUNT FIINȚE ALE EXTREMELOR ŞI NICIODATĂ AI ECHILIBRULUI

O poveste din ortodoxie se spune că într-o zi diavolul i s-a arătat unui diacon şi i-a spus:

- Cei mândrii sunt ai mei şi îi i-au cu mine.
- Şi ce este cu asta? A întrebat diaconul.
- Tu eşti mândru şi eşti al meu.
- Eu sunt cel mai păcătos dintre toţi.
- Nu spune aceste cuvinte.

Cum a spus aceste cuvinte diavolul a dispărut fiindcă nu a putut suporta smerenia diaconului.[58]

Acesta întâmplare ne spune că pentru a scăpa de demoni trebuie să ne smerim fiindcă ei nu suportă smerenia. La fel de bine smerenia este un lucru care ne uneşte cu Dumnezeu fiindcă ştim că Dumnezeu este smerit. Părintele Alin Cristian Preotu spunea în acest sens: „robul devine fiu iubitor, mintea devine înţelegătoare la întâlnirea ei cu Înţelepciunea Supremă, inima se încălzeşte cu o nouă Iubire Absolută, sufletul se înflăcărează aflându-şi Părintele şi Stăpânul Universal. Inima legănându-L pe "Doamne Iisuse" în refrenul rugăciunii se odihneşte în pace, iubire şi har. Ne mai simţind dureros "pironirea" libertăţii pe calea de mijloc, omul începe să audă cuvinte dumnezeieşti, să simtă suspine negrăite de la Mângâietor, apoi simte fiori când îl ating pe suflet aripi de îngeri. Auzind cântec celest în depărtări venind spre el, Cerul coboară, iar el îl cuprinde în nori... Aude ceea ce nu a mai auzit vreodată, începe să vadă ceea ce nu a mai văzut cu ochii lui fireşti .

Toate aceste descoperiri sunt daruri de Sus pentru întoarcerea omului spre Cel Nevăzut, care primeşte "jertfa" omului vechi, pentru a da şi mai multa viaţă omului nou. Trăirile duhovniceşti fiind mult mai duioase, firave şi eterice angajează mai mult partea sensibilă şi subtilă din noi, nu în sensul activării echipamentului senzorial reglat pentru receptarea unor vibraţii mai fine, ci în sensul spiritualizării tuturor facultăţilor fizice şi spirituale. Acestea sunt chemate să slujească lui Dumnezeu şi oamenilor după legile suprafireşti, metafizice ale vieţii in Duhul lui Dumnezeu.”[59]

După cum am spus sunt demonii cei care vor să ne facă la fel cu ei şi ne trec prin mai multe extreme:

- extrema băuturii de alcool,
- extrema plăcerilor sexuale,
- extreme consumului de mâncare,
- extrema mâniei din nervozitate,
- extrema păreri mari despre sine din mândrie,
- extrema consumului de stupefiante,
- extrema violenţei fizice şi domestice
- sau extrema războiului şi a crimelor.

---

[57] A se vedea Dumitru Stăniloae, *Ascetica şi mistica Bisericii Ortodoxe* apud https://www.aparatorul.md/parintele-dumitru-staniloaie-cum-se-starnesc-patimile/ (accesat pe 04.01.2025).

[58] Cuviosul Siluan Atonitul, *Între iadul deznădejdii şi iadul smereniei*, Editura Deisis, 2001, pp. 240-241 apud https://doxologia.ro/tine-mintea-ta-iad-nu-deznadajdui (acccesat pe 04.01.2025).

[59] Pr. Alin-Cristian Preotu apud https://www.crestinortodox.ro/editoriale/pironiti-calea-mijloc-143599.html (accesat pe 17.06.2024).

Toate aceste lucruri sunt extreme şi sunt lucrările demonilor. Nu trebuie să avem nici o îndoială în acest sens. Lumea imaginată de demoni ar fi lume a unor lagăre de exterminare continue.

Tot despre calea de mijloc al discernământului părintele Alin Cristian Preotu ne spunea: „el vine să locuiască în fiii oamenilor în noile cadre ale vieţii creştine cu mai multă putere şi evidenţă a bucuriei şi a prezenţei Sale iubitoare. Este adevărat că pentru iubitorii de senzaţii tari, doar poziţionarea în extremele vieţii conferă trăiri vulcanice, imediate, cu enorme descărcări de adrenalina şi cu satisfacţii în tegumente. Însă aceste impetuoase manifestări marginale vor vlăgui firea, chiar dacă desfăşurarea personalităţii în parametrii unui extremism vădit, creează impresia unei arderi interioare, unei presupuse şi închipuite străluciri de moment. Nu este altceva decât o combustie a poftelor, o captivitate a omului în biologie şi nicidecum o explozie cu efuziuni teologice ale unei vieţi superioare. "Căldiceii" nu sunt fixaţi statornic pe calea de mijloc, ei se regăsesc oriunde pe acest interval al extremelor. Neavând calorii în spiritul lor leneş, ei se mişcă încet şi plictisitor balansându-se spre margini, spre periferia vieţii de pământean.

Există aşadar o cale de mijloc în toate lucrurile, în toate deprinderile şi în toate lucrările omului: în vorbire, în gândire, în simţire, în făptuire, după cum există extremism şi în cele mai mărunte preocupări. Potrivit opiniei majoritare calea de mijloc este calea împărăţiei unde stăpâneşte bunul simţ, echilibrul, normalitatea, moderaţia, discernământul, virtuţi care-l aşează pe om în mijlocul raiului, lângă pomul vieţii, foarte aproape de Dumnezeu şi foarte departe de prăpastie…”[60]

Este bine să ştim că în ceea ce îi priveşte de demon după izgonirea lor din rai ei nu mai au discernământ. Ei cred că de fapt nici nu este nevoie de discernământ atâta vreme cât ai în tine viclenie. Fiindcă demonii nu mai sus ființe raționale – rațiunea este proprie lui Dumnezeu şi fiului Său omul – ei bine demonii cred că

- viclenia,
- înşelătorie,
- minciuna,
- gândurile şi pornirile blasfematori

sunt unele care sunt

- fireşti
- şi obişnuite.

Despre calea de mijloc a sfinţilor creştin ortodocşi episcopul Casian al Dunării de Jos spunea: „între darurile luminoase împărtăşite de Hristos Domnul, în chip concret, fiecărei persoane îndreptate spre Izvorul vieţii veşnice, învierea din morţi şi începutul unei noi vieţuiri comunitare în lumea concretelor realităţi materiale şi a insistenţelor proiecţii virtuale, care îl izolează pe om de bogăţia sa spirituală pe care a primit-o la Botez, sunt şi rămân sfinţii! Ei sunt „vasele” învierii, permanent dăruitori de energii însufleţitoare şi vindecătoare de tot ceea ce ne închide în noi înşine, ajutându-ne, cu puterea harului Sfântului Duh, să ne deschidem, să ne oferim luminos unii altora prin bunătatea lăuntrică mereu hrănită de dorul de liniştea din inimi, izvorâtoare de bucuria îmbrăţişării fraterne şi de împlinirea comuniunii irenice, „precum în cer şi pe pământ”.

Pe bună dreptate, în această dimensiune a transfigurării, trecând dincolo de barierele orizontalității, prin multă credinţă, prin pocăinţă, îndreptare şi cultivarea virtuţilor neîncetat, gustăm din arvuna veşniciei, stând adesea la „prânzul Împărăţiei” cu Domnul, înconjurat de sfinţi care neîncetat ne oferă paradigma vieţii în Hristos.

Pentru că sunt deplini în Hristos („Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine” - Galateni 2, 20), sfinţii ne ajută efectiv să-I facem loc Domnului în viaţa noastră. Astfel, dobândim înfierea prin care mintea se luminează, gândurile se pacifică, voinţa se îndreaptă, libertatea se adapă din izvoarele harului şi inima se deschide, devine încăpătoare pentru toţi cei pe care i-am urât, i-am refuzat, i-am îndepărtat, poate, fără a avea virtutea cea mai prietenoasă, dar şi cea mai sensibilă între toate: discernământul! Aşa putem înţelege de ce ne-a oferit calea şi metoda dobândirii lui Hristos în noi, prin ascultare, rugăciune, lepădarea de sinele păcătos şi unirea cu Dumnezeu, Sfântul Apostol Pavel, care arată pe viu, din experienţă, din trăire: „Toate le pot în Hristos, Cel ce mă întăreşte cu putere” (Filipeni 4, 13). Se spune că omul sfinţeşte locul, dar doar aceia care, asemenea sfinţilor, s-au sfinţit de către Hristos.”[61]

Sfinţenia vine de la Hristos şi ea ne face să fim stabili în discernământ.[62]

---

[60]Idem.

[61] Casian al Dunării de Jos, Ziarul lumina https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/documentar/calea-imparateasca-180203.html (accesat pe 17.06.2024).

[62]A se vedea Nichifor Crainic, *Sfinţenia: împlinirea umanului* (Iaşi, 1993).

După cum am spus demonii nu au discernământ şi la fel de bine şi cei care le urmează lor se pare că sunt lipsiţi de această virtute. La fel de bine trebuie să fim conştienţi ci în istorie s-a putut vedea că demonii au fost unii care au inspirat şi susţinut pe om să meargă din extremă în extremă:

- lagăre de exterminare,
- crimă,
- război,
- sado-masochism,
- exterminarea semenului,
- homosexualitate şi lesbianism,
- violenţă,
- agresivitate
- ură,
- nihilism
- sau ateism

sunt toate lucruri prin care demonii au ajuns să influenţeze şi în cele din urmă să îi controleze pe oameni.[63]

Despre cât de departe este lucrarea lui Hristos în creştinii ortodocşi autentici faţă de lucrarea demonilor Sfântul Maxim Mărturisitorul spunea: „Hristos ca om este pârga firii noastre ridicate la Dumnezeu și Tatăl și, oarecum, aluatul întregii frământături, este ridicat la Dumnezeu și Tatăl ca înțelegere a umanității odată ce Cel ce, fiind Cuvânt, niciodată nu a ieșit din stabilitatea în Tatăl, să nu ne îndoim că vom fi și noi, potrivit cu cererea Lui către Tatăl, acolo unde este El Însuși, pârga neamului nostru. Căci precum a coborât El pentru noi în chip neschimbat și S-a făcut om ca noi, lipsit fiind numai de păcat, și a desfăcut în chip suprafiresc legile firii, așa vom urca și noi ca urmare a acestui fapt, din cauza Lui, și ne vom face dumnezei ca El prin taina harului, neschimbând nimic din fire. Și așa se umple iarăși, după înțeleptul învățător, lumea de sus, mădularele trupului adunându-se, după vrednicie, lângă Cap. Fiecare mădular primește, adică, prin apropierea în virtute, locul cuvenit lui, datorită lucrării arhitecturale a Duhului, completând în chip armonic trupului Celui ce plinește toate în toate, trup ce umple toate și se împlinește prin toate."[64]

Este prin urmare bine să ştim că atunci când ajungem în viaţă să ne pierdem

- echilibrul,
- balanţa,
- cumpătarea
- şi discernământul

este cât se poate de clar că demonii sunt o formă sau alta ne atacă. Evident că sunt mai mulţi care din proprie inițiativă ajung să păşească pe calea răului şi astfel devin oameni ai extremelor. Răul este întotdeauna o extremă a binelui şi pentru aceasta nu trebuie să ne aşteptăm la nimic bun din facerea lui.[65]

Este evident că trebuie să ne dăm seama că una este viaţa cu Hristos şi alta este viaţa lumească inspirată de demoni. Sfântul Maxim Mărturisitorul era cât se poate de concludent în acest sens: „spre Acesta nimeni nu va putea trece bucurându-se de plăcerea trupului și îndulcindu-se de ea mai mult decât de fericita Lui slavă. Nici nu va sta cu Cel ce a biruit lumea cel ce a fost biruit de lume și se desfată de ea, cunoscând-o în chip rău. Căci dreptatea dumnezeiască a socotit că nu se cuvine ca cei ce mărginesc la viața aceasta cele ale omului și se desfată cu bogăția, cu sănătatea trupului și cu celelalte bunuri, și socotesc că numai în aceasta e fericirea, iar bunurile sufletești le socotesc ca nimic, să se împărtășească de bunurile dumnezeiești și veșnice de care nu s-au îngrijit deloc."[66]

Este adevărat că demonii se folosesc de plăcerile nevinovate ale acestei lumi pentru a rupe de Hristos şi ei ne fac de multe ori să credem prin

- gânduri,
- sugestii
- şi intenţii

să credem că viaţa cu Hristos nu numai că este o pierdere de vreme dar stă în antiteză cu viaţa lumii. Ceea ce uită cei care ajung să creadă aşa este că harul lui Dumnezeu – după cum ne spun sfinţii părinţi – aduce în noi o

---

[63] A se vedea Christopher Nugeant, *Masks of Satan: the demonic în history* (Sheed and Ward, 1983).

[64] Sfântul Maxim Mărturisitorul, Ambigua, partea a doua, 96, în Părinţi şi Scriitori Bisericeşti (1983), vol. 80, p. 243.

[65] A se vedea Vassilos Bacoiannis, *Înfruntând diavolul şi vrăjitoria* (Galaţi, 2004).

[66] Sfântul Maxim Mărturisitorul, Ambigua, partea a doua, 53, în Părinţi şi Scriitori Bisericeşti (1983), vol. 80, p. 168.

bucurie unită şi minunată. Experienţa harului lui Dumnezeu este o trăire în fericire şi bucurie din care nimic din această lume nu ne-ar putea oferi-o.[67]

Clement Alexandrinul era cât se poate de conştient că mâncarea joacă un rol importat în viaţa spirituală fiindcă în funcţie de ea omul ajunge să îşi câştige energiile necesare existenţei: „mâncarea multă naşte în suflet suferinţă, uitare şi nesocotinţă. Se spune că trupurile copiilor, când încep să crească, se dezvoltă frumos, dacă li se dă mai puţină mâncare; că respiraţia, care ajută la creştere, nu este împiedicată de mâncare, pe când mâncarea multă pune barieră bunului mers al creşterii".[68]

Doi oameni bogaţi discutau într-o zi.

- Ştii ce?
- Ce?
- De la o vreme mă simt gol.
- Gol?
- Da.
- Adică cum gol?
- Simt aşa ca un vid în suflet.
- Eu nu.
- Nu ştiu de ce.
- Păi care ar fi cauza?
- Am tot ce îmi doresc.
- Cred şi eu.
- Am un cont în bancă la care cei mai mulţi numai ar visa.
- Şi eu.
- Şi totuşi ceva îmi lipseşte.
- Ce să îţi lipsească?
- Am unele bănuieli.
- Da?
- Da.
- Şi care ar fi aceste bănuieli.
- O dacă ai ştii.
- Ce să ştiu.
- Uite cum este.
- Cum?
- Când eram mic mama mă ducea la biserică.
- La biserică?
- Da.
- Ce să cauţi tu acolo?
- Eram copil şi trebuia să merg.
- Înţeleg.
- Să ştii că de Crăciun şi de Paşti îmi plăcea la biserică.
- De ce?
- Se cântau colinzi, spărgeam ouă roşii.
- Da şi eu îmi aduc aminte.
- Mai apoi a trebuit să adun avere şi nu am mai fost la biserică.
- Şi acum?
- M-a dus soţia într-o zi.
- Nu ştiam.
- Ba da.
- Şi cum a fost?
- Plictisitor.
- Aşa credeam şi eu.
- Dar a fost ceva care mi-a atras atenţia.
- Ce?

[67] A se vedea Radu Teodorescu, *Experienţe ale harului în spiritualitatea creştin ortodoxă* (Cugir, 2023).

[68] Clement Alexandrinul, Pedagogul, Cartea II, Cap. I, 17.3, în PSB, voi. 4, pp. 239-240.

- După slujbă m-am oprit cu soţia să discutăm cu preotul.
- Şi?
- I-a spus soţiei mele ceva care m-a spus pe gânduri.
- Ce i-a spus?
- O întâmplarea din Roma antică.
- Roma antică?
- Da.
- Păi spune să o aud şi eu.
- În Roma antică era un om foarte bogat.
- Un patrician?
- Aşa le spunea?
- Da.
- Nu ştiam.
- Şi?
- Ei bine acest patrician roman avea o soţie care se îmbrăca foarte modest.
- De ce?
- Asta a fost întrebată şi ea.
- Păi da.
- Doamnă i-a spus cineva.
- Aşa.
- Sunteţi o femeia foarte bogată.
- Sunt.
- Cum se face că la evenimentele mondene din Roma nu sunteţi împodobită cu haine scumpe şi bijuterii?
- Asta este întrebarea?
- Da.
- O să vă spun de ce.
- De ce?
- Fiindcă soţului meu îi este destulă o singură podoabă a mea.
- Care?
- Virtutea.
- Asta este toată povestea care ţi-a spus-o preotul?
- Da.
- Şi asta te-a tulburat.
- Da.
- De ce?
- Fiindcă mi-am dat seama că îmi lipseşte virtutea.
- Şi de asta te simţi gol?
- Cred că da.
- Poate ar trebuii să te gândeşti să mai dai pe la biserică.
- Am să încerc.
- Da?
- Da. Dar îmi va fi greu.
- De ce?
- Fiindcă de ani buni nu am mai dat pe acolo.
- Ştii ce?
- Ce?
- Acum să mi-ai spus am de gând să vin şi eu cu tine la biserică.
- Da?
- Da.
- Mi-ar prinde bine un partener.
- Crezi?
- Da. De ce nu?[69]

[69] Din Grigorie Comşa, *1000 de pilde pentru viaţa creştină* (Arad, 1929).

De mai multe ori în viaţă ajungem la extrema psihologică şi spirituală în care ne simţim goi sufleteşte. Aceasta fiindcă este vorba fără doar şi poate de o extremă. Fiindcă ne preocupăm de lucrurile pământeşti uităm de împărăţia cerului a lui Hristos. „Perspectiva aceasta, pe care eu am numit-o „reducere la Dumnezeu", dacă o facem cu conştiinţa că Dumnezeu cuprinde toate şi dacă o facem nu în duh de excludere, ci de sinteză, este posibil să trăim numai duhovniceşte. A trăi numai duhovniceşte cred că înseamnă, în primul rând, a viza numai esenţialul. Dar, atâta timp cât trăim în temporal şi între luminile astea exterioare, nu dispreţuim vreo realitate şi, dacă trăim esenţial în Dumnezeu, dacă trăim corect, dacă trăim ca-n Biserica Ortodoxă dreapta slăvire a lui Dumnezeu, nu putem să-l dispreţuim pe om, nici să-l neglijăm, fiindcă omul, aproapele, este pentru noi chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Fiecare om este mai important decât tot universul, pe de o parte. Pe de altă parte, înţelegând ce este omul în sinea lui, trebuie să trăim în duh şi în adevăr.

PS Serafim: Eu aş adăuga aici, ceea ce spune Sfântul Pavel, că cel ce-şi neglijează familia, de exemplu, pe motiv de evlavie, acela a căzut din credinţă şi este mai rău decât un păgân". Adică, faptul de a trăi duhovniceşte, nu înseamnă că te rupi de viaţă şi nu te mai ocupi de familie, de copii, ci înseamnă că încerci să le transfigurezi, să le pătrunzi pe toate de credinţă. Bineînţeles că nu este uşor. Este foarte greu, dar toate sunt uşoare şi posibile prin darurile lui Dumnezeu. Deci, creştinul este un om echilibrat, realist. Nu trebuie să ne îmbolnăvim trupul trăind într-o asceză extremistă, ci să facem toate cu măsură, cu dreaptă socoteală. Toate trebuie privite prin prisma unei Ortodoxii care înseamnă stare de mijloc, cale împărătească, care nu respinge nimic, ci integrează totul."[70]

Prin urmare este evident că demonii sunt fiinţe ale extremelor fiindcă în ei nu mai este nimic:

- raţional,
- moral,
- bun,
- curat
- sau cinstit.

Alternativa pe care demonii ne-o prezintă este frumoasă numai la prima vedere şi în sensul seducţiei.[71]

Ceea ce ne spune psihologia şi bun simţ este că de la una numit nivel viaţa în extreme este

- obositoare
- şi anomalică.

Nu ai cum să fi fericit când trăieşti în extreme şi nu mergi după legile bunului simţ.[72]

Viaţa extremelor prin urmare trebuie să fie evitată mai ales din punct de vedere psihologic. Omul care trăieşte în extreme trebuie să ştim că de la un anumit timp nu mai

- judecă,
- simte
- gândeşte

raţional. De ce? Fiindcă este evident că viaţa extremelor nu este una raţională. De cele mai multe ori viaţa extremelor ne duce spre infracţiuni şi un comportament nelegiuit.

Iată ce ne spunea Sfântul Vasile cel Mare despre evitarea extremelor în viaţa noastră: „cea mai bună hotărâre şi cel mai bun mod de cumpătare să fie acesta: să nu avem ca scop nici plăcerea, nici oboseala cărnii, ci să evităm lipsa de măsură în amândouă direcţiile, aşa încât carnea noastră, nici din prea buna stare să nu se agite, nici din slăbiciune să nu-şi poată îndeplini poruncile. Pentru că sufletul este vătămat deopotrivă din ambele extreme, adică şi atunci când carnea este nestăpânită şi sare spre plăceri deplasate sub motivul bunei stări fizice, şi atunci când, obosită şi slăbită şi fără vlagă, este continuu ţinută de suferinţe. Căci cu această stare a trupului, sufletul nu este sârguitor să privească spre cele înalte în mod liber, ci este preocupat de senzaţia durerii şi se înclină doborât de suferinţa trupului".[73]

De cele mai multe ori viaţa extremelor în lumea de azi ajunge să se manifeste bizar:

- consum de droguri,
- violenţă,
- infracţiuni

[70] *Celălalt Noica – Mărturii ale monahului Rafail Noica însoţite de câteva cuvinte de folos ale Părintelui Symeon*, ediția a 4-a, Editura Anastasia, 2004, pp. 124-125.

[71] A se vedea Gabriel Liiceanu, *Despre seducție* (Bucureşti, 2007).

[72] A se vedea Radu Teodorescu, *Bunuț simț: trăsătură de caracter a creștinului ortodox* (Cugir, 2018).

[73] Sf. Vasile cel Mare, Cuvânt ascetic (II), Cap. III, în PSB, voi. 18, p. 201.

- sau deviații sexuale

sunt cu toate lucruri care ne conturează că extremele nu ne fac bine. În zilele noastre vedete de muzică rock sunt unele care fac multă vâlvă prin modul extrem de viaţă. Aceste vedere iată în relief dacă stăm să analizăm mai bine prin extreme:

- consumuri de droguri,
- desfrâu,
- homosexualitate sau lesbianism,
- consum extrem de alcool,
- violenţă,
- o viaţă de parvenit
- şi lipsa de respect pentru normele vieții sociale.[74]

Se poate vedea din aceasta cât de departe este modul de viaţă a mai multor vedete de renume internațional cu tradiția ascetică creştin ortodoxă. Iată ce spunea în acest sens Sfântul Vasile cel Mare: „înfrânarea este de neapărată trebuinţă luptătorilor pentru pietate, în vederea mortificării corpului: Tot cel ce se luptă se înfrânează de toate (2 Corinteni 9, 25). Însă ca să nu cădem la un loc (în aceeaşi greşeală) cu vrăjmaşii lui Dumnezeu, care sunt înfieraţi în conştiinţa lor, şi de aceea se reţin de la bucatele pe care le-a creat Dumnezeu, ca să fie primite cu mulţămită de către credincioşi (1 Timotei 4, 2, 3), trebuie, dacă se prezintă cândva ocazia, să gustăm din toate, ca să arătăm acelora care ne văd, că pentru cei curaţi toate sunt curate (Tit 1, 15), că toată creatura lui Dumnezeu este bună şi că tot ce se ia cu mulţămită nu este de lepădat: Pentru că se sfinţeşte prin cuvântul lui Dumnezeu şi prin rugăciune (I Timotei 4, 4, 5). Dar şi aşa se păzeşte scopul înfrânării, folosind numai atât cât avem trebuinţă, cele ce sunt mai ieftine şi necesare pentru viaţă, ferindu-ne totodată de urmările păgubitoare ale săturării peste măsură, iar de cele care dispun spre plăcere abţinându-ne complet. Căci astfel vom tăia şi patima celor iubitori de plăceri, vom vindeca pe cei care au conştiinţa înfierată şi, în măsura în care depinde de noi, ne vom libera şi pe noi de bănuiala altora, că, aşa-zicând, am aparţine la una dintre cele două categorii".[75]

Este bine să ştim că doar pe cei posedaţi demonii îl controlează deplin pe restul dintre noi demonii:

- ne influenţează
- şi ne ispitesc.

Ei au acest drept de la Dumnezeu. Totuşi căderea noastră în ispitele demonice nu este lucrarea lui Dumnezeu ci a noastră.

Manifestările celor posedaţi de demoni sunt departe de a fi modalităţi ale unor fiinţe normale. Cei posedați – ştim din Noul Testament şi nu numai:

- urlă,
- rup,
- sparg,
- înjură,
- spumegă
- sau vorbesc vulgar şi obscen.

Acestea sunt numai câteva dintre manifestările demonilor în trupurile celor pe care îi posedă.

Sfântul Vasile cel Mare era de părere că pentru a evita o viaţă a extremelor trebuie să fim foarte atenţi ceea ce mâncăm: „la masă trebuie să aducem ceea ce ne va scăpa de foame cu pregătire mai simplă. Aceasta o arată însuşi Domnul, săturând mulţimile obosite, ca să nu slăbească pe drum, precum este scris (*Matei* 15, 32). Căci, deşi putea să mărească impresia de minune în pustie, prin inventarea unei mâncări mai luxoase, totuşi le-a pregătit o mâncare atât de simplă şi de necostisitoare, încât pâinile au fost din orz, iar la pâine, câte o bucată de peşte (*Ioan* 6, 9). Despre băutură însă nu s-a amintit deloc, pentru că toţi avem la dispoziția noastră apa de la natură îndeajuns pentru nevoile noastre".[76]

Din nefericire sunt mai mulţi care sunt adepţi ai demonilor. Sunt mai multe

- mişcări
- şi grupări

satanice în lumea noastră în care modul de viaţă

- nesimțit

[74] A se vedea Călin Piescu, *Influențe satanice în muzica rock* (București, 2014).

[75] Sf. Vasile cel Mare, Regulile mari, Cap. II, î. 18, în PSB, voi. 18, p. 251.

[76] Sf. Vasile cel Mare, *Regulile mari,* Cap. II, î. 19, R. 2, în *PSB,* voi. 18, p. 253.

- şi extrem

este cultivat şi propovăduit.

Din nou Sfântul Vasile cel Mare ne îndemna să luăm aminte la noi înşine şi la ceea ce mâncăm mai ales: „este neconsecvent ca, pe de o parte, să folosim alimentele pentru întărirea corpului, iar pe de altă parte, prin aceleaşi alimente să luptăm contra corpului şi să-l împiedicăm întru împlinirea poruncii. Dar tocmai acest lucru ne poate servi ca exemplu că trebuie să obişnuim sufletul să fugă de cele păgubitoare, chiar dacă ar produce plăcere. Aşadar, trebuie să preferăm în tot cazul ceea ce se poate pregăti mai lesne, ca nu (cumva), sub pretextul înfrânării, să alergăm după (lucruri) mai scumpe şi mai costisitoare şi să pregătim bucatele cu fel de fel de condimente scumpe; ci să alegem ceea ce se poate găsi uşor din fiecare ţară, ceea ce este ieftin şi se poate pregăti uşor de către cei mulţi; iar din cele importante să întrebuinţăm numai ceea ce este absolut necesar pentru viaţă, cum este untuldelemn şi altele asemenea, şi ceea ce poate să servească spre uşurarea necesară a bolnavilor, şi aceasta dacă se poate procura fără multă frământare, fără tapaj şi fără multă alergătură".[77]

Demonii bântuie lumea noastră şi ceea ce este mai trist este că sunt mai mulţi care neagă existenţa lor. Se ştie că poetul francez Baudelaire spunea că *cea mai mare înşelăciunea a diavolului este să te facă să crezi că nu există.* Ei bine oamenii de azi se îndoiesc de existenţa demonilor fiindcă ei cred că în cele din urmă nici existenţa lui Dumnezeu nu este certă.[78]

M ajuns să trăim într-o lume care din nefericire a dezertat de la lupta împotriva demonilor. Aceasta fiindcă omul contemporan vrea să fie:

- comod,
- confortabil
- şi nepăsător.

Iată ce spunea tot Sfântul Vasile cel Mare în acest sens: „căci a alerga în toate părţile căutând cele ce nu ne folosesc pentru nevoile noastre elementare, ci au fost născocite pentru plăcerea mizerabilă şi pentru vanitatea ruinătoare, este nu numai ruşinos şi necorespunzător scopului pe care ni l-am propus, ci şi aducător de pagubă mare, (atunci) când cei care trăiesc în îmbuibări şi-şi măsoară fericirea după plăcerile pântecelui, ne văd şi pe noi că avem aceleaşi griji de care sunt ei afectaţi (stăpâniţi)".[79]

Demonii ne urăsc şi vor să ne distrugă sub orice formă:

- trupeşte
- şi sufleteşte.

Ei bine noi nu avem de făcut decât să ne opunem şi să fim conştienţi că Dumnezeu este de partea noastră. Pentru a ne aduce departe de Dumnezeu demonii ştim că se folosesc de mai multe lucruri din lumea noastră materială:

- mâncare,
- sexualitatea,
- irascibilitate,
- gânduri,
- raţionalitate
- sau alcool.

După cum am spus toate acestea ne aruncă într-un mod de viaţă nefiresc şi extrem. Este modul de viaţă al demonilor.

Sfântul Vasile cel Mare este conştient că nu toţi suntem la fel. Iată ce spunea el în acest sens: „căci unul are trebuinţă de hrană mai multă şi mai consistentă (întăritoare) din cauza muncii, iar altul, din cauza slăbiciunii, are nevoie de hrană mai fină, mai uşoară şi corespunzătoare în toate; în general însă pentru toţi este de trebuinţă hrana mai ieftină şi care se procură mai uşor. Peste tot însă se cere grijă, bunăcuviinţă la masă, netrecând niciodată peste limitele nevoii noastre. Dar, când se primesc străini, ţinta să fie satisfacerea cerută de nevoia fiecăruia dintre oaspeţi. Căci (Apostolul) zice: *Cei care se servesc de lumea aceasta ca şi cum nu s-ar servi (1 Corinteni* 7, 31). Iar cheltuiala (ce trece) peste necesitate este abuz. Nu avem bani? Nici nu trebuie să avem. Nu ne sunt pline hambarele? Pentru o zi avem noi hrană; viaţa ne-o susţinem cu mâinile. Aşadar, pentru ce să risipim pentru desfătarea celor destrăbălaţi hrana pe care a dat-o Dumnezeu pentru cei flămânzi? (Făcând aşa) păcătuim dublu: mărind unora amărăciunile sărăciei, iar altora pagubele (rezultate din săturarea peste măsură)".[80]

---

[77] Idem.

[78] A se vedea Denis de Rougement, *Partea diavolului* (Bucureşti, 1994).

[79] Sf. Vasile cel Mare, *Regulile mari,* Cap. II, î. 20, R. I, în *PSB,* voi. 18, p. 254.

[80] Sf. Vasile cel Mare, Regulile mari, Cap. II, î. 20, R. 3, în PSB, voi. 18, p. 256.

Este evident că modul de viaţă extrem nu începe dintr-o dată. Din contră. De cele mai multe ori devenim oameni ai extremelor treptat şi uneori fără să ne dăm seama. În acest sens mâncarea joacă un loc importat. Trebuie să fim foarte atenţi

- la ce mâncăm
- şi la cum mâncăm.

Iată ce spunea tot Sfântul Vasile cel Mare în acest sens:

„Întrebarea 126: Cum poate cineva să nu fie biruit de iubirea dulceţilor din bucate?

Răspuns: Dacă va hotărî să aibă totdeauna criteriul folosului ca îndrumător şi dascăl pentru cele ce primeşte spre trebuinţă, fie că ar fi dulci, fie că ar fi amare acestea".[81]

La universitatea din Atena doi studenţi discutau.

- Ştii ce?
- Ce?
- Îmi imaginam studenţia altfel.
- De ce?
- Nu este ceea ce mă aşteptam.
- Dar la ce te aşteptai?
- Nu vezi câţi colegi de-ai noştri au un mod de viaţă reprobabil?
- La ce te referi?
- Sex, alcool, chefuri, petreceri, cluburi de noapte etc.
- La asta te refereai?
- Da.
- Ai dreptate.
- Eu mă aşteptam că venim aici şi vom fi ca sfinţii trei ierarhi.
- Adică?
- Nu ştii ce spune despre ei?
- Nu?
- Ştiau numai 3 drumuri.
- Care?
- Biserica, şcoala şi biblioteca.
- Ce frumos.
- Cum să nu?
- Ştii ce?
- Ce?
- Sunt mai multe metode de a îi învăţa pe oamenii extremelor şi pe cei descreieraţi adevărul.
- Cum?
- Trebuie să fie plin de tact.
- Crezi?
- Da.
- Nu ştiu ce să spun.
- Trebuie să ai multă răbdare.
- Şi crezi că acestea funcţionează?
- Da.
- Eu am îndoieli.
- De ce?
- Nu vezi că avem colegi care din pricina modului extrem de viaţă fie că au fost exmatriculaţi sau fie că au abandonat universitatea.
- Asta aşa este.
- Şi atunci?
- Îţi voi spune o întâmplare în acest sens.
- Ce întâmplare.
- O întâmplare care a avut loc chiar aici la Atena?
- Da?
- Da.

[81] Sf. Vasile cel Mare, Regulile mici, î. 126, în PSB, voi. 18, p. 371.

- Te ascult.
- Se spune că pe filosoful Socrate avea un prieten.
- Cum se numea?
- Alcibiade.
- Nu am auzit de el.
- Ei bine acest Alcibiade era foarte mândru.
- De ce?
- Fiindcă ara bogat.
- Înţeleg.
- La toţi se lăuda cu averile lui.
- Îmi dau seama.
- Sunt mulţi oameni de acest fel nu?
- Da.
- Şi ce a făcut Socrate?
- Ce?
- L-a invitat pe Alcibiade la el acasă.
- Şi?
- Acolo Socrate i-a spus.
- Ce?
- Alcibiade vreau să faci ceva pentru mine.
- Ce Socrate?
- Vezi harta aceasta lumii?
- Da
- Să îmi arăţi provincia noastră Attica.
- Bine.
- Alcibiade a arătat pe hartă provincia Attica.
- Bine, a spus Socrate. Acum arată-mi moşiile pe care le ai pe această hartă.
- Alcibiade a le-a căutat dar nu le-a găsit.
- Nu sunt trecute aici pe hartă.
- Atunci Socrate i-a spus.
- Ce?
- De ce te mândreşti cu ceva ce nu se vede nici măcar pe hartă?
- Alcibiade a plecat capul la pământ.
- Bună lecţie i-a dat Socrate.
- Aşa cred şi eu.
- Deci cei mândrii pot să fie mustraţi?
- Da.
- Acum îmi dau seama.
- Ceea ce pot înţelege este că nu este deloc bine să fi un om al extremelor.
- Asta aşa este.
- Şi mai este ceva?
- Ce?
- Trebuie să fie atent în primul rând la tine.
- În ce sens?
- Fiecare este liber să facă ce vrea.
- Aşa este.
- Dacă studenţii colegi cu mine vor să ducă un mod de viaţă depravat nu trebuie să fac şi eu la fel.
- Aşa este.
- Vezi că mă apropii de adevăr.
- Aşa este.
- Deci trebuie să ţin cont mai mult de mine.
- Aşa să faci.
- Cu siguranţă.[82]

[82] Din Grigorie Comşa, *1000 de pilde pentru viaţa creştină* (Arad, 1929).

Modul de viaţă depravat pe care mai mulţi tineri – şi nu numai – din vremurile noastre îl duc trebuie să ştim că este un mod de viaţă specific demonilor. Depravarea este un lucru care ne face să nu mai ştim că există o mare diferenţă dintre extreme şi viaţa căii de mijloc. Sfinţii părinţi sunt de acord că de cele mai multe ori depravarea ajunge să se stabilească în om în funcţie de ceea ce mănâncă şi ceea ce bea. Iată ce spunea Sfântul Ioan Gură de Aur în acest sens: „nu mâncarea e un rău - Doamne fereşte! -, vătămătoare e îmbuibarea şi mâncatul peste trebuinţă de-ţi plesneşte pântecele. Îmbuibarea te face să pierzi şi plăcerea mâncării, după cum nu e un rău să bei cu cumpătare vin, ci să te îmbeţi, şi prin lipsa de măsură să-ţi strici minţile”.[83]

CAPITOLUL 4

CALEA DE MIJLOC ESTE CALEA SPRE RAI

Lumea de azi este o lume care se plânge de extremism. În acest sens în lumea noastră avem mai multe categorii şi tipuri de extremişti:

- extremişti politici,
- extremişti la nivel etnic,
- extremişti la nivel religios,
- extremişti la nivel social
- sau extremişti la nivel cultural.[84]

Secolul XX se poate spune că a fost un secol al extremismelor fiindcă au fost mai multe

- ideologii
- şi moduri de viaţă

care au susţinut extremismul.

Ei bine ceea ce voim să spunem în acest capitol că pentru a ajunge în rai trebuie să evităm

- extremele
- şi extremismul

de orice natură ar fi el.

Cu privire la cum trebuie să evităm extremismul în mâncare Sfântul Ioan Gură de Aur spunea: „dacă mâncăm cu măsură, să nu ne ruşinăm niciodată; că Stăpânul ne-a făcut cu un astfel de trup că nu-l putem menţine altfel decât dacă mâncăm; numai să ne depărtăm de lipsa de măsură; mâncarea cumpătată ajută nespus de mult şi la sănătatea noastră şi la buna noastră stare”.[85]

Omul bunului simţ în nici un fel nu este omul extremelor. Aceasta fiindcă după cum am spus extrema în nici un fel nu ne face bine. Nici psihic şi nici fizic. Viaţa în Hristos trebuie să ştim că este o viaţă liniştită în împăcată. Viaţa extremelor este departe de a fi o astfel de viaţă.

Ceea ce se poate vedea este că întreb viaţa ortodoxă şi viaţa extremelor există întotdeauna un fel de

- hiat,
- lipsă
- sau gol.

Aceasta fiindcă una sunt nevoile fizice şi sufleteşti obişnuite ale omului şi alta sunt nevoile extremei. Aceasta fiindcă după cum am spus trebuie să ne dăm seama de această discrepanţă. Una este ceea ce avem nevoie în mod normal din exterior şi alta este ceea ce ne cere un mod de viaţă al extremelor. Omul nu este făcut pentru extreme şi pentru aceasta trebuie să ştie de ceea ce este are nevoie în mod normal pentru o viaţă sănătoasă.

Cu privire la excesul de mâncare Sfântul Ambrozie al Milanului spunea: „o, de am putea să ne folosim de mâncare după trebuinţele firii!”[86]

Aceasta fiindcă după cum am spus în rândurile de mai sus mâncarea este principala combustie a patimilor şi am demonstrat că patimile sunt un mod extremist de viaţă.

Este bine să ne dăm seama că numai prin o cunoaştere de sine ne putem pune pe noi înşine pe vectorul raiului. Aceasta fiindcă un mod de viaţă extremist al patimilor în nici un fel nu ne va duce în rai.

---

[83] Sf. Ioan Gură de Aur, Omilii la Facere, omilia X, I, în PSB, voi. 21, p’. 116.

[84] Sunt mai mulţi care ar putea să se întrebe ce înseamnă să fi extremişti la nivel cultural? Ei bine în secolul XX mai multe ţări comuniste au început ceea ce ele au denumit ca *revoluţie culturală* care era de fapt un fel de totalitarism ideologic.

[85] Sf. Ioan Gură de Aur, Omilii la Facere, omilia X, II, în PSB, voi. 21, p. 117.

[86] Sf. Ambrozie al Milanului, Scrisori, scrisoarea a LXIII-a, 27, în PSB, voi. 53, p. 252.

Viaţa extremelor este o viaţă care nu numai că ne oboseşte dar în cele din urmă ne va epuiza. Este bine să ştim că viaţa extremelor i-a făcut pe mai mulţi să îşi piardă sănătatea. Să ne gândim la cei care şofează. A merge cu o viteză rezonabilă este un lucru firesc. Ei bine vitezomanii nu gândesc aşa. Ei se simt bine numai la vizeze mari şi în cele din urmă fac accidente. Viteza mare cu maşina este fără doar şi poate o extremă. Este o extremă la fel ca mâncatul în exces. Iată ce ne spunea în acest sens istoricul creştin Casiodor: „un altul (dintre monahi - n.n.), numit Pior, mânca mergând. întrebat pentru ce mânca aşa, zise: nu vreau să folosesc mâncarea ca pe ceva necesar, ci ca să fac altceva, întrebat la fel de un altul, spuse: pentru ca sufletul să nu simtă o voluptate trupească în timp ce mănânc".[87]

Prin urmare este bine să ştim că cea mai de preţ cale, adică calea spre rai în nici un fel nu este o cale a extremelor. De ce? Fiindcă extrema este fără doar şi poate o cale a

- excesului,
- lăcomiei,
- lipsei de trezvie
- sau discernământului.

Pentru a ajunge în rai este bine să ştim că avem nevoie de discernământ. Ori este evident că discernământul şi extrema nu sunt compatibile. Ele sunt două moduri de viaţă care în nici un fel nu pot să fie reconciliate indiferent cât de mult se încearcă acest lucru.

Creştinii ortodocşi sunt unii care fără doar şi poate sunt cât se poate de atenți cu ei înşine şi sunt atenți la tot ceea ce ar putea să îi smintească.[88]

În acest sens pentru a se controla pe sine şi mai ales dieta lor ştim că în creştinismul ortodox se posteşte destul de mult. În acest sens mâncarea de carne este una care trebuie să fie foarte bine gestionată. Iată ce spunea Clement Alexandrinul: „dacă cineva mănâncă carne, nu face păcat; numai să mănânce cumpătat; nici să nu poată trăi fără carne, nici să depindă de carne, dar nici să se dea în vânt după mâncărurile cu carne; să-i sune în sufletul lui glasul care spune: *Nu strica pentru mâncare lucrarea lui Dumnezeu (Romani* 14, 20)."[89]

Modul de viaţă extremist a variat în funcţie de epocă. Totuşi mai toate epocile istoriei au avut extremiştii lor. Sunt extremiştii cei care ne spun că

- extrema,
- excesul,
- voluptosul,
- păcătosul,
- necumpătarea
- sau lipsa de echilibru

sunt cu toate lucruri care merită atenţia şi interesul nostru.

Că unele lucruri pot să ne aducă un fel de lenevire a sufletului (mai ales excesele) ne-o spune tot Clement Alexandrinul: „celor care caută să-şi dezvolte sufletul, mâncarea de carne nu este bună, pentru că duce la lenevirea sufletului. Poate că aceasta e pricina că unul dintre gnostici şi-a interzis mâncarea de carne în vederea exerciţiilor sale duhovniceşti şi pentru a nu-şi înzdrăveni trupul spre plăcerile cele trupeşti. Androcide spune: *Vinul şi îmbuibarea cu carne întăreşte trupul, dar moleşeşte sufletul.* O mâncare ca aceasta este, deci, nepotrivită pentru cel care vrea să aibă judecata limpede"[90]

Este bine să ştim că îmbuibarea este o extremă şi o viaţă a extremelor. În cest sens mai multe boli apar în om mai ales din cauza îmbuibării dintre care cea mai cunoscută este obezitatea.

Îmbuibaţi de mâncare şi alcool adevărul este că nu mai avem cum să fim

- interesaţi
- şi preocupaţi

cu calea spre rai.

Este evident că avem nevoie să luptăm cu îmbuibarea la mâncare care duce la o stare de nepăsare faţă de cele duhovniceşti.

Este un lucru de care trebuie să fim conştienţi. Îmbuibarea este din ce în ce mai întâlnită fiindcă se crede că a fi bogat înseamnă să fi îmbuibat. Săracii nu au cum să fie îmbuibaţi fiindcă ei nu îşi permit mâncăruri scumpe.

---

[87] Casiodor, Istoria Bisericească tripartită, Cartea a VII-a, capitolul I, în PSB, voi. 75, p. 315.

[88]A se vedea Radu Teodorescu, *Cum să rezistăm în faţa smintelilor?* (Cugir, 2022).

[89]Clement Alexandrinul, *Pedagogul,* Cartea II, Cap. I, 11.1, în *PSB,* voi. 4, p. 235).

[90] Clement Alexandrinul, *Stromatele,* Stromata a VII-a, Cap. VI, 33.5-33.6, în *PSB,* voi. 5, p. 496.

Iată ce spunea Sfântul Ioan Gură de Aur în acest sens: „tot ce se mişcă şi viază să vă fie hrană. Ca pe iarba verde pe toate vi le-am dat (Facerea 9, 3). Prin aceste cuvinte Dumnezeu pune început mâncării de carne; nu face asta ca să-i împingă pe oameni la lăcomie, ci ca oamenii să-I aducă Stăpânului jertfe şi mulţumiri din cărnuri şi ca oamenii să nu se gândească că sunt opriţi de a mânca carne jertfită, Dumnezeu le dăruieşte puterea de a mânca din carnea jertfelor, dându-le multă libertate: ca pe iarba verde pe toate vi le-am dat. Apoi, după cum lui Adam i-a dat voie să mănânce din toţi pomii, dar i-a poruncit să nu mănânce dintr-un singur pom, tot aşa şi acum lui Noe, după ce-i dă voie să mănânce fără teamă orice fel de carne, îi zice: Numai carne în sângele sufletului să nu mâncaţi (Facerea 9, 3).

- Ce vor să spună aceste cuvinte? Ce înseamnă carne în sângele sufletului?
- Înseamnă carne de animale sufocate. Că sângele este sufletul animalului.

Pentru că oamenii aveau să aducă animale ca jertfa, Dumnezeu, prin această poruncă, aproape că le spune aşa: Sângele daţi-Mi-l Mie, iar carnea vouă. A făcut asta, ca să înăbuşe dinainte pornirea oamenilor spre uciderea de oameni”.[91]

Trăit într-o lume care a căzut iniţial de la Dumnezeu şi este bine să ştim că în această situaţie suntem într-o continuă luptă cu excesele care ajung de mai multe ori să ne facă să ne pierdem pe noi înşine.

- Excesul,
- lipsa de măsură,
- extrema,
- nepăsarea
- sau prea mare încrede în sine

sunt cu toate lucruri care ne pot face mult rău şi este nevoie să le combatem.

De mai multe ori avem porunci ale lui Dumnezeu pe care trebuie să le respectăm fiindcă ele sunt pentru folosul şi sănătatea noastră. Tot Sfântul Ioan Gură de Aur spunea în acest sens: „unii spun că nu trebuie să mâncăm sânge de animale, pentru că sângele lor e greu, asemănător pământului şi aducător de boli. Dar noi trebuie să ne păzim de a mânca sânge de animale nu pentru această pricină iscodită cu măiestrie de mintea omenească, ci pentru porunca Stăpânului”.[92]

Cu toţii voim să ajungem în rai dar suntem mai puţini cei care ne dăm seama că pentru ajunge acolo trebuie să evităm viaţa de extreme. Aceasta fiindcă ea nu ne face bine şi fără doar şi poate ne distruge ca persoane integre. Integritatea şi extreme sau extremismul sunt două noţiuni care nu sunt deloc compatibile. Fără de integritate trebuie să ne dăm seama că suntem în primejdie. Clement Alexandrinul spunea în acest sens: „noi ţinem de rău pe cei care se aruncă singuri în primejdie de moarte”.[93]

Trebuie să ţinem mai mult la integritatea noastră

- morală,
- sufletească
- şi personală.

Aceasta fiindcă ştim că avem un suflet pe care trebuie să îl mântuim. Avem nevoie de mântuire şi acest lucru este bine să fie ştiu. Sufletul nostru trebuie să treacă cu bine testul morţii în care el se va îndrepta fie spre rai sau spre iad în funcţie de faptele pe care le-a făcut în această lume. Pe bune dreptate părintele apostolic Barnaba spunea: „că sălaşul inimii noastre este, fraţilor, templu sfânt pentru Domnul”.[94]

Sunt mulţi care cred că de fapt sfinţenia este o cale a extremelor:

- postul,
- rugăciunea,
- nevoinţa,
- credinţa,
- desăvârşirea
- sau asceza

sunt pentru mulţi lucruri extreme. Ei gândesc însă sfinţenia greşit. Sfinţenia este cel mai firesc lucru fiindcă după cum spunea părinţii din Athos în vechime: cel desăvârşit vorbeşte numai ce îi dă Duhul Sfânt. Prin urmare este bine să ştim că în nici un fel sfinţenia nu este în nici un fel un lucru al extremelor. Nu este o extremă ci este ceea ce este firesc şi natural să fie. Tot părintele apostolic Barnaba spunea în acest sens: „când am luat iertarea

---

[91] Sf. Ioan Gură de Aur, Omilii la Facere, omilia XXVII, IV, în PSB, voi. 21, pp. 340-341.

[92] Sf. Ioan Gură de Aur, Omilii la Facere, omilia XXVII, V, în PSB, voi. 21, p. 342.

[93] Clement Alexandrinul, Stromate, stromata a IV-a, cap. IV, 17.1, în PSB, voi. 5, p. 245.

[94] Barnaba, *Epistola,* Cap. VI, 15, în *PSB,* voi. 1, p. 144.

păcatelor şi am nădăjduit în numele Domnului, ne-am înnoit, fiind zidiţi iarăşi dintru început. De aceea în locuinţa inimii noastre locuieşte cu adevărat Dumnezeu.

- Cum?

- Prin cuvântul credinţei Lui, prin chemarea făgăduinţei Lui, prin înţelepciunea îndreptărilor şi prin poruncile învăţăturii; El însuşi profeţeşte în noi, El însuşi locuieşte în noi, cei care eram robiţi morţii".[95]

Doi medici discutau într-o zi.

- Ştii ce?
- Ce?
- De ce oamenii ajung să preţuiască sănătatea numai după ce o pierd?
- Adică se îmbolnăvesc?
- Da.
- Bună întrebare.
- Este o întrebare care mă preocupă de mai multă vreme.
- Cred că face parte din natura umană.
- Adică?
- Preţuim lucruri numai după ce le-a pierdut.
- Crezi?
- Da.
- Să fie aceasta o trăsătură a noastră a oamenilor?
- Da.
- Poate ai dreptate.
- Şi mai este ceva.
- Ce?
- Ca să fi sănătos trebuie să eviţi extremele.
- Aşa este.
- Ori sunt mulţi care nu prea fac acest lucru.
- De ce?
- Fiindcă se complac în extreme.
- Aşa este.
- Nu ai observat că trăim într-o lume a extremelor?
- Ba da.
- Şi ele se manifestă şi medical.
- Foarte multe boli provin dintr-un fel extrem de viaţă.
- Mai ales stresul.
- Stresul?
- Da.
- Cum?
- Oamenii se cred mai puternici decât sunt şi se suprasolicită.
- Şi ajung la stres?
- Da.
- Dar care crezi că este rolul lui Dumnezeu în ceea ce priveşte bolile şi sănătatea?
- Unul destul de activ.
- Da?
- Da.
- Cum?
- O să îţi spun.
- Te ascult.
- Citeam zilele astea o întâmplare destul de interesantă.
- Despre ce?
- Despre cum intervine Dumnezeu în bolile noastre.
- Spune.
- Întâmplarea a avut loc în Silezia.
- Silezia?

[95] Barnaba, Epistola, Cap. XVI, 8-9, în PSB, voi. 1, p. 160.

- Da.
- Unde este?
- A fost o provincie care acum este împărţită între Polonia, Germania şi Cehia.
- Înţeleg.
- În anul 1831 în Silezia bântuia o epidemie de holeră.
- Nu se poate.
- Ba da.
- Şi?
- Holera făcea ravagii mai ales între oamenii săraci.
- De ce?
- Nu aveau bani pentru tratament şi medicamente.
- Ce păcat.
- Soţia unui comerciant a auzit de ravagiile făcute de holeră.
- Şi?
- Într-o zi ea le-a spus prietenelor ei.
- Ce?
- Această boală e numai pentru populaţia de jos, pentru sărăntoci.
- Aşa este, au răspuns prietenele.
- Ei sunt prostănaci şi netoţi şi merită să moară.
- Aşa de cruda era?
- Da.
- Nu se poate.
- Şi atunci ce să vezi?
- Ce?
- Mai mulţi bogătaşi s-au contaminat şi eu de holeră şi au murit.
- Înţeleg.
- La scurt timp s-a îmbolnăvit şi această soţie de comerciant bogătaş.
- I-a venit şi ei rândul?
- Da.
- Şi ce a urmat?
- Se pare că a fost pedepsită de Dumnezeu pentru răutatea şi aroganţa ei.
- Aşa este.
- Din pricina bolii toată lumea se ferea de ea.
- Îmi dau seama.
- Devenise toată neagră.
- Când a murit cei de la pompe funebre nu au voit să se atingă de ea.
- Să nu se contamineze?
- Da.
- Şi cum au pus-o în mormânt?
- Au luat-o cu furcile.
- Ce oroare.
- Şi povestea nu se opreşte aici.
- Nu?
- Nu.
- De ce?
- La înmormântarea ei nu a venit nimeni.
- De ce?
- Fiindcă se considera că a fost pedepsită de Dumnezeu.
- Da.
- Pentru răutatea ei?
- Da.[96]

Se poate vedea de aici să există pedeapsa lui Dumnezeu şi ea de multe ori este activă chiar în lumea noastră. Iată de ce avem spovedania care este o modalitate de a ajunge să ne recâştigăm echilibrul sufletesc şi a

[96]Din Grigorie Comşa, *1000 de pilde pentru viaţa creştină* (Arad, 1929).

ne fi iertate păcatele. „De prea multe ori spovezile noastre sunt concentrate doar pe răul făcut. Uităm că în orice întâlnire cu Domnul, cum este și spovada, mai întâi trebuie să-i mulțumim și să-i aducem laudă pentru binele pe care ni l-a făcut și pentru frumosul pe care l-a pus în viața noastră. Apoi trebuie să mărturisim și să regretăm păcatele. Iar în cele din urmă trebuie să ne exprimăm încrederea că, cu ajutorul harului său, vom sta departe de rău și de ocaziile de păcat. Așadar o spovadă bună trebuie să cuprindă aceste trei etape: preamărirea Domnului, spovada propriu-zisă (cercetarea cugetului, căința, hotărârea de a nu mai păcătui, mărturisirea păcatelor și împlinirea pocăinței) și exprimarea încrederii în ajutorul Domnului.

Parcă prea des spovezile noastre vorbesc doar despre ceea ce facem, în special despre ceea ce facem rău, în timp ce vorbesc atât de puțin despre ceea ce am fi putut face și nu am făcut. Există păcate de care uităm să ne căim și înclinații pe care nu încercăm să le îndreptăm în viața noastră: păcatele făcute cu omisiunea! Atenție la cuvintele sfântului Iacob: „Cine are posibilitatea să facă binele și nu-l face, săvârșește un păcat". Cine tace în fața răului și a nedreptății, consimte răului și nedreptății și se face vinovat înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor! Trebuie să ne acuzăm de indiferența cu care îi tratăm pe cei săraci și nevoiași care apelează la ajutorul nostru. Trebuie să ne acuzăm de neimplicarea în a face viața din jurul nostru, viața noastră și a celor dragi, mai bună, mai frumoasă, mai optimistă. Trebuie să ne acuzăm și să regretăm acele momente când am refuzat să-i vizităm pe cei bolnavi care ne-au chemat sau care erau atât de aproape de noi. Trebuie să ne acuzăm de orice moment de nepăsare, de lașitate, de acele zile când am întors capul în altă parte, doar ca să ne facem că nu vedem răul care trebuie evitat sau binele care trebuia făcut. Am fost lași și nu am luat atitudine.

Astăzi trebuie să ne decidem, să alegem, să acționăm! Să nu tăcem în fața răului și să nu omitem binele pe care avem posibilitatea să-l facem. Hristos le spune clar ucenicilor: „Cel care nu este împotriva noastră este cu noi", iar noi putem parafraza: „Cel care face binele este cu noi". Însă ce se întâmplă cu cel care omite binele? Să veghem asupra faptelor noastre și să cerem curajul de a acționa pentru ca nu cumva să ne trezim că suntem împotriva Domnului."[97]

Știm că Iisus a vorbit de două căi:

1. una largă a pierzaniei ce duce în iad
2. şi una îngustă a încercărilor ce duca în rai.

Ei bine se poate vedea că şi raiul are o cale a lui. Deşi este îngustă se poate spune că această cale nu este deloc una a extremelor. Aceasta fiindcă după cum am spus extrema înseamnă exces.[98] Toţi în această viaţă avem o cale însă ceea ce trebuie să ştim că nu sunt mai multe căii spre Dumnezeu. Sfinţii părinţi creştin ortodocşi au trecut pe această cale şi ea este prin urmare una singură. Ca dovadă avem

- experienţele
- şi scrierile

sfinţilor părinţi care ne spun ce trebuie să facem pentru a ajunge în rai. Iată ce spunea gânditorul Andreas Stamate Ştefan în acest sens: „am ales să discut în acest text despre problema căii de mijloc ca mod de dialog între două persoane cu credințe opuse, una cu credința în duhul libertății, iar alta cu credința în virtuțile unei ordini etatiste. Pentru a scurta expunerea, ele se vor numi de acum persoana I (descoperitoare a duhului libertății) și persoana II (descoperitoare a virtuților ordinii etatiste).

Pentru unii dintre cititorii acestui text se prea poate ca problema ce o ridic să nu fie nici una nouă, nici una relevantă (într-o așa zisă ordine a problemelor modernității, bătută în cuie și, deci, *Amin*!) sau poate chiar nici măcar *ipso facto* o problemă (deci să am "șanse" să nici nu fie inclusă în „respectabila" listă a problemelor modernității). Astfel, o onestitate specifică a căutătorului de sensuri în probleme, a căutătorului de adevăr, mă determină să spun de la bun început că va fi mai grea comuniunea cu cititorul care (încă) nu vede, sau încearcă dar nu vede, sau nu vrea să vadă problema. Sigur că nu începe discuție de vreo culpă a unuia dintre cei trei menționați. Excepție poate face doar cel de-al treilea pe care îmi va veni greu să-l înțeleg dacă este conștient sau vede problema, dar în același timp refuză s-o vadă. Și nici nu înseamnă că îngrădesc libertatea celui ce citește, de a se simți în stare să vadă. Fiecare este liber să vadă cât poate și cât vrea. Dar reamintind de acea onestitate, e cu prisos să precizez că textul va *cădea* mai ușor pentru cel care vede la fel, urmând să prezinte poate (am nădejde) un oarecare interes și pentru cel ce încă nu vede, încearcă dar nu vede sau nu vrea să vadă."[99]

---

[97] https://paxlaur.com/2014/02/26/indiferenta-nu-este-o-cale-de-mijloc-ci-un-pacat/ (accesat pe 17.06.2024).

[98] A se vedea Radu Teodorescu, *Căutarea raiului în creştinismul ortodox* (Cugir, 2017).

[99] Andreas Stamate Ștefan https://mises.ro/opinii/misterioasa-i-greu-definibila-cale-de-mijloc-ca-raspuns-la-provocarea-liberala/ (accesat pe 17.06.2024).

Calea spre rai nu este una uşoară în dar în nici un fel nu este o cale a extremelor morale. Trebuie să fim convinşi de acest lucru mai ales în zilele noastre când sunt mulţi care se îndoiesc că există o cale spre rai. Evanghelia lui Iisus ne spune foarte bine să există o cale spre rai nu ea este sigură. Sfinţii părinţi au păşit pe ea şi au lăsat mărturie despre cum este ea şi cum şi noi trebuie să păşim spre ea. Iată ce spunea Epistola către Diognet în acest sens: „creștinii nu se deosebesc de ceilalți oameni nici prin pământul pe care trăiesc, nici prin limbă, nici prin îmbrăcăminte. Nu locuiesc în orașe ale lor, nici nu se folosesc de o limbă deosebită, nici nu duc o viață străină. Învățătura lor nu-i descoperită de gândirea și cugetarea unor oameni, care cercetează cu nesocotință; nici nu o arată, ca unii, ca pe învățătură omenească. Locuiesc în orașe grecești și barbare, cum le-a venit soarta fiecăruia; urmează obiceiurile băștinașilor și în îmbrăcăminte și în hrană și în celălalt fel de viață, dar arată o viețuire minunată și recunoscută de toți ca nemaivăzută. Locuiesc în țările în care s-au născut, dar ca străini; iau parte la toate ca cetățeni, dar pe toate le rabdă ca străini; orice țară străină le e patrie, și orice patrie le e țară străină (Efeseni 2, 19; Filipeni 3, 20). (...) Ca să spun pe scurt: ce este sufletul în trup, aceea sunt creștinii în lume. Sufletul este răspândit în toate mădularele trupului, iar creștinii în toate orașele lumii. Sufletul locuiește în trup, dar nu este din trup; creștinii locuiesc în lume, dar nu sunt din lume (Ioan 15, 19). Sufletul nevăzut este închis în trupul văzut; și creștinii sunt văzuți, pentru că sunt în lume, dar credința lor în Dumnezeu rămâne nevăzută. Trupul urăște sufletul și-i poartă război (Galateni 5, 17), fără să-i fi făcut vreun rău, pentru că-l împiedică să se dedea plăcerilor; și lumea urăște pe creștini (Ioan 15, 18-19), fără să-i fi făcut vreun rău, pentru că se împotrivesc plăcerilor ei. Sufletul iubește trupul, deși trupul urăște sufletul; sufletul iubește și mădularele; și creștinii iubesc pe dușmanii lor (Matei 5, 44). Sufletul este închis în trup, dar el ține trupul; și creștinii sunt închiși în lume, ca într-o închisoare, dar ei țin lumea. Sufletul nemuritor locuiește în cort muritor (II Corinteni 5, 1); și creștinii locuiesc vremelnic în cele stricăcioase, dar așteaptă în ceruri nestricăciunea. Sufletul chinuit cu puțină mâncare și băutură se face mai bun; și creștinii, pedepsiți în fiecare zi, se înmulțesc mai mult. Într-o atât de mare ceată i-a rânduit Dumnezeu, că nu le este îngăduit s-o părăsească."[100]

Iată prin urmare

- modul
- sau calea

în care vieţuiesc creştinii.

Este vorba de un mod de viaţă a paradoxurilor. Sunt paradoxuri care la fel de bine se pot vedea şi în iconografia creştin ortodoxă fiindcă ea este fără doar şi poate o teologie a icoanei.[101]

Calea creştin ortodoxă este o care mai grea fiindcă implică cu sine mai multe:

- renunţări,
- negări,
- abţineri,
- trezie
- şi luare aminte

la propriul sine.

Totuşi ceea ce se poate spune despre calea creştin ortodoxă a mântuirii este că ea este una singură. Sunt mai mulţi care au păşit pe această cale şi au ajuns la mântuire.[102]

Ceea ce ne spune şi ne învaţă experienţa căii de mijloc este că nu trebuie să ne ataşăm prea mult de această lume fiindcă suntem trecători prin ea. Destinaţia şi patria noastră finală nu ţin de această lume. Lumea de aici se poate spune că este o lume

- de tranzit,
- de trecere,
- şi de direcţionare

în spre lumea de apoi.

Trebuie prin urmare să nu deznădăjduim când păşim pe calea spre rai şi să ştim că sfinţii părinţi au trecut pe ea. Ştim de cazul unui sfânt că trecut din lumea aceasta se îndrepta spre uşile raiului. Demonii nu au suportat acest lucru şi ca să îl facă să se mândrească i-au spus că sfântul i-a învins. Sfântul nu a răspuns nimic ci a aşteptat până a intrat în rai şi de acolo a răspuns:

- v-am învins cu ajutorul lui Hristos.

---

[100] Epistola către Diognet, Cap. V-VI, în Părinţi şi Scriitori Bisericeşti (1979), vol. 1, pp. 412-414.

[101] A se vedea Maximos Constas, *Arta de a vedea. Paradox şi percepţie în iconografia ortodoxă* (Iaşi, 2017).

[102] A se vedea Agapie Criteanul, *Mântuirea păcătoşilor* (Galaţi, 2020).

Iată ce spunea părintele Ilie Cleopa despre calea spre rai: „cât priveşte locul raiului, Sfântul Vasile cel Mare nu arată locul geografic unde a fost anume. Ci zice doar atât: „deci acolo a sădit Dumnezeu raiul unde nu era sila vânturilor, nu nepotrivire a celor patru stihii şi patru vremi ale anului, nu grindină, nu trăsnete care lovesc, nici îngheţare de iarnă, nici umezeală de primăvară, nici înfocare de vară, nici uscăciune de toamnă... Acolo floarea nu puţină vreme străluceşte..., buna mireasmă este fără de saţ, frumoasa vopseală veşnic străluceşte...

Acolo sunt neamuri şi feluri de păsări, care prin floarea aripilor şi prin dulcea viersuire a glasului, dulceaţă pre minunată adaugă celor ce se văd, încât să se ospăteze omul prin toate simţirile: pe unele văzându-le, pe altele auzindu-le, pe altele pipăindu-le, pe altele mirosindu-le şi din altele gustând". (*Hexaimeron*, Cuvânt pentru rai).

Despre rai, atât Sfânta Scriptură, cât şi dumnezeieştii Părinţi, ne arată că locul lui este la răsărit. Raiul se mai numeşte şi „Paradis", care în limba persană înseamnă grădină plină de saduri şi flori. În limba ebraică raiul se zice „Pardos". Teofilact al Bulgariei şi Sfântul Nicodim Aghioritul spun să nu se confunde raiul cu cerul, pentru că altul este cerul şi locul raiului."[103]

Cu toţii avem nevoie de îndrumare pentru a ajunge în rai şi acest lucru cel mai bine ajungem să îl facem prin sfinţii părinţi. Avem mai multe

- scrieri,
- cărţi,
- predici,
- poveţe
- şi învăţături

de la sfinţii părinţi pe care le putem folosii pentru a ajunge în rai.[104]

Prin urmare calea de mijloc nu este o cale a extremelor şi exceselor de tot felul ci este fără doar şi poate o cale

- raţională
- şi echilibrată.

Iată ce spunea gânditorul Andreas Stamate Ştefan: „În ce măsură poate exista o cale de mijloc, și de ce persoana II simte nevoia unei căi de mijloc? Este calea de mijloc un răspuns la (poate) o frică (cu accente patologice) de libertate, sau de neîncredere în natura umană, în firea omului aflat în libertate? Sau această frică este în realitate o înțelegere nefastă a conceptului de libertate?

Ipotezele de la care plec, și deci implicit de regăsit pe tot parcursul argumentației sunt:

1. libertatea sau manifestarea omului în libertate presupune absența agresiunii asupra integrității corporale sau proprietății private a acestuia, în sens rothbardian
2. liberul arbitru, așa cum este el definit în scrierile patristice (vezi *Dogmatica*, Sf. Ioan Damaschin), îi permite omului să distingă între rău și bine, între patimă și virtute, între sclavie și libertate, agresor-agresat ș.a.m.d., așa încât nu începe discuție despre o eventuală relativizare a acestor stări
3. actuala ordine etatistă nu reprezintă calapodul perfect pentru construcția unei societăți virtuoase (sau care este probabil să dobândească virtuțile creștine, în număr de șapte; pentru o frumoasă teoretizare a acestor virtuți vezi *Ascetica și mistica Bisericii Ortodoxe*, Pr. Dumitru Stăniloae) deci suntem îndreptățiți la căutarea permanentă a perfecțiunii

Pentru a pune însă în context problema căii de mijloc am nevoie de un set de situații în care ea este invocată.[105]

Trebuie să ne dăm seama că avem toate motivele să găsim această cale spre rai fiindcă numai aşa în cele din urmă ne vom mântuii sau mai bine spus vom ajunge în rai. Nu trebuie să ne amăgim: calea spre rai este un drum mai greu dar nu imposibil. De ce? Fiindcă ne ajută Dumnezeu cu

- harul,
- iubirea,
- binecuvântarea
- şi povăţuirea Sa.

---

[103] *Ne vorbeşte Părintele Cleopa*, ediţia a 2-a, vol. 4, Editura Mănăstirea Sihăstria, Vânători-Neamţ, 2004, pp. 19-22 apud https://doxologia.ro/unde-este-locul-raiului-al-iadului-care-este-originea-lor (accesat pe 08.01.2025).

[104] Mai nou s-a vorbit şi de o hartă a raiului. A se vedea Eben Alexander, *Harta raiului* (Lifestyle Publishing, 2015).

[105] Andreas Stamate Ştefan https://mises.ro/opinii/misterioasa-i-greu-definibila-cale-de-mijloc-ca-raspuns-la-provocarea-liberala/ (accesat pe 17.06.2024).

Trebuie să avem încrede că în această lume care putem vedea că merge din extremă în extremă calea sfinţilor părinţi este o cale care duce la rai.

La fel de bine şi educaţia ne ajută să păşim pe această cale a binelui: „Situația nu diferă, decât prin natura obiectului oferit, respectiv educația. Nu există vreo dovadă în această istorie a umanității, care să arate că cei învățați și considerați repere morale sau etice, sunt trecuți prin școlile publice. Dimpotrivă, formarea omului presupune acces nelimitat la științe, și are un caracter personal. Ea nu presupune încarcerarea minții în a urma etapele educative programate centralizat de vreo autoritate impusă cu forța.

Scrierile Greciei Antice, izvor de inspirație pentru mulți dintre filosofii ce au urmat, dar și scrierile patristice, surse de înțelepciune pentru oricine găseşte de cuviință să se aplece asupra lor, nu sunt rezultatul școlii publice, dar cu toate acestea ele sunt școli în sine. Ele sunt rezultatul unui efort personal al *fondatorilor* lor care, deși (unii dintre ei) împărtășeau păreri comune despre ordinea etatistă, nu proveneau dintr-o tradiție a educației de stat.”[106]

Doi părinţi discutau într-o zi.

- Ştii ce?
- Ce?
- În zilele noastre copii fac religie în şcoală.
- Aşa este.
- Dar ştii ce mi-am dat seama?
- Nu.
- Un lucru pe care l-am văzut recent.
- Care?
- Dacă părinţii nu îşi cresc copii în frica de Dumnezeu religia din şcoli nu are mare efect.
- De ce?
- Fiindcă sămânţa credinţei vine din familie.
- Crezi?
- Da.
- Nu ştiu ce să spun.
- Să ai încredere în mine.
- Încerc.
- Copilul nu are cum să fie religios dacă vede că părinţii lui nu sunt religioşi.
- Oare?
- Da.
- Poate aşa este.
- Copii fac mai tot ceea ce văd că fac părinţii.
- Asta o ştiu.
- Păi vezi?
- Deci este important să îl educi pe copil religios?
- Da.
- Bine de ştiut.
- Trebuie să fi un model pentru copii tău.
- Asta este mai greu.
- Copilul are nevoie de cineva la care să se raporteze.
- Asta am observat.
- Foarte bine.
- Dar dacă copilul este nepăsător?
- Trebuie să îl trezeşti la realitate.
- Cum?
- Sunt mai multe metode.
- Da?
- Da.
- Care?
- Îţi voi spune.

[106] Idem.

- Te ascult.
- Se spune că era un tată care şi-a făcut un obicei frumos.
- Care?
- În fiecare seară la citea copiilor lui din Biblie.
- Ca să îi înveţe?
- Da şi să îi aduce în duhul iubirii de Hristos.
- Frumos.
- Aşa este.
- Şi ce a urmat?
- Într-o seară doi dintre copii fiindcă erau obosiţi de la alergătura jocurilor de peste zi au adormit.
- În timp ce tata le citea din Biblie?
- Da.
- Şi?
- Al treilea copil s-a uitat la cei doi fraţi ai săi şi plin de mândrie i-a spus tatălui.
- Ce?
- Vezi tată?
- Ce?
- Fraţii mei dorm iau eu mă rog.
- Mai bine să dormi decât să te mândreşti cu binele pe care îl faci.
- Hahaha.
- De ce râzi?
- Bună replica tatălui.
- Păi nu avea dreptate?
- Ba da.
- Este bine să faci binele dar trebuie să fi şi smerit.
- Totuşi este greu să fi smerit.
- Dar nu imposibil.
- Aşa este.
- Fără de smerenie nu ai cum să intri în rai.
- De ce?
- Fiindcă raiul este un loc pentru oameni smeriţi şi nu pentru orgolioşi.
- Ştiu unde vrei să ajungi.
- Unde?
- La căderea diavolului din rai.
- Nu a căzut din rai fiindcă era lipsit de smerenie?
- Ba da.
- Vezi?
- Deci copii pot să fie învăţaţi smerenia?
- Da. Cu tact şi răbdare.
- Aşa este.
- Vezi?
- Nu era conştient de lucrurile pe care mi le-ai spus azi.
- De ce?
- Nu ştiam că nu este destul numai ora de religie din şcoli pentru a învăţa frica de Dumnezeu.
- Copii ţin cont foarte mult de părinţii lor.
- Aşa este.
- Mă bucur eşti de acord.
- Cum să nu fiu?
- Sunt mulţi care nu pun mare preţ pe relaţia lor de religie cu copii lor.
- Rău fac.
- Aşa este.
- Mă bucur că am avut această conversaţie cu tine.
- Şi eu.[107]

[107] Din Grigorie Comşa, *1000 de pilde pentru viaţa creştină* (Arad, 1929).

Prin urmare este bine să ştim că trebuie să evităm mândria când mergem pe calea binelui. Aceasta fiindcă smerenia este şi ea o manifestare a binelui.

Tot teologul Andrea Stamate Ştefan ne spunea cu privire la calea de mijloc: „asemenea unui liberal care definește și susține un sistem fundamentat pe proprietatea privată și non-agresiune întrupat în persoana I, și adeptul ordinii etatiste susținător al căii de mijloc trebuie să motiveze această poziție. Altfel, calea de mijloc rămâne doar o formă vagă de concept, nu imposibil (teoretic și practic), dar încă nedefinibil, dacă putem spune așa.

Calea de mijloc nu poate fi adusă în discuție decât dacă poate fi susținută cu argumente care să nu lezeze în niciun fel libertatea celui ce alege, a consumatorului. Altfel, cădem în poziția utilitaristă, iar riscul de a legitima orice formă de agresiune crește considerabil. Deci o întrebare ar fi, cum ar putea persoana II să argumenteze problema căii de mijloc, nefăcând apel la raționi utilitariste? Care sunt pozițiile de pe care se poate apăra problema căii de mijloc, cu excepția celor utilitariste sau socialiste?

Imposibilitatea definirii (cel puțin până în prezent) a căii de mijloc, mă ține captiv în a-mi imagina doar soluții în care variază tot timpul gradul de intervenționism (cu riscuri de cădere în forme mai noi, mai bine șlefuite de socialism) în defavoarea actorilor privați.

Știe toată lumea că cele patru domenii aduse în discuție mai sus nu sunt singurele care sunt impregnate de intervenția statului. Acestea mi s-au părut mie mai importante, dar trebuie amintit că același lucru se petrece în cazul impozitării (unde calea de mijloc este fie taxarea unică, fie progresivă; persoana II consideră folosindu-se probabil de un sistem etic „bine pus la punct" că *ar fi bine* să se ia de la cei bogați, să se dea la cei săraci, dar suferă mai tot timpul că salariul pe care îl are la privat este prea mic), în cazul muncii (aici persoana II motivează deseori că dorește să aibă parte de salariu cât mai mare la privat, dar susține în același timp inițiative precum legea salariului minim sau drepturile sindicatelor), în cazul sănătății (persoana II dorește să fie sănătoasă și dacă se poate să nu mai plătească atât de mult pe medicamente și spitalizare, dar este de acord cu sistemul de medicamente compensate, cu obligativitatea contribuțiilor la asigurările de sănătate și menținerea unor spitale în proprietate publică în ciuda repetatelor rânduri în care a aflat că au datorii, sau prețurile la serviciile lor medicale cresc), în cazul comerțului (persoana II dorește libertate comercială, dar susține taxele la import sau subvențiile la export, pe motivul că *se strâng mai mulți bani la bugetul de stat* sau *că se promovează produsele românești în străinătate*) ș.a.m.d."[108]

CAPITOLUL 5

CALEA DE MIJLOC ÎN LUMEA LAICĂ

Până acum se poate spune că am vorbit mai mult de caracterul religios sau mai bine spus creştin ortodox al căii de mijloc. Acesta fiindcă ea este importantă în sens moral.

Totuşi sunt mai multe căi de mijloc şi în ceea ce priveşte lumea laică. Sunt mai multe domenii de activitate a omului în care este necesară moderația, deci calea de mijloc:

- psihologie,
- economie,
- ştiinţă,
- sociologie
- sau logică,
- comportament,
- finanţe
- sau antropologie.[109]

Psihologia este o ştiinţă laică ce de fapt are mai multe baze teologice fiindcă sufletul a fost creat, a venit şi trebuie să se reîntoarcă la Dumnezeu.[110]

Prin urmare este bine să ne dăm seama de mai toate implicaţiile psihologice ale căii de mijloc.

---

[108] Andreas Stamate Ștefan https://mises.ro/opinii/misterioasa-i-greu-definibila-cale-de-mijloc-ca-raspuns-la-provocarea-liberala/ (accesat pe 17.06.2024).

[109] A se vedea David I. Hawkins, *Dizolvarea egoului. Realizarea sinelui* (Editura For you, 2013).

[110] A se vedea Paul Chirilă, *Psihologia în textele Sfintei Scripturi* (Bucureşti, 2012).

Sunt mai mulţi care cred că ei pot să facă o viaţă bună aici pe pământ în care nu este nevoie de religie. Ei în acest sens caută mai multe soluţii prin care să secularizeze această cale de mijloc care ortodoxia mărturiseşte că este mântuitoare.

Iată ce spunea mitropolitul Antonie Plămădeală în acest sens: „fără îndoială, nu e uşor să urci la bunătatea recomandată de Mântuitorul, când ţi se face rău. Teoretic ne declarăm de acord cu învăţătura Sa, dar dacă e vorba să trecem la aplicarea ei, de îndată descoperim că ne e aproape imposibil.

Pornirea noastră, când cineva ne face rău, e să-i răsplătim şi noi cu rău. Şi păcătuim. Mântuitorul ne cere un mare efort de autodepăşire. Tocmai de aceea a venit El, ca să ne îndrume şi să ne ajute să încercăm această autodepăşire. E aproape supraomenească, dar suntem chemaţi să devenim desăvârşiţi (Matei 5, 48).

Chiar Dumnezeu pe care Îl descoperea Moise îndemna la desăvârşire: „Să-mi fiţi sfinţi" (Levitic 20, 26).

Chemarea la desăvârşire şi la sfinţenie nu e uşor de împlinit. E mult mai comodă mediocritatea. Unii confundă mediocritatea cu „calea de mijloc", cea recomandată de sfinţii trăitori ai virtuţilor creştine. Sunt lucruri total diferite.

„Calea de mijloc" e evitarea exceselor care ne pot face rău. De pildă, evitarea postului excesiv care ar duce la îmbolnăvirea trupului şi la mândrie, adică la îmbolnăvirea şi a sufletului. Tot un exces care ar face rău ar fi eliminarea totală a postului, care ar duce la îmbuibare şi lenevire, rău pentru trup şi rău pentru suflet. A fi pe calea de mijloc e a fi pe calea înţelepciunii, a echilibrului, a bunului-simţ."[111]

Lumea laică ştim că a ajuns să fie într-un fel de

- competiţie,
- concurs
- şi întrecere

cu lumea religioasă. De ce? Fiindcă sunt mulţi care nu mai cred în valorile religioase ale creştinismului ortodox. Pentru mulţi faptul că există mai multe religii pe pământ este fără doar şi poate o dovadă că religia nu poate avea credibilitate. Aşa se face că se ajunge la un fel de *secularizare a căii de mijloc*. Este vorba de o lume în care nu mai este nevoie de

- religie,
- biserică
- şi preoţi.

Acesta fiindcă ei pot să fie înlocuiţi.[112]

Calea laică a mijlocului este de cele mai multe ori una politizată fiindcă ştim că în lumea sunt unii care sunt dispuşi să politizeze totul.

De mai multe ori se poate vedea cât de pueril este acest curent al unei căi de mijloc cu

- metode
- şi a ambiţii

pur laice ale căii de mijloc.

Iată ce spunea în acest sens tot mitropolitul Antonie Plămădeală: „tendinţa firească a oamenilor întregi e spre mai mult, spre mai bine, spre mai frumos. Tinderea spre desăvârşire nu e o invenţie artificială a Mântuitorului, o recomandare lipsită de realism. S-o verificăm prin cel mai la îndemână mijloc.

Când un copil merge pentru prima oară la şcoală, învăţătorul e pentru el cel mai mare om din lume. Întrebat ce vrea să se facă, va zice: „învăţător". Când mai târziu vede şi aude la televizor artişti sau jucători de fotbal, doreşte să se facă artist sau jucător de fotbal. Dar nu oricum. Întrebat „ca cine?", va spune întotdeauna numele celor mai buni, ale celor mai lăudaţi. Nu va dori să ajungă ca cei mai slabi.

De ce să fie atunci nepotrivit îndemnul: „Fiţi desăvârşiţi" şi încă: „precum şi Tatăl vostru cel din ceruri desăvârşit este"? Deci la nivelul Celui Mai Mare!"[113]

Sunt din ce în ce mai multe ideologii economice care sunt pe principiului că numai un fel de *echilibru economic* poate să ne aducă

- prosperitatea,
- belşugul
- şi împlinirea economică.

---

[111]Antonie Plămădeală, *„Tâlcuiri noi la texte vechi", Ed. Sophia, Bucureşti, 2011 apud* https://www.ganduridinierusalim.com/a-fi-pe-calea-de-mijloc-e-a-fi-pe-calea-intelepciunii-a-echilibrului-a-bunului-simt/#google_vignette (accesat pe 17.06.2024).

[112]A se vedea Radu Teodorescu, *Secularismul: o ideologie fără Dumnezeu* (Cugir, 2017).

[113] Antonie Plămădeală, *„Tâlcuiri noi la texte vechi", Ed. Sophia, Bucureşti, 2011 apud* https://www.ganduridinierusalim.com/a-fi-pe-calea-de-mijloc-e-a-fi-pe-calea-intelepciunii-a-echilibrului-a-bunului-simt/#google_vignette (accesat pe 17.06.2024).

Se vorbeşte din ce în ce mai des de un homo economicus. Acest om economic – după cum s-a spus mai recent este un om care vede în viaţa economică un scop în sine. El nu crede că Hristos este sens al vieţii atâta vreme cât ştie că poate să găsească o oarecare fericire şi în

- prosperitatea
- şi bunăstarea

economică.[114]

Trebuie să ştim că şi budiştii vorbesc de o cale de mijloc. Cum este văzută această cale?

„Calea de mijloc" este principiul care stă la baza tehnicilor budiste și a fost descoperită de Buddha înainte de iluminarea sa. Ea poate fi enunțată în moduri diferite:

1. este deseori descrisă ca un model pentru practicile non-extremiste, o cale moderată care nu acceptă nici extrema josnică, vulgară a "indulgenței în plăcerea simțurilor" (*kamasukhallikanuyoga*) nici extrema dureroasă a propriei mortificări.
2. Este uneori descrisă ca o mediere între viziunile din domeniul metafizicii: de exemplu, lucrurile există și nu există în același timp.
3. O explicație a condiției Nirvanei, unde toate dualitățile se contopesc și încetează să existe ca entități separate."[115]

În acest sens sunt mai multe religii care cu toate propovăduiesc o anumită cale de viaţă care după ei este o *cale de mijloc.* Am spus în introducerea cărţii că la intrarea la Oracolul din Delfi în Grecia era scris: nimic în exces! Prin urmare şi păgânii au fost unii care propovăduiau o cale de mijloc. Dar după cum ştim frumuseţea este în ochii celui care priveşte. La fel de bine calea de mijloc este una care ține mai mult de modul cum este interpretată de diferite religii.

Iată ce spunea în acest sens gânditoarea Roxana Rohan: „calea de mijloc este, fără îndoială, cea care trebuie urmată. Ea ne asigura echilibrul si armonia. Din păcate, însa, este cea mai grea. Numai persoanele, cu adevărat, puternice pot urma această cale.

Imaginează-ți o balanță. Indiferent ca punem, sau nu punem nimic pe cele doua talere, echilibrul se realizează destul de greu. Dar in momentul în care a fost obținut, cele doua brațe nu-si mai modifica poziția.

Pentru om situația este, însă, mult mai dificilă. Calea de mijloc se găseşte greu şi se pierde uşor. Suntem tentați să alegem extremele. Ne plac. Ne generează un sentiment de încredere şi o oarecare siguranță.

Ca sa poți urma calea de mijloc, este necesar să-ți găseşti în primul rând echilibrul interior. Calea de mijloc este o cale a păcii. Nu poți ajunge să mergi pe ea, dacă în interiorul tău războiul nu este, încă, terminat.

În momentul în care ți-ai găsit pacea interioară, echilibrul despre care vorbeam, opțiunea extremelor nu mai există pentru tine.

Drumul de mijloc este cel al neutralității. Extremele sunt la " minus " respectiv la " plus ". În timp, ele se inversează. Sau altfel spus, daca o perioadă a vieții mergi pe extrema cu minus, va veni un moment când vei trece, inevitabil, pe cealaltă şi invers."[116]

În sens politic este din ce în ce mai la mod să fi neutru. Mai ales la nivel de state sunt mai multe ţări care sunt neutre politic. Sunt ţări care au făcut un adevărat prestigiu din a fi neutre. Se crede că a fi neutru statal este dovadă de o mare

- înțelepciune,
- tact,
- diplomație
- şi pricepere.

Ei bine trebuie să ne dăm seama că neutralitatea politică de mai multe ori a fost una care a dus la mai multe nepăsări şi lipsă de acțiune. Nu avem cum să fim neutrii dacă în jurul nostru

- domneşte,
- stăpâneşte
- şi domină

tirania şi dictatura.

Aceasta fiindcă este bine să ne dăm seama de care sunt limitele acestei vieți ale neutralității statele şi politice.

---

[114] A se vedea Cristinel Ioja, *Homo economicul. Iisus Hristos sensul creației și insuficiențele purului biologism* (Iaşi, 2020).

[115] https://ro.wikipedia.org/wiki/Budism (accesat pe 17.06.2024).

[116] Roxana Rohan https://psihologroxanarohan.ro/calea-de-mijloc-se-gaseste-greu-si-se-pierde-usor/ (accesat pe 17.06.2024).

Neutralitatea nu este prin sine un lucru bun. Ea trebuie să fie dublată de foarte multă înțelegere a situației în care ne aflăm. Prin urmare este bine să ne dăm seama de tot ceea ce înseamnă neutralitatea. Iată ce spunea în acest sens arhiepiscopul Averchie de Jordanville: „există o lege duhovnicească a urcuşurilor şi coborâşurilor stărilor noastre sufleteşti. Când vă lovește deznădejdea, nu vă lăsați prea mult în voia ei. Amintiți-vă că după întristare vine bucurie. Iar când sunteți fericiți, nu vă lăsați duși de val, căci negreşit întristarea va veni din nou. Aşa cum după soare vin norii cu ploaie, la fel este şi echilibrul nostru duhovnicesc, iar un om echilibrat începe să vadă în toate Pronia lui Dumnezeu."[117]

Doi mari demnitari discutau într-o zi.

- Cum mai eşti?
- Bine.
- Şi eu.
- Mă bucur.
- Ştii ce mă întrebam zilele astea?
- Nu.
- Oare funcţia îl face pe om?
- În ce sens?
- Cât de mult ne defineşte funcţia pe care o deținem?
- Îți spun eu.
- Da?
- Atâta vreme cât o facem cum se cuvine.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă este important să fi vrednic de funcția pe care o deții.
- Asta aşa este.
- Păi vezi?
- Şi cum eşti vrednic de această funcţie?
- Prin faptul că eşti competent.
- Da competenţa.
- Nu te-ai gândit la ea?
- Nu.
- Rău ai făcut.
- Şi ce faci atunci când eşti competent şi oamenii din jur nu recunosc acest lucru.
- Îți rămâne ceva de făcut.
- Ce?
- Să fi modest.
- Da?
- Da.
- Şi dacă eşti modest şi simți că nu eşti apreciat.
- Atunci trebuie să te încrezi în Iisus.
- Nu ştiu ce să spus.
- De ce?
- Fiindcă nu văd cum te poate ajuta încrederea în Iisus când nu eşti apreciat de cei din jur.
- O să îți spun eu cum.
- Cum?
- Prin a te raporta la Iisus.
- Dar cum?
- Am auzit o poveste în acest sens.
- Care?
- Una din evul mediu.
- Păi spune-mi-o şi mie.

[117] Arhiepiscopul Averchie de Jordanville, *Cerească Înțelepciune de la cei de Dumnezeu luminați Dascăli despre Cum să biruim deprimarea*, ediția a 2-a, traducere de Constantin Făgețan, Editura Sophia, București, 2008, p. 67 apud https://doxologia.ro/echilibru-duhovnicesc (accesat pe 17.06.2024).

- Bine.
- În evul mediu mai mulţi ţărani au fost invitaţi să se răzvrătească împotriva contelui lor.
- De ce?
- Că nu este competent, că le ia ce este al loc etc.
- Şi aşa era nu.
- Nu prea.
- Şi ce a urmat?
- Ţăranii revoltaţi au venit la castelul contelui şi l-au prins.
- Pe conte?
- Da.
- Şi ce au făcut cu el?
- L-au ucis.
- Nu se poate.
- Ba da.
- Apoi s-au dus la contesa Helfenstein.
- Soţia contelui?
- Da.
- Şi ce au făcut?
- A fost maltratată.
- Nu se poate.
- Ea şi fiul ei.
- Ce groaznic.
- Apoi a fost luată şi pusă într-un car de gunoi.
- Şi?
- A fost plimbată pe străzile oraşului.
- Urât.
- Aşa este.
- Dar contesa a spus ceva memorabil.
- Ce?
- Am multe păcate, Iisus însă a fost răstignit fără vină—aceasta mă mângâie.
- Bin spus contesa.
- Aşa este.
- A avut credinţă.
- Da.
- De multe ori în situaţii extreme găsim mângâiere la Iisus.
- Aşa este.
- Este interesant cu oamenii găsesc în Iisus putere pentru a trece peste greutăţile vieţii.
- Aşa este.
- Cum este posibil?
- Fiindcă Iisus a fost Fiul lui Dumnezeu.
- Aşa este.
- Deci în Iisus găsim calea spre rai?
- Toţi sfinţii părinţi sunt de această opinie.
- Nu ştiam.
- Ba da.
- Cu toţii avem nevoie de o cale de mijloc.
- De ce?
- Fiindcă fără de ea nu mai avem echilibru.
- Asta aşa este.
- Mă bucur că eşti de acord.
- A fost o discuţie folositoare.
- Aşa este.
- Am lămurit mai multe lucruri.[118]

[118] Din Grigorie Comşa, *1000 de pilde pentru viaţa creştină* (Arad, 1929).

Trăim vremuri în care societatea din jur vorbeşte de echilibru dar poate trăim vremuri în care mergem din extremă în extremă mai mult ca niciodată. Iată ce spunea în acest sens gânditoarea Roxana Rohan: „tendinţa firească de echilibru îşi spune cuvântul. Şi atunci, în loc să ne lovim de cei doi pereţi, de pe extreme, când de unul când de altul, n-ar fi mai bine să mergem, de la început, printre ei cu seninătate şi într-o deplina siguranţă ?

Este o întrebare pur retorică. Sunt convinsă că fiecare dintre noi şi-a dat, deja, răspunsul, în adâncul fiinţei sale.

Aşa cum spuneam, adevărata provocare constă în a-ţi găsi echilibrul interior. Nu este uşor, având în vedere subiectivitatea care ne caracterizează.

Tendinţa de a minţi este mult mai accentuată, când este vorba despre propria persoană. O facem cu dezinvoltură şi apoi încercăm să ne convingem că avem dreptate.

Trebuie să ne dimensionam corect, pentru a şti ce anume să schimbăm şi ce nu. Este, în opinia mea, un lucru foarte dificil deoarece influenţele exterioare, prejudecăţile, obişnuinţele ne-au alterat, într-o mai mică sau mai mare măsura, obiectivitatea.

Este greu să acceptăm anumite minusuri, când este vorba despre propria persoană. Mai ales că, întotdeauna, cealaltă voce întreabă " dar dacă nu este aşa? " Şi atunci fermitatea noastră începe să capete fisuri.

Nu mulţi sunt aceia care reuşesc să se dimensioneze corect, să-şi definească foarte clar plusurile şi minusurile, să ajungă la starea interioara de echilibru. Aceştia, cu siguranţă, merg pe calea bună, acolo unde extremităţile nu există."[119]

Ceea ce se poate vedea este că periodic în lumea noastră mai ales în domeniul psihologiei şi al psihanalizei apar mai multe teorii ale

- echilibrului,
- balanţei,
- controlului de sine
- sau abţinerii

care cu toate sunt unele care menţin crezul că de fapt calea de mijloc este fără doar şi poate o cale laică în mare.

Ortodoxia a demonstrat că această cale de mijloc este în cele din urmă una religioasă. Aceasta fiindcă omul este o fiinţă religioasă şi este definit de religia la care a aderat.[120]

Despre această luptă a extremelor manifestată în patimi și virtuți mitropolitul Ierotheos Vlahos spunea: „pentru a ne împuțina patimile și pătimirile, trebuie nu numai să ne luptăm împotriva lor, ci să avem și vigilența duhovnicească necesară „ca [acestea] să nu crească".

În această privință, **Sfântul Maxim Mărturisitorul** precizează: „luptă ca să dobândești virtuțile și, după aceea, ține-te treaz ca să le păstrezi". Eforturile noastre, deci, se împart între **a ne război împotriva patimilor și a păstra virtuțile**. Aceasta nu este deloc o luptă ușoară. Nu este defel lesne a te transforma pe tine însuți, a te curați de patimi și a te umple de virtuți.

Sfinții Părinți ne spun că războiul duhovnicesc se poartă prin urmarea poruncilor Mântuitorului Hristos. Știm cu toții că acela ce se nevoiește să-și supună trupul sufletului, și sufletul Domnului, dobândește virtuțile trupești și sufletești necesare edificării sale duhovnicești – în timp ce la omul căzut, trupul este hrănit de materie, de lucrurile materiale, iar sufletul este hrănit de trup. Raportul acesta de forțe trebuie însă modificat: trebuie să ne eliberăm de această stare nefirească. Pentru redobândirea echilibrului duhovnicesc, **sufletul trebuie să învețe să se hrănească cu harul dumnezeiesc, iar trupul cu sufletul plin de har**. Acest deziderat se poate realiza prin dobândirea virtuților, cum ar fi smerenia, dragostea, postul, asceza, rugăciunea, ascultarea."[121]

În acest sens este foarte adevărat că atunci când sufletul nu are harul lui Dumnezeu el merge din extreme în extremă sperând ca în acest mod să ajungă să umple golul din el. aceasta fiindcă lipsa harului lui Dumnezeu lasă în suflet

- un gol,
- un vid
- o lipsă
- și un vacuum

care se cere să fie umplut.

---

[119] Roxana Rohan https://psihologroxanarohan.ro/calea-de-mijloc-se-gaseste-greu-si-se-pierde-usor/ (accesat pe 17.06.2024).

[120] A se vedea Radu Teodorescu, *Omul religios între minimalism duhovnicesc, dilemă morală și posibilitate de dialog interreligios* (Cugir, 2025).

[121] Mitropolitul Hierotheos Vlachos**,** *Psihoterapia ortodoxă: știința Sfinților Părinți*, traducere de Irina Luminița Niculescu, Editura Învierea, Arhiepiscopia Timișoarei, 1998, p. 329 apud https://doxologia.ro/lupta-ca-sa-dobandesti-virtutile-dupa-aceea-tine-te-treaz-ca-sa-le-pastrezi (accesat pe 17.06.2024).

Vidul lăsat de lipsa harului lui Dumnezeu de mai multe ori duce la o supra-psihologizare a vieții în care se aduce de fapt un cult al succesului material. Gânditoarea Roxana Rohan spunea în acest sens: „unii, însă, au o percepție eronată despre ei înșiși. Cauzele pot fi anumite sugestii negative care au prins viață și s-au dezvoltat în mentalul lor, obișnuințe necorectate la momentul potrivit, anumite întâmplări care i-au marcat, mai mult sau mai puțin.

Astfel de persoane se subapreciază. Notele pe care ei și le dau sunt mult mai mici decât merită în realitate. Pentru a ajunge la echilibru, este necesar să înlăture sugestiile negative, extrem de periculoase, și să încerce să scape de tot acel balast, ce vine din trecut. Ei se află pe extrema cu minus.

Extrema cu plus este cea a oamenilor care se supraapreciază. Ei consideră că valorează mult mai mult decât în realitate. La o analiză superficială ar părea că această extremă ne avantajează. Nimic mai fals. Este doar o iluzie care ne poate provoca mari neplăceri.

Aceste persoane susțin că pot face anumite lucruri de care, în realitate, nu sunt în stare. Se supraevaluează. Eșecurile le pot genera mari probleme, printre care și pierderea credibilității.

Trebuie să fie foarte sinceri, cu ei înșiși, când se dimensionează.

Prin autocunoaștere putem ajunge la starea de echilibru, la starea de sinceritate, sau la ceea ce numim " noi înșine ".

Fiecare dintre noi, avem obligația de a ne perfecționa, iar acest proces trebuie să se facă continuu. Aici nu există pauze. Avem, în adâncul ființei noastre, o forță ce așteaptă să lucreze pentru noi. Trebuie doar s-o eliberam.

Cu cât ești mai inconștient, cu atât ești mai departe de tine însuți. Cu cât ești mai conștient cu atât te apropii mai mult de tine. Atunci când conștientă este totală ești în centru. Indiferent ce faci, dacă nu uiți de tine, ești aproape de centru."[122]

Este clar că în lumea de azi există un cult al „centrului." Toată lumea vrea să fie în miezul sau în centru problemei și să nu fie lăsată pe margini. Voim să fim mereu sau tot timpul în centrul atenției. Suntem în căutarea unui centru spiritual sau religios.[123]

Drumul spre centrul vieții și al existenței ne duce fără doar și poate la o cale de mijloc care evită extremele vieții care după cum am arătat în paginile de mai sus ne pot face rău și distruge.

Este clar că trebuie să ne cunoaștem pe noi înșine ca să ne dăm seama că extremele nu ne sunt de folos și ne duc pe căi străine de adevărata viață.

Omul nu este o ființă a extremelor dacă se autocontrolează. Ceea ce este mai trist este că sunt din ce în ce mai mulți cei care nu mai vor să dețină controlul de sine și ajung să meargă pe căi străine de calea de mijloc. Părintele Teofil Pârâian ne spunea că rugăciunea este una care în momente extreme ajunge să ne pună din nou pe calea de mijloc: „de multe ori, rugăciunea pe care o facem noi nu este la măsura la care trebuie să fie, iar Dumnezeu, știind mai bine ce ne este nouă de folos, nu ne dă ceea ce-I cerem. Ne dă, însă, posibilitatea **să stăruim în rugăciune** și e bine să stăruim și să nu ne pierdem nădejdea. Cândva tot ne ajută Dumnezeu și, dacă nu ne ajută cum vrem noi, ne ajută cum știe El să ne ajute. Oricum, **faptul de a te ruga lui Dumnezeu este un câștig**.

Te părăsește duhul rugăciunii când ești sătul de **rugăciune**. Eu cunosc oameni care ajung să se satureze de rugăciune, pentru că se roagă nepotrivit, neechilibrat, se obosesc în rugăciune. Duhul rugăciunii trebuie menținut și insistat pentru el, dar nu așa, cu „hei-rup", ci cu **echilibru**.

Totdeauna am privit lucrurile în perspectiva naturii. Nu vezi în natură nici un salt: totul merge lin, totul merge echilibrat, liniștit, la timpul său. Așa trebuie să se încadreze și omul în viața duhovnicească: cu **nădejdea în Dumnezeu**, cu siguranța mai-binelui, cu angajare pentru mai bine."[124]

Este clar că trebuie să ne axăm în viața noastră pe o cale de mijloc fiindcă aceasta nu numai că există

- excesele
- și extremele

dar la fel de bine ne face să fim mai puțini vulnerabili.

Suntem vulnerabili atunci când nu mai știm care este calea dreaptă din viață pe care trebuie să apucăm. Este nevoie de o astfel de cale fiindcă în acest mod vom ajunge să fim unii care să depășim cu succes marile probleme ale vieții.

---

[122] Roxana Rohan https://psihologroxanarohan.ro/calea-de-mijloc-se-gaseste-greu-si-se-pierde-usor/ (accesat pe 17.06.2024).

[123] A se vedea Mircea Eliade, *Drumul spre centru* (București, 1991).

[124] Arhimandritul Teofil Părăian, *Rugăciunea, pelerinaj către Cer***,** Editura Doxologia, Iași, 2013, pp. 55-56 apud https://doxologia.ro/te-ruga-lui-dumnezeu-este-un-castig (accesat pe 17.06.2024).

Sfântul Ioan Casian a fost unul care a vorbit de o cale de mijloc şi în ceea ce priveşte postirea. Iată ce ne spunea el în secolul IV: „respectarea posturilor canonice este folositoare cu adevărat și trebuie păstrate cu orice preț; însă, dacă după ele nu va urma o masă cumpătată în mâncări, nu se va putea ajunge la treapta curăției duhului. Căci flămânzirea îndelungatelor posturi, urmată de sațiul trupului, duce mai degrabă la o oboseală de câtva timp decât la curăția sfințeniei. Curăția duhului este strâns legată de flămânzirea trupului. Nu are curățenia unei sfințenii necurmate, cine nu se împacă cu gândul să păstreze necontenit o aceeași stăpânire de sine. Niște postiri oricât de aspre, urmate de o îmblânzire fără de măsură, devin zadarnice și alunecă îndată spre păcatul lăcomiei pântecului. Mai bună este o hrană zilnică chibzuită cu moderație decât un post greu și lung la intervale de timp. Pe de altă parte, flămânzirea fără măsură cunoaște nu numai o slăbire a tăriei duhului, dar și puterea rugăciunii scade din cauza oboselii."[125]

Prin urmare sunt mai multe lucruri care țin de nevoință:

- postul,
- metaniile,
- rugăciunea
- sau pelerinajele

care cu toate trebuie să fie făcute în funcţie de propria cunoaştere a posibilităţilor personale.[126]

Calea de mijloc de cele mai multe ori dispare în lumea laică atunci când apar probleme. Aceasta fiindcă omul devine dintr-o dată atent numai cu ceea ce îl supără şi uită ajutorul lui Dumnezeu în viaţa lui. În ansamblu trebuie să ştim că problemele din viaţă pot să fie depăşită cu credinţă în Dumnezeu numai că cei mai mulţi dintre noi uităm de El când avem mai multe greutăţi.

Sfântul Ioan Gură de Aur ne spunea că trebuie să fim unii care să ținem cât se poate de mult la calea de mijloc atunci când postim: „dacă vrei să arăți oamenilor postul, așteaptă puțin, și-ți voi da cu prisosință prilej să te vadă o mulțime de oameni. Și cu mult folos! Dar, dacă vrei să arăți oamenilor, aici pe pământ, postul tău, apoi pierzi slava ce vreau să ți-o dau; și, dimpotrivă, o câștigi dacă disprețuiești laudele oamenilor. Atunci, pe lumea cealaltă, te vei bucura în toată voia de slavă. Dar, înainte de slava aceasta culegi mult folos chiar aici pe pământ, pentru că supui sub picioarele tale toată slava omenească, scapi de robia amară a oamenilor și ajungi un adevărat postitor. Iar dacă postești ca să arăți oamenilor că postești, atunci, pe lumea cealaltă, te vei găsi ca într-o pustie: nu va fi nimeni care să te privească, pentru că de nicăieri nu se va vedea că ai postit. Insulți postul, dacă nu postești de dragul postului, ci ca să te vadă împletitorii de frânghii, fierarii, oamenii din piață! Insulți postul, dacă vrei să te admire păcătoșii și cei care nu postesc! Insulți postul, dacă îi chemi pe dușmanii postului să le arăți postul, să vadă postul."[127]

Este nevoie prin urmare de calea de mijloc în tot ceea ce facem

- important,
- semnificativ,
- definitoriu
- şi existenţial

în viaţa noastră.

Calea de mijloc nu este numai o problemă de succes psihologic ci ea este o problemă existenţială. Ceea ce este mai trist este că sunt din ce în ce mai puţini cei care ştiu care este

- sensul
- şi finalitatea

ultimă a căii de mijloc.

Aceasta fiindcă trebuie să ştim că este această cale de mijloc care ne ajută să ne mântuim.

Calea de mijloc prin urmare este o realitate existenţială de care trebuie să ţinem cont şi pe care trebuie să o avem în vedere în tot ceea ce facem.

Lumea laică este una care oscilează şi care nu pune mare preţ pe calea de mijloc prin care evităm extremele. În acest sens sunt epoci în istorie în care se apreciază calea de mijloc pentru ca mai apoi să fie epoci în care nimeni să nu mai vadă

- sensul
- şi folosul

---

[125] Sfântul Ioan Casian, Așezămintele mănăstirești, Cartea a V-a, Cap. 9, în Părinți și Scriitori Bisericești (1990), vol. 57, pp. 168-169.

[126] A se vedea Simeon Kraiopoulos, *Te cunoşti pe tine însuţi? Viaţa duhovnicească şi problemele psihologice* (Bucureşti, 2022).

[127] Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilii la Matei, omilia XX, II, în Părinți și Scriitori Bisericești (1994), vol. 23, p. 263.

căii de mijloc.

Ceea ce trebuie să ştim este că această cale de mijloc este una care nu înseamnă că putem să facem păcate mai mici fiindcă este esenţial să ţinem un echilibru în ceea ce le priveşte ci ceea ce este de înţeles aici – după cum am arătat în rândurile de mai sus – este că păcatele sunt o extremă ce se cuvine să fie evitată. Sfântul Grigorie de Nyssa spunea cât se poate de bine în acest sens: „Care e folosul că postești cu trupul, dar îți încarci sufletul cu mii și mii de păcate?”[128]

Doi agricultori discutau într-o zi.

- Ştii ce m-am gândit zilele astea?
- Ce?
- În agricultură dacă nu ai credinţă în Dumnezeu nu ai făcut nimic.
- Adică?
- Păi este Dumnezeu cel care să facă să crească roadele noastre nu?
- Da.
- Şti atunci?
- Da dar trebuie să şi munceşti.
- Aşa este.
- Vezi?
- Adevărul este că sunt puțini cei care sunt conştienți de rolul lui Dumnezeu în agricultură.
- Fiindcă nu sunt oameni credincioşi.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă oamenii se bazează numai pe propriile puteri.
- Bine ai spus.
- De ce?
- Omul de azi se crede atotputernic de mai multe ori.
- Da, crede că el le face pe toate.
- Și ce putere mică are omul.
- Tu de umanism ai auzit?
- Nu.
- Umanismul susţine în cele din urmă că tot ceea ce contează este omul.
- Şi nu este aşa?
- Nu.
- De ce?
- Fiindcă omul este făcut să conlucreze cu Dumnezeu.
- Îmi place acest cuvânt.
- Care?
- Conlucrare.
- Este un cuvânt care în greacă se spune sinergie.
- Nu ştiam.
- Dumnezeu în vrea partener pe om.
- Partener în ceea ce face?
- Da.
- Foarte frumos.
- Este.
- Însă sunt puțini cei care sunt conştienţi de acest lucru.
- Nu conştienți.
- Dar cum?
- Ignoranți.
- Aşa este.
- Zilele astea citeam o întâmplare.
- Care?
- Care m-a impresionat.

[128] Sfântul Vasile cel Mare, Omilii la Hexaemeron, Omilia a VIII-a, VIII, în Părinți și Scriitori Bisericești (1986), vol. 17, p. 168.

- Păi spune-mi-o şi mie.
- Se spune că era un agricultor evlavios.
- Şi?
- El a ieşit pe câmp.
- De ce?
- Să privează holdele.
- Şi?
- Holdele erau aşa mândre şi frumoase de parcă râdeau.
- Ce frumos.
- Şi atunci agricultorul a început să simtă că îi este cald.
- Cred şi eu.
- Şi ce a făcut?
- Ce?
- Şi-a scos pălăria.
- Dacă era căldură mare.
- Era.
- Şi atunci el şi-a spus în gând.
- Ce?
- Omul văzând bogăţia şi frumseţea câmpului — uită să-şi mai acopere capul— şi aceasta ca mulţumită Dumnezeului, care le-a dat.
- Ce frumos.
- Aşa este.
- Vezi realitatea este că noi uităm că viaţa noastră este un dar al lui Dumnezeu.
- Sunt de acord.
- Credem că noi suntem începutul şi sfârşitul a toate.
- Şi adevărul este că nu este aşa.
- Nici pe departe.
- Dar oare ce aşteaptă Dumnezeu de la noi?
- Să fim recunoscători.
- Deci să îi mulţumim.
- Da.
- Ştiu că sunt mai multe rugăciuni de mulţumire.
- Aşa este.
- Îmi aduc aminte de Iisus.
- Ce anume?
- Când Iisus a vindecat 10 leproşi.
- Şi numai unul s-a întors să îi mulţumească?
- Da.
- Se poate spune că avem aici un caz de nesimţire.
- Oamenii de cele mai multe ori trăiesc în nepăsare de Dumnezeu.
- Aşa este.
- Ce trist.
- Cum să nu!
- Şi mai este ceva.
- Ce?
- Omul consideră că a coopera cu Dumnezeu este mai mult un fel de povară.
- Se pare că aşa este.
- Eu ştiam ce spunea un părinte de la mănăstire.
- Ce?
- Robeşte-mă Doamne ca să fiu cu adevărat liber.
- Deci libertatea autentică o găsim numai la Dumnezeu?
- Da.
- Aşa este.[129]

[129] Din Grigorie Comşa, *1000 de pilde pentru viaţa creştină* (Arad, 1929).

Cu cât omul se raportează la Dumnezeu cu atât mai mult el devine liber şi viaţa este frumoasă. Realitatea este că sunt mulţi care fiindcă sunt oameni răi ajung să vadă în viaţa cu Dumnezeu mai mult o greutate şi dificultate.

Sfântul Grigorie de Nyssa vorbea cât se poate de frumos despre calea de mijloc în nevoinţă (mai ales în postire): „căci ce folos ai, omule, dacă gura nu ți se atinge de carne, dar în schimb tu sapi cu răutate pe fratele tău? Sau ce câștigi dacă nu mănânci din ale tale, dar răpești pe nedrept din cele ale săracilor? Ce credință mai e și aceea dacă atunci când nu bei apă unelteşti cu vicleşug și însetezi din răutate după sânge? A postit doar și Iuda, alături de ceilalți unsprezece, dar, neputându-și stăpâni patima cu iubirea de argint, n-a putut agonisi nimic spre mântuire cu tot postul lui. Doar nici diavolul nu mănâncă, întrucât e duh și ca atare e lipsit de trup, dar din pricina răutății s-a prăvălit în prăpastie, oricât de sus a fost înainte. Și tot așa nici unuia dintre demoni nu-i dăm de mâncare, nici de băut și nici unul dintre ei nu poate fi osândit pentru beție, căci iarăși firea lor îi depărtează de participarea la mâncări, în schimb, atât noaptea, cât și ziua rătăcesc prin văzduh și născocesc mereu și pun la cale noi și noi răutăți, și ne însoțesc cu toată râvna când vrem să punem la cale ceva rău. (...) Căci, dacă ne îndepărtăm de vin și de carne, dar în schimb ne facem totuși vinovați de păcate sufletești, vă spun din capul locului și vă asigur că apa, verdețurile și hrana lipsită de carne nu vă va folosi la nimic, câtă vreme starea sufletească nu vă va fi la fel cu înfățișarea cea din afară. Postul a fost rânduit prin lege tocmai ca să slujească curățirii sufletului. (...) Postul e temelia virtuții. Și după cum temelia unei case și talpa unei corăbii nu-s de nici o ispravă și de nici un folos, oricât de cu anevoie au fost lucrate, atâta vreme cât celelalte părți care se construiesc pe ele nu sunt așezate cu destulă pricepere, tot așa nici de pe urma înfrânării prin post trupesc nu se trage nici un folos dacă el nu va fi însoțit și de cealaltă îndreptare, a postului sufletesc, din care postul trupesc și decurge, de altfel, în chip firesc."[130]

CAPITOLUL 6

CALEA DE MIJLOC: CALEA PRIN CARE NE REGĂSIM PE NOI ÎNŞINE

Omul modern este prins în mai multe miraje care ajung să îi transforme viaţa într-un adevărat simulacru.[131] În acest sens de mai multe ori omul ajunge să fie sedus de mai multe lucruri reprobabile:

- putere politică,
- plăceri carnale,
- lăcomie de averi,
- mulți bani
- sau extazul drogului.

Toate aceste lucruri se dovedesc în cele din urmă minciuni care schimbă viaţa omului şi îi conferă o identitate falsă.[132]

Faptul că modul de viaţă modern şi postmodern ajunge să ne înstrăineze de noi înşine este o realitate din ce în ce mai des întâlnită.

Iată ce spunea în acest sens părintele Cristian Antonescu: „contextul sociocultural în care omul modern îşi desfăşoară existenţa cere din partea fiecăruia dintre noi o încordare deosebită a facultăţilor sufleteşti şi intelectuale. Multitudinea mijloacelor de exprimare şi comunicare aduce cu sine şi o înmulţire exponenţială a tentaţiilor şi pericolelor la care este supus sufletul nostru. Tumultul informaţional face aproape cu neputinţă pentru mulţi oameni atingerea discernământului necesar pentru păstrarea, găsirea sau regăsirea echilibrului interior. Bineînţeles, starea de nelinişte şi de nesiguranţă - pe mai multe planuri - provoacă o serie de probleme psihologice şi duhovniceşti. Pornind de la un grad de gravitate şi complexitate redus - stresul provocat de activităţile zilnice, de care, din câte se pare, nu mai poate face abstracţie nimeni în zilele noastre -, ele pot ajunge până la niveluri şi dimensiuni tragice - depresii profunde, lipsa dorinţei de a mai trăi, sinucidere.

Chiar dacă pentru a face faţă acestor provocări oamenii apelează la felurite soluţii, pentru cei care şi-au asumat libertatea harului, aşa cum este acest lucru propovăduit de Biserică, modul autentic de depăşire a instabilităţii sufleteşti, precum şi aflarea căii adevărate care duce către desăvârşire, nu se poate realiza decât prin ascultarea faţă de duhovnic. Pe lângă povăţuirea duhovnicească pe care omul o poate primi doar prin relaţia

---

[130] Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre iubirea față de săraci și despre facerea de bine*, în Părinți și Scriitori Bisericești (1998), vol. 30, pp. 445-446.

[131] A se vedea Nicu Gavriluţă şi Vasile Bănescu, *Homo religiosus și simulacrele realității* (Editura Eikon, 2019).

[132] A se vedea Vasile D. Zavate, *Identitatea creștină după Noul Testament. Considerații istorice și religioase* (Constanţa 2019).

directă cu un preot, atunci când vorbim despre relația dintre duhovnic și fiu duhovnicesc avem în vedere, în primul rând, caracterul ei personal. Duhovnicul se alege avându-se în vedere și compatibilitatea sufletească dintre povățuitor și ucenic. Încă de la primele întâlniri cu cel ales ca duhovnic trebuie să se întrevadă o legătură duhovnicească profundă, pentru că duhovnicul va fi cel în fața căruia ucenicul își va deschide sufletul, își va descoperi toate scăderile și își va arăta toate neputințele. Bineînțeles că acest lucru nu se poate face decât într-o atmosferă de încredere și familiaritate, iar fiul duhovnicesc trebuie să ajungă să se raporteze la duhovnic ca la un adevărat părinte duhovnicesc, care îl povățuiește și îl naște pentru Împărăția cerurilor."[133]

Avem de mai multe ori

- iluzia
- și mirajul

că suntem în controlul propriei persoane când de fapt ne condus mai multe trăiri și stări care sunt departe de Hristos. Creștinismul ortodox este cât se poate de clar în acest sens când spune că de fapt în cele din urmă ajungem să ne cunoaștem pe noi înșine numai după ce vieţuim în Hristos. Sfântul apostol Pavel a mărturisit acest lucru când a spus că „nu mai trăiesc eu ci Hristos trăiește în mine" (Galateni 2, 20).

Ceea ce devine evident este că de multe ori ajungem să trăim cu identități surogat. Aceste identități sunt unele care ajung să nu mai știm care este

- sensul,
- înțelesul
- și rostul nostru în această lume.

Demonii vor să ne demonizeze și pe noi și pentru aceasta ei introduc în noi lucruri străine de propria identitate. Biblia este cât se poate de clară când spune că identitatea primă și ultimă a omului este chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Este clar că demonii nu vor ca noi să avem o identitate care se găsește în Dumnezeu ci mai mult ei vor să avem o identitate:

- demonică,
- grotescă,
- deformată,
- ciudată
- și stricată.

Este bine să ne dăm seama că numai cunoaștere de sine temeinică și profundă ajunge să confere o cunoaștere deplină a propriei identități.[134]

Părintele Cristian Antonescu spunea că este duhovnicul cel care ne ajută să ne păstrăm și să ne definim propria identitate: „totuși, deși importanța faptului de a avea un duhovnic este una deosebită, foarte mulți dintre cei care afirmă că sunt creștin-ortodocși nu aleg această cale de povățuire. Cauzată de multe aspecte, această atitudine are ca motivație, printre altele, convingerea că prin spovedanie se alterează libertatea personală. Într-o societate care pune tot mai mult accentul pe dezvoltarea personală (atât la locul de muncă, dar și în societate), este greu de înțeles de ce este nevoie să faci ascultare de altcineva.

În legătură cu această problemă ar trebui clarificate mai multe aspecte.

Ascultarea de duhovnic nu presupune sub nici o formă anularea propriei libertăți sau a judecății personale. Dimpotrivă, ascultarea de duhovnic, prin faptul că îl repune pe om în legătură vie, dinamică și personală cu Hristos, este singura în măsură să valorifice la maximum capacitățile intelectuale ale persoanei, după cum este și singura cale prin care se poate ajunge la libertatea adevărată, prin împărtășirea de harul lui Dumnezeu.

Ascultarea de duhovnic, în ceea ce îi privește pe oamenii care trăiesc în lume, nu este și nu poate fi una absolută. Duhovnicul nu poate și nu trebuie să caute să dirijeze toate aspectele vieții celor care se spovedesc la el. Acest lucru nici nu ar fi posibil, iar încercarea de a manipula viața fiilor duhovnicești ar duce la frustrări și probleme sufletești greu de gestionat. Prin povățuirea duhovnicească adevărată se caută atingerea unei stări în care fiul duhovnicesc să poată lua singur cele mai bune hotărâri în ceea ce privește viața lui. În acest sens, legătura duhovnicească dintre preotul duhovnic și credinciosul care se spovedește trebuie să fie una axată pe cunoașterea și rezolvarea problemelor sufletești, iar nu o disecare a problemelor de zi cu zi."[135]

---

133 Preot Cristian Antonescu, Ziarul Lumina https://ziarullumina.ro/teologie-si spiritualitate/liturgica/ascultarea-echilibru-si-liniste-duhovnicesca-96633.html (accesat pe 17.06.2024).

134 *Conferinta internationala: Globalizare si identitate nationala. Dimensiuni cultural-juridice* (Universitatea Mihail Kogălniceanu, 2011).

135 Preot Cristian Antonescu, Ziarul Lumina https://ziarullumina.ro/teologie-si spiritualitate/liturgica/ascultarea-echilibru-si-liniste-duhovnicesca-96633.html (accesat pe 17.06.2024).

Evident că sunt puțini cei care cred că de fapt propria identitate ajunge

- să fie definită
- și menținută

de o cale de mijloc prin care sunt evitate extremele.

Mai toți sfinții părinți creștini ortodocși au fost de părere că numai evitarea extremelor ne poate ajuta să ne menținem propria noastră persoană. Aceasta fiindcă după cum ne putem da seama identitatea proprie se poate

- strica
- și schimba.

Tot părintele Cristian Antonescu spunea în acest sens: „legătura strânsă cu un părinte duhovnicesc asigură liniștea sufletească, întrucât îndoielile cauzate de mintea războită de gânduri dispar în lumina harului care izvorăşte din Sfânta Taină a Spovedaniei. În acelaşi timp, legarea şi menţinerea unei relaţii frumoase cu preotul duhovnic creează o stare de familiaritate cu un slujitor al lui Dumnezeu, iar acest lucru aduce îndrăzneală în rugăciunea către Dumnezeu şi bucuria comuniunii. Din această perspectivă, având sufletul curăţit prin botezul pocăinţei şi întărit prin povățuire și rugăciunile părintelui duhovnicesc, omul poate înainta cu bucurie şi curaj duhovnicesc pe calea virtuţilor.”[136]

Este calea de mijloc ce trece prin extremele vieţii cea care ne ajută

- să păstrăm,
- să menţinem
- şi să amplificăm

propria identitate.

Aceasta fiindcă după cum am spus trebuie să ne dăm seama de toate aceste lucruri cât timp ajungem să sondăm în propria persoană. După cum se poate vedea mai ales cei tineri vor să fie cu totul alţii numai ei înşişi nu. Una este o a urma un model

- social,
- politic,
- cultural
- filosofic
- sau economic

şi alta este a renunţa la proprie identitate persoană în favoarea lui.[137]

Este bine să ținem la propria persoană însă nu trebuie să pierdem contactul cu realitatea din jur. Părintele Paul Siladi citându-i pe părinții pustiei spunea: „la Avva Silvan există două apoftegme, care, privite împreună, pot să se lumineze reciproc. Avva Silvan era un mare mistic, cu extaze frecvente, pe care nu reușea să le ascundă, chiar dacă își dorea. La el a venit un frate, care, văzând frații că lucrează, i-a citat din Scriptură: „Nu lucrați pentru hrana pieritoare” (Ioan 6, 27), pentru că „Maria partea cea bună și-a ales” (Luca 10, 42). Bătrânul l-a primit pe frate și și-a trimis ucenicul să îi dea o chilie și o carte, fără nimic altceva. Seara, fratele l-a întrebat pe bătrân dacă nu cumva frații au mâncat în ziua respectivă. Iar ascetul a confirmat că au mâncat, iar pe el nu l-au chemat: „Fiindcă tu ești un înduhovnicit, nu ai nevoie de mâncarea asta pieritoare. Noi, oameni trupești fiind, vrem să mâncăm și de aceea lucrăm. Tu ți-ai ales partea bună, citind toată ziua și nepoftind hrană trupească”. Concluzia bătrânului, după ce fratele și-a cerut iertare, a fost că „Maria are neapărat nevoie de Marta, căci datorită Martei este lăudată și Maria”.

Marta și Maria se găsesc în fiecare dintre noi și relația lor este expresia echilibrului dintre viața contemplativă și cea activă. În cazul său, Avva Silvan rezolva în mod ingenios tensiunea dintre cele două tipuri de viață, dând prioritate spiritului. Când ucenicul său a fost plecat, iar el a trebuit să ude grădina, „a ieșit, și-a acoperit fața cu culionul și nu se uita decât unde punea piciorul. Tocmai atunci venea un frate la dânsul și, zărindu-l de departe, se întreba ce face. Intrând, l-a întrebat: Spune-mi avva, de ce udai grădina cu fața acoperită cu culionul? Bătrânul îi zice: Copile, ca să nu vadă ochii mei copacii, iar mintea să se smulgă de la treaba ei privindu-i”.”[138]

---

[136] Preot Cristian Antonescu, Ziarul Lumina https://ziarullumina.ro/teologie-si spiritualitate/liturgica/ascultarea-echilibru-si-liniste-duhovniceasca-96633.html (accesat pe 17.06.2024).

[137] A se vedea Ierotheos Vlahos, *Persoana în tradiția ortodoxă* (Galaţi, 2002).

[138] Paul Siladi, Ziarul Lumina https://ziarullumina.ro/opinii/repere-si-idei/echilibrul-martei-si-al-mariei-189926.html (accesat pe 17.06.2024).

Este adevărat că în sens evanghelic cu toţii ne împărţim în două categorii: activi şi pasivi sau mai bine spus Marta sau Maria. Totul în cele din urmă ţine şi se predispoziţiile noastre dar şi de voinţa noastră. Tot părintele Paul Siladi continua: „Avva Silvan arată cum este posibil să împaci în propria ta viață dimensiunea contemplativă și cea activă, dând cu totul prioritate contemplației. Ascetul își îndeplinește obligațiile rămânând pe mai departe concentrat în rugăciune, controlând simțurile cu multă autodisciplină și detașat de cele materiale, dar fără să le desconsidere. În felul său, ascetul ne arată că cele materiale nu trebuie ignorate, însă nici nu trebuie să ne livrăm lor total, uitând de cele spirituale.

Dincolo de aceste detalii se mai poate observa permanenta creativitate a Avvei Silvan, care găsește soluții ingenioase atunci când trebuie să învețe pe cineva sau când are nevoie el însuși să rămână în pace și în echilibru."[139]

Doi poliţişti discutau într-o zi.

- Ştii ce am remarcat?
- Ce?
- Omul nu se naşte infractor.
- Asta îmi dau şi eu seama.
- Omul devine infractor.
- Şi?
- Ceea ce are loc cu infractorii este o alterare a propriei identităţi.
- Crezi?
- Poate ai dreptate.
- Zilele astea am aflat un lucru care mi-a deschis ochii în acest sens.
- Ce lucru?
- În anul 1849 s-a făcut o misiune religioasă la mai mulţi condamnaţi la închisoare.
- Misiune creştină nu?
- Da.
- Şi?
- Aceşti condamnaţi, deşi cu sufletele păcătoase, îmbătrâniţi în rele, totuşi au primit cu deosebită emoţiune misiunea creştină.
- Chiar?
- Da.
- Interesant.
- Şi mai mult.
- Ce?
- Ce au putut găsii gardienii în jurnalul unuia dintre condamnaţi?
- Ce?
- Iată ce scria el.
- Ce?
- „Au avut tot dreptul oamenii să mă pună în lanţuri, însă acum am curajul să Ie suport. Altădată după munca istovitoare a zilei, zăceam lungit pe bancă cu sufletul zbuciumat şi plin de disperare. Acum pot să mă arunce oamenii în cea mai întunecoasă închisoare, eu însă îmi voi îndrepta sufletul spre Mântuitorul meu şi El îmi va uşura suferinţele."
- Ce frumos.
- Se pare că acest condamnat a fost cu adevărat schimbat.
- Aşa este.
- Uneori harul lucrează şi cu cei răi.
- Aşa este.
- Este clar că a fost o lucrare a harului.
- Fără doar şi poate.
- Dar cum rămâne cu identitatea celor răi.
- De cele mai multe ori îşi aleg modele rele în viaţă.
- Adică cum?
- Îţi voi spune.

[139] Idem.

- Te rog.
- Se spune că un om a murit şi a ajuns pe lumea de dincolo.
- Şi?
- Acest om totdeauna se raporta la cei din jur în tot ce făcea.
- Şi?
- Era la judecata particulară a lui Dumnezeu.
- Înţeleg.
- Dumnezeu l-a întrebat.
- Ce?
- De ce nu ai fost la fel de credincios ca prorocul Moise?
- Nu am putut Doamne.
- De ce nu ai fost la fel de blând ca regele David?
- A fost peste puterile mele.
- De ce nu ai fost la fel de înţelept ca regele Solomon?
- Nu am reuşit.
- Atunci de la nu ai fost tu însuţi?
- La asta nu m-am gândit niciodată Doamne.
- Hahaha.
- Da este amuzant.
- Aşa este.
- Ne gândim cum să fim ca restul şi uităm să mai fim noi înşine.
- Foarte adevărat.
- Dar cu toţii avem nevoie de modele.
- Ne schimbă ele identitatea?
- Nu.
- Nu?
- Doar ne-o formează.
- Înţeleg.
- Deci trebuie să căutăm mai mult decât orice să fim noi înşine.
- Este pe placul lui Dumnezeu?
- Da.
- Bine de ştiut.
- Aşa este.
- De mai multe ori simt că nu mai sunt eu însumi.
- De ce?
- Mă confrunt cu răul.
- Şi?
- Nu aş putea spune că nu are repercusiuni asupra mea.
- Te cred.
- Ce să fac?
- Să te rogi mai mult.
- Aşa credeam şi eu.
- Rugăciunea are mai multe efecte.
- Şi unul este că te păstrează intact.
- Adică îşi păstrează identitatea?
- Da.
- Bine de ştiu.
- Aşa este.
- A fost o conversaţie folositoare aceasta.
- Mă bucur.
- Trebuie să mai avem astfel de conversaţii.
- Fără doar şi poate.
- Toate cele bune.[140]

[140] Din Grigorie Comşa, *1000 de pilde pentru viaţa creştină* (Arad, 1929).

Discuţia de mai sus ne spune că de mai multe ori încercăm să fim altcineva decât suntem şi acest lucru ne face să păşim pe căi extreme faţă de propria personalitate. Iată ce spunea în acest sens gânditoarea Ştefania Coşuleanu: „relaţiile interumane, fie că ne referim la cele din familie, cu copiii, prietenii sau cele de la locul de muncă, ne influenţează calitatea vieţii, marcând toate domeniile în care activăm. Psihologul clinician Adelina Matei afirmă că avem nevoie ca oamenii din jur să ne înţeleagă, să ne accepte şi să ne valideze, iar pentru aceasta e necesar să facem eforturi pentru a construi relaţii armonioase. Dovezile ştiinţifice arată că relaţiile de calitate ne pot ajuta să avem o stare bună de sănătate, influenţând direct sistemul imunitar, care apără organismul de boli. În schimb relaţiile disfuncţionale afectează în mod negativ activităţile, comportamentele, sănătatea fizică şi psihică.

Starea de siguranță personală are la bază starea de siguranță împărtășită cu o altă persoană. Dumnezeu nu a făcut omul să trăiască singur, pentru că nu este autosuficient, ci avem nevoie de relații și comuniunea cu alte persoane. Calitatea relațiilor noastre ne definesc calitatea vieții pe care o trăim, influențând toate domeniile în care activăm. Și pentru că nu suntem perfecți, ci întreaga viață încercăm să ne desăvârșim, nici relațiile pe care le avem cu persoanele din jurul nostru nu sunt perfecte. Dar prin analiză, exercițiu și răbdare putem lucra la îmbunătățirea relațiilor din viața noastră."[141]

Pentru cine are bunul simţ îşi poate da seama că extremele ne fac să ne pierdem pe noi înşine. Aceasta fiindcă nu are cum să ne fie de folos să trăim în extreme. Extrema prin urmare ajunge

- să ne destabilizeze,
- să ne înstrăineze
- să ne facă să nu mai judecăm normal
- sau să ne piardă sentimental.

Omul nu a fost făcut să trăiască în extreme ci să fie o persoană echilibrată şi chibzuită. Trebuie să fie persoane care să ştim să preţuim chibzuiala. Aceasta fiindcă în zilele noastre suntem din ce în ce mai împrăştiaţi ca persoane.[142]

Faptul de a fi în relație cu cei din jurul nostru și din familia noastră ne face în cele din urmă să evităm extremele în viaţă care ştim că ne dăunează. Iată ce spunea în acest sens gânditoarea Ştefania Coşuleanu: „cu toții avem nevoie de o altă persoană sau un grup de oameni împreună cu care să putem construi acea comuniune necesară pentru ca noi să funcționăm cât mai bine în calitate de indivizi în această societate. Psihoterapeutul relațional Harville Hendrix spune că «ne naștem dintr-o relație, suntem răniți într-o relație și ne vindecăm printr-o relație». Încă de la naștere, învățăm să trăim în relații. Mama este prima persoană care îi asigură bebelușului nevoile de bază și cele emoționale. Ea are funcția de oglindire și de punere în cuvinte a nevoilor și trăirilor bebelușului. Apoi, treptat, copilul mic învață să fie independent, să se descurce singur, însă va rămâne în continuare în interdependență cu ceilalți din jurul său. Felul în care relaționăm cu noi înșine, modul în care ne percepem, încrederea pe care ne-o acordăm, limitele pe care ni le punem noi înșine și modalitatea prin care ne raportăm la nevoile noastre, toate se reflectă foarte mult și în relațiile pe care le avem cu persoanele din jurul nostru. Spre exemplu, dacă noi nu ne acordăm răgaz să ne odihnim atunci când simțim aceasta, ceilalți din jurul nostru vor percepe că putem face foarte multe lucruri și atunci vom primi sarcini în plus, fie acasă, fie la serviciu. Dacă noi nu ne cunoaștem limitele și nu punem barieră când un anumit comportament al cuiva ne face rău, atunci acea persoană nu va ști să se oprească", a explicat psihologul Adelina Matei."[143]

Suntem fiinţe personale şi ajungem să ne găsim

- echilibrul,
- balanţa,
- punctul de sprijin
- şi pe noi înşine

numai prin comuniune şi comunicare.

---

[141] Ştefania Coşuleanu, Ziarul Lumina https://ziarullumina.ro/societate/psihologie/relatiile-armonioase-temelia-unei-vieti-frumoase-189217.html (accesat pe 17.06.2024).

[142] A se vedea *Persoană și comuniune. Prinos de cinstire părintelui profesor academician Dumitru Stăniloae la împlinirea vârstei de 90 de ani* (Sibiu, 1993).

[143] Ştefania Coşuleanu, Ziarul Lumina https://ziarullumina.ro/societate/psihologie/relatiile-armonioase-temelia-unei-vieti-frumoase-189217.html (accesat pe 17.06.2024).

Sunt din ce în ce mai mulţi care fiindcă sunt individualişti cred că în nici un fel nu au nevoie de comuniune. Aceasta fiindcă ei se cred

- puternici
- mari
- şi capabili de orice.

Ei bine trebuie să ştim că în timp ce individualismul ajungem să ne închidă în noi înşine ei bine comuniunea ne deschide şi ne împlineşte cu adevărat.[144]

Relaţia cu partenerul de viaţă este menită să ne facă să ne redescoperim pe noi înşine atunci când ne pierdem în problemele vieţii. Gânditoarea Ştefania Coşuleanu spunea: „în viața de zi cu zi, îndeplinim mai multe roluri: suntem fiul/fiica cuiva, partener într-o relație, părinte, prieten, coleg de muncă, vecin, șef, subordonat etc. Este benefic să avem relații de calitate în legătură cu toate sau cele mai multe roluri pe care le îndeplinim, astfel încât sa existe un echilibru relațional. Firește că fiecare relație poate avea un anume grad de profunzime și nu cu toate persoanele putem împărtăși lucruri personale sau putem realiza împreună anumite activități, însă este valoros să existe relații armonioase pe cât mai multe paliere ale vieții noastre.

Încă din secolul al IV-lea, Sfântul Ioan Gură de Aur arăta în „Cateheze maritale" importanța cinstirii reciproce a soților, căci prețuirea și respectul aduc stabilitate și liniște în familie, oferind celor din casă posibilitatea de a se ocupa în armonie de preocupările lor, prin aceasta dăruindu-le copiilor spațiu de siguranță și încredere. „Dă-i (soției) cinstea cuvenită și nu va avea nevoie de cinste din partea altora. Nu va avea nevoie de slavă din partea altora dacă se bucură de cinste din partea ta. (...) Prețuiește-o mai mult decât toate și laud-o pentru toate, și pentru frumusețe, și pentru priceperea ei. Așa o vei convinge să nu mai ia aminte la nimic din cele de afară, ci să disprețuiască toate celelalte. Învaț-o frica de Dumnezeu și toate vor curge ca dintr-un izvor și casa va fi plină de mii de bunătăți. (...) Chiar dacă te privește de sus, chiar dacă este supărată, chiar de o vezi disprețuindu-te, poți s-o aduci la picioarele tale dacă ai multă purtare de grijă pentru ea și dragoste și bunăvoință", nota Sfântul Părinte antiohian."[145]

Psihologii şi psihoterapeuţii moderni ne spun că unul dintre cele mai dese sentimentele negative pe care omul contemporan ajunge să îl trăiască este *înstrăinarea.* Ajungem să fim înstrăinaţi

- de Dumnezeu,
- de semeni,
- de familie,
- sau de prieteni.

Ceea ce este cel mai tragic este că sunt din ce în ce mai mulţi care se simt înstrăinaţi de ei înşişi. Aceasta fiindcă omul de azi este o persoană care nu mai ştie în ce direcţie să o apuce şi nu se mai descoperă pe sine ca fiind *chipul şi asemănarea lui Dumnezeu.*

Despre această dinamică a relațiilor interpersonale care încep din pruncie tot gânditoarea Ştefania Coşuleanu spunea: „Cele mai semnificative relații apar în primii ani de viață, cu părinții și cu persoanele care ne îngrijesc și ne ghidează în prima parte a vieții. În relația cu părinții învățăm cum să ne comportăm și în celelalte relații, atât în familie, cât și în societate, după cum a menționat Adelina Matei: „nu putem vorbi de relații fără să facem referire la atașament. John Bowlby, cel care a pus bazele teoriei atașamentului, susține că «atașamentul (legătura emoțională) cu alte ființe umane reprezintă axul în jurul căruia guvernează viața noastră și dezvoltarea noastră, nu doar în prima copilărie și în anii de școală, dar și în adolescență și la viața adultă». În anii 1950, John Bowlby arăta că bebelușii sunt înclinați să se atașeze de persoana principală de îngrijire datorită tendinței instinctive, izvorâtă din evoluție, care are rolul de a sprijini perpetuarea speciei. Această protecție se bazează, în principal, pe proximitate fizică și pe contactul dintre mamă și copil în primii ani de viață. Dacă această proximitate este perturbată, apar anumite comportamente, atât la mamă, cât și la copil, care dezechilibrează relația dintre cei doi. Copilul dezvoltă, ulterior, o serie de reacții și comportamente sociale nepotrivite"."[146]

Copii încă de mici simt nevoia de o comuniune interpersonală:

- stabilă,
- sănătoasă
- şi puternică.

[144] A se vedea Radu Teodorescu, *Bucuria de a fi în comuniune duhovnicească* (Cugir, 2016).

[145] Ştefania Coşuleanu, Ziarul Lumina https://ziarullumina.ro/societate/psihologie/relatiile-armonioase-temelia-unei-vieti-frumoase-189217.html (accesat pe 17.06.2024).

[146] Idem.

Sunt şi cazuri de cei care trăiesc în familii disfuncţionale care de mici se pierd pe ei înşişi dar mai apoi în viaţă îşi revin şi se redescoperă. Aceasta fiindcă este bine să ştim că viaţa este plină de neprevăzut. Noi avem un plan cu viaţa noastră însă ceea ce ne putem da seama că este de mai multe ori viaţa de schimbă după cum vrea ea şi de mai multe ori ne bagă în extreme. Iată de ce se cuvine să fim atenţi şi să avem trezvie în viaţa de zi cu zi.[147]

Gânditoarea Ştefania Coşuleanu spunea în acest sens: „un studiu Harvard, care a durat 80 de ani și a inclus sute de adulți, a arătat că ceea ce le-a păstrat sănătatea, fericirea și o formă de existență frumoasă a fost calitatea relațiilor cu cei din jur și conexiunile de calitate. Psihologia relațiilor ne arată că nu suntem făcuți pentru a fi singuri și că este firesc să avem nevoia ca persoanele din jur să ne înțeleagă, să ne vadă, să ne asculte și să ne valideze. Totodată, este în natura umană să avem și nevoi de autonomie, să putem lua decizii individuale și să ne simțim stăpâni pe propriile forțe. „În prezent, dovezile științifice ne arată că relațiile de calitate, fie că ne referim la relația de cuplu, relațiile cu copiii, prietenii sau membrii familiei de origine, acestea ne pot menține o stare bună de sănătate, influențând direct sistemul imunitar, despre care știm că apără organismul de boli. Statistici repetate de-a lungul anilor consolidează ideea că o despărțire, o pierdere sau un divorț pot afecta negativ funcționarea sistemului imunitar și astfel ajungem să fim mai expuși la anumite boli. Solitudinea și izolarea de ceilalți pe termen lung au efecte negative asupra sănătății mentale și ne face să ne simțim nefericiți, pentru că lipsesc conexiunile sociale de care avem nevoie, sentimentele de apropiere, încredere și afecțiune de la oameni dragi, prieteni și comunitate. Există situații în care avem nevoie și de momente de singurătate, care ne aduc beneficiul de a petrece perioade bune cu noi înșine, atunci când vrem să ne relaxăm, să stăm cu gândurile noastre sau să ne concentrăm pe un obiectiv pe care îl avem de realizat", a adăugat psihologul Adelina Matei."[148]

Ceea se poate constata de mai sus este că omul se află în această viaţă în faţa a două extreme:

- singurătatea totală
- sau comuniunea exacerbată.

Sunt mai mulţi care fiindcă sunt permanent între oameni ajung să se piardă pe ei înşişi fiindcă nu mai au răgaz să fie singuri şi să îşi mai tragă sufletul.

Este bine să ne dăm seama că suntem ființe ale comuniunii însă această comuniune nu trebuie să vină peste nevoia de a fi intimi cu noi înșine.

Avem nevoie şi de intimitate când cei din jur trebuie să fie cumva lăsaţi la o parte. Ei bine sunt şi societăţi în care acest lucru este uitat şi lăsat la o parte.

Tot cu privire la dinamica relaţiilor cu cei din jur Ştefania Coşuleanu spunea: „chiar dacă în viața de zi cu zi ne confruntăm cu certuri și diferențe de gândire, percepție și nevoi variate, contează cum ne spunem ideile care ne deranjează, și mai puțin cât de des facem aceasta. Absența certurilor și a conflictelor într-o relație nu înseamnă neapărat că acea relație este armonioasă, aceasta ducând mai degrabă către indiferență și un mod de relaționare superficial. Fiecare persoană când intră într-o relație are, de regulă, anumite obiceiuri formate, o anumită viziune asupra vieții și un bagaj de experiențe care îl face să fie unic. Iar ca lucrurile să funcționeze și relațiile să fie armonioase, e necesar să avem în vedere găsirea punctelor comune cu celălalt, să identificăm valorile comune și să avem deschidere în a-l accepta fără să dorim să-l schimbăm. Chiar dacă ni se pare dificil să schimbăm anumite relații tensionate, prin perseverență în rugăciune, Dumnezeu poate interveni și ne poate dărui lecții de viață din care să învățăm cât de mult ne definesc viața relațiile pe care le avem."[149]

Este clar că de multe ori omul de azi ajunge să se piardă pe sine fiindcă nu mai are o relaţie de

- rugăciune,
- iubire
- şi comuniune

cu Iisus.

Fără de această relaţie ei bine sinele ajunge să sufere şi să fie cumva înstrăinat. Sunt şi mulţi care îşi caută adevăratul sine în religii necreştine.

În acest sens unii cred că sinele poate să fie descoperit în Buda, Mohamed, Zoroastru, Lao Tze, Confucius sau Pantajali. Aceştia prin învăţăturile lor ajung să seducă şi să facă pe mulţi să creadă că au descoperit adevărata viaţă. Realitatea este alta. Adevărata viaţa poate să vină numai de la Hristos fiindcă El este garantul adevărului în această lume.

---

[147] A se vedea Radu Teodorescu, *Trezvia duhovnicească în viaţa de zi cu zi* (Cugir, 2017).

[148] Ştefania Coşuleanu, Ziarul Lumina https://ziarullumina.ro/societate/psihologie/relatiile-armonioase-temelia-unei-vieti-frumoase-189217.html (accesat pe 17.06.2024).

[149] Idem.

În cele din urmă după sfinții părinți creștini ortodocși ajungem să ne pierdem pe noi înșine din cauza celor 8 patimi de moarte. „Cel dintâi dascăl al pustiei care a lăsat scrieri despre cele *opt patimi și tămăduirea lor* este avva Evagrie Ponticul (345-399). Ghenadie de Marsilia (†480) consideră scrierea sa baza tuturor scrierilor acetice care cataloghează patimile și păcatele, așa cum vor fi cunoscute în Biserică de-a lungul secolelor. Ucenic al marilor capadocieni, Sfinții Vasile cel Mare și Grigorie Teologul, Cuviosul Evagrie a ajuns în Schetis la anul 382, după o scurtă ședere în Țara Sfântă. Cu scholiile părintelui Gabriel Bunge și bogata introducere a părintelui arhid. Ioan Ică Jr, cartea avvei Evagrie „*Despre cele opt gânduri ale răutății și combaterea lor"* prezintă învățătura despre cele opt patimi în următoarea ordine: 1) *Lăcomia pântecelui (gastrimargia),* combătută prin *înfrânare (enkrateia);* 2) *Desfrânarea (porneia),* combătută prin *cumințenie (sophrosyne);* 3) *Iubirea de arginți (philargyria),* combătută prin *neagoniseală (ahtemosyne*); 4) *Întristarea (lype),* combătută prin *bucurie (chara);* 5) *Mânia (orge),* combătută prin *îndelungă-răbdare (makrotymia*); 6) *Slava deșartă (kenodoxia),* combătută prin lipsa slavei *deșarte (akenodoxia);* 7) *Plictiseala, descurajarea (akedia),* o patimă complexă, combătută prin *psalmodie*; 8) *Trufia (hyperphaneia),* combătută prin *smerita cugetare (tapeinophrosyne).*"[150]

Doi moraliști discutau într-o zi.

- Știi la ce m-am gândit?
- La ce?
- Extremele sunt de vină pentru criza morală din societatea noastră.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă omul de azi mergem din extreme în extreme.
- Dar de ce?
- Fiindcă credem greșit să extremele îi vor aduce fericirea.
- Și nu o aduc?
- Nu în nici un caz.
- Cum așa?
- Extremele aduc numai o fericire de scurtă durată.
- Oare?
- Da.
- Cum așa?
- Nu a cum să fie fericit dacă nu ești un ochi echilibrat și bine gândit.
- Aici sunt de acord cu tine.
- Și mai este ceva.
- Ce?
- Omul se pierde pe sine dacă nu facem binele.
- Adică?
- Numai binele te poate împlinii.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Răul la fel ca beția aduce numai o iluzie a împlinirii.
- Și ce să facă omul ca să lucreze cât mai mult binele?
- Trebuie să fie motivat.
- De ce să fie motivat?
- De care este scopul lui în viață.
- Nu te prea înțeleg.
- O să te fac să înțelegi.
- Chiar te rog.
- O să îți spun o întâmplare adevărată.
- Pe care ai auzit-o tu?
- Da.

[150] Arhimandrit Andrei Coroian, Ziarul Lumina https://ziarullumina.ro/societate/analiza/patimile-si-tamaduirea-lor-188923.html (accesat pe 17.06.2024).

- Spune.
- Se spune că era un servitor care era foarte supărăcios.
- Sunt mulţi aşa.
- Dar altceva era mai rău.
- Ce?
- Când se supăra acest servitor înjura şi scotea sudalme pe gură pe bandă rulantă.
- Rău de tot.
- Aşa este.
- Stăpânul lui l-a tot avertizat.
- Să nu mai înjure?
- Da.
- Şi?
- Fără succes.
- Nu se poate.
- Ce îi răspundea servitorul?
- Ce?
- Oamenii şi animalele îmi cauzează atâta supărare, încât nu mă pot reţine.
- Înţeleg.
- Într-o zi ce i-a spus stăpânul lui?
- Ce?
- Omule dacă azi nu înjuri deloc diseară vei primii din partea mea 100 de lei.
- 100 de lei? A spus servitorul.
- Da.
- Bine accept. Ce nu fac eu pentru bani?
- Şi ce a urmat?
- Restului servitorilor au încercat să îl întărâte să înjure.
- Au reuşit?
- Nu.
- Mă gândeam eu.
- Servitorul nu a înjurat nimic până seara.
- Şi?
- Seara stăpânul l-a chemat şi i-a dat cei 100 de lei şi i-a spus.
- Ce?
- Să-ţi fie ruşine, că te-ai putut reţine să nu înjuri pentru o sută de lei, dar din iubire către Dumnezeu, nu eşti în stare a face lucrul acesta.
- Servitorul s-a simţit ruşinat.
- Cred şi eu.
- Dar de atunci treptat, treptat s-a schimbat.
- A renunţat să mai înjure.
- Ce frumos.
- Aşa este.
- Bună pilda.
- Este o poveste adevărată.
- Nu o ştiam.
- Dacă omul vrea cu adevărat se poate schimba.
- Dar de cele mai multe ori are nevoie de o motivaţie în acest sens.
- Da.
- Eu cred că fiindcă nu suntem destui de motivaţi ajungem să ne pierdem de mai multe ori sinele.
- Adică identitatea?
- Da.
- Aşa este.
- Mă bucur să eşti de acord cu mine.
- Cum să nu fiu.[151]

[151] Din Grigorie Comşa, *1000 de pilde pentru viaţa creştină* (Arad, 1929).

Despre care este diferența și consecințele dintre virtute și patimă arhimandritul Andrei Coroian spunea: „Venit pe pământ, Mântuitorul ne arată în Evanghelie noi căi de mântuire, descoperind *tainele smereniei, umilinței, blândeții, dorului de Dumnezeu, vederii duhovnicești prin curăția inimii, păcii cerești în tulburarea lumii, a suferinței fericite pentru adevăr, bunătate și sfințenie* (Matei 5, 3-12). Sfântul Apostol Pavel scrie virtuțile ce ar trebui să domnească în sufletul unui creștin: *Iubirea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, smerenia, blândețea, bunătatea, facerea de bine, credința, înfrânarea, curăția* (Galateni 5, 22), dar pentru a le dobândi trebuie să dezrădăcinăm păcatele și patimile: *adulterul, desfrânarea, necurăția, destrăbălarea, închinarea la idoli, fermecătoria, vrajba, cearta, mânia, gâlceava, dezbinarea, eresul, pizma, uciderea, beția, cheful* (Galateni 5, 20-21). Odată cu răspândirea credinței creștine în lume, Părinții Bisericii s-au îngrijit să tâlcuiască în amănunt virtuțile care aduc împlinirea și fericirea omului, precum și păcatele, viciile care degradează persoana umană. Oamenii despătimiți, devenind personalități de vază ale Bisericii, mai apoi au fost cinstiți ca sfinți. Astfel a apărut *Filocalia* - cheia de înțelegere a *Sfintei Scripturi.* Primii Părinți, preocupați de analiza viciilor și virtuților, au fost monahii trăitori în pustia Egiptului. Sfântul Antonie cel Mare (251-356) a fost cel dintâi monah și dascăl al pustiului, ajuns la desăvârșire prin biruința asupra patimilor și demonilor. Sub influența sa, în perioada anilor 325-340, zeci de mii de creștini s-au angajat în războiul duhovnicesc al desăvârșirii, devenind monahi. Organizați în trei mari comunități*: Nitria, Chelia și Sketis*, ei luptau împotriva patimilor, practicând virtuțile. Sub influența scrierilor marelui dascăl Origen, monahii intelectuali din schit, povățuiți duhovnicește de cei doi Sfinți Macarie (Egipteanul și Alexandrinul), au scris despre cele *opt patimi de căpetenie* și combaterea lor. Ca lucrare, despătimirea este una la care suntem chemați cu toții, mireni și monahi, căci ajută la *restaurarea omului* și integrarea lui deplină în Biserică - Împărăția lui Dumnezeu pe pământ. Hristos, Cel fără de păcat, preacurat și desăvârșit, ne ajută să ne curățim, luminăm și desăvârșim cu harul Său. Cu El, așadar, începem și sfârșim lupta noastră."[152]

CONCLUZIE

Ne înșelăm dacă credem că vremurile noastre nu sunt vremuri ale extremelor. Ceea ce se poate vedea este că în zilele noastre se cultivă sub mai multe forme

- individualismul
- și chiar narcisismul (iubirea de sine).

Suntem încurajați de societatea din jurul nostru să călcăm peste cadavre pentru a ne realiza pornirile și mai ales patimile. Este adevărat să în sens creștin ortodox patimile sunt cele mai dăunătoare extreme pe care le putem adopta în viața noastră. Dar la fel de bine societatea din jurul nostru promovează mai multe alte extreme:

- agresivitatea verbală și de comportament,
- violența socială și domestică,
- cultul propriu ego,
- minciunea
- sau manipularea.[153]

Cu privirea la nevoia de schimbare a omului în bine gânditoarea Alina A. Rotaru spunea: „cu toții avem dificultăți și nu doresc să minimalizez vreo secundă greutatea procesului de schimbare sau setul de abilități de care ai nevoie pentru a le face față, însă schimbarea se produce doar când durerea este atât de mare, încât în față mai sunt doar două posibilități: autodistrugere sau schimbare. Însă, schimbarea se produce numai dacă bărbatul are un minim de maturitate emoțională, un minim de responsabilitate, angajament față de relație și dorința de a le fi bine împreună, de a construi împreună. Tu ești responsabil pentru devenirea ta ca bărbat, iar eu sunt responsabilă pentru devenirea mea ca femeie. Ne întâlnim pentru a parcurge drumul acesta fascinant, numit viață, împreună, cu grijă față de noi înșine, cu grijă față de celălalt, cu grijă față de relație. Practic, căutăm o viață iubirea, pentru că dorim acea completare de energie feminină/masculină care ne împlinește viața."[154]

Este clar că răul este o extremă ce este prezentă sub mai multe forme. Aceasta fiindcă este răul cel care ajunge să ne seducă prin mrejele sale distructive. Răul se prezintă de cele mai multe ori ca un bine aparent care în final ne aruncă în brațele demonilor.

---

[152] Arhimandrit Andrei Coroian, Ziarul Lumina https://ziarullumina.ro/societate/analiza/patimile-si-tamaduirea-lor-188923.html (accesat pe 17.06.2024).

[153] A se vedea Constantin Noica, *Șase maladii ale spiritului contemporan* (București, 2012).

[154] Alina A. Rotaru Ziarul Lumina https://ziarullumina.ro/societate/psihologie/blandetea-in-procesul-devenirii-noastre-180556.html (accesat pe 17.06.2024).

În această lume a extremelor creştinul ortodox autentic este chemat să ia atitudine şi să încerce să iese din acest joc demonic al extremelor morale. Despre această luptă cu patimile tot părintele Andrei Coroian spunea: „această împărțire corespunde celor trei etape ale vieții duhovnicești. Patimile sunt legate (se cauzează una pe alta) între ele. În treapta întâi, lupta pentru *curăţie* predomină lupta cu patimile trupului, în a doua - *iluminarea*, cea cu patimile sufletului, iar în a treia - *desăvârşirea*, se dă marea luptă împotriva *mândriei, invidiei, slavei deşarte*. Creștinătatea apuseană a înlocuit *patima plictiselii (akedia)* cu patima socială a *invidiei (phtonos),* care se combate prin *lipsa de invidie (aphotonia)*. Ordinea patimilor a fost inversată de Grigorie cel Mare sub influența Fericitului Augustin, care consideră *mândria* izvorul tuturor patimilor și păcatelor. Noi o să învățăm pe scurt combaterea celor *opt patimi,* din scrierile Sfântului Ioan Casian (360-435), compatriotul nostru, ucenic al avvei Evagrie, trăitor temporar în pustia *Schetis,* unde străluceau atunci marii Părinți *Macarie, Sisoe, Paisie, Moise, Arsenie, Ioan Colov* etc. După izgonirea călugărilor (intelectuali) din schit, la anul 400, Sfântul Ioan ajunge diacon, secretar și apărător al marelui Sfânt Ioan Gură de Aur (350-407), iar după moartea acestuia întemeiază mănăstiri de călugări și maici la Marsilia. În cunoscutele sale *Convorbiri duhovniceşti*, Sfântul Ioan Casian descrie *cele opt patimi,* arătând originea și modul tămăduirii lor."[155]

Este clar că sunt mulţi psihologi şi psihoterapeuţi care vor să ne facă să credem că de fapt în lumea noastră nu există extreme ci toate acestea sunt mai mult superstiţii ale religiei şi a creştinilor ortodocşi. Ei bine lucrurile nu sunt aşa. Trebuie să ne dăm seama că de exemplu în lumea politică sunt mai multe extreme:

- nazism,
- comunism,
- exterminarea adversarilor,
- exploatarea maselor,
- manipularea electorală,
- asasinatul politic etc

sunt cu toate lucruri extreme pe care aproape zilnic le putem vedea.

Am fi naivi dacă am crede că lumea noastră nu este o lume a extremelor. Unii sunt săraci lipiţi pământului şi alţii sunt bogaţi mai mult decât pot cheltuii în această viaţă.[156]

Nu este de mirare că în această lume a extremelor începând cu secolul IV călugării ortodocşi aveau să iese în deşert. Iată ce spunea în acest sens părintele Paul Siladi: „Patericul egiptean ne arată un monahism de început, în căutare, fertil, în care asceții dovedesc foarte multă originalitate în abordarea problemelor pe care le întâmpină. De aceea au rămas modele pentru toate generațiile care au urmat. Ei înaintau printr-un teritoriu cu prea puține repere. Semnele pe care le lăsau ei în urmă deveneau jaloane pentru generațiile următoare. Inclusiv pentru noi, 17 veacuri mai târziu. Semnificative s-au dovedit nu doar reușitele, ci și eșecurile lor, pentru că nu orice încercare a fost confirmată de Dumnezeu sau de generațiile care au urmat.

Provocarea neîncetată pe care o ridică viața ascetică este găsirea liniei fine de echilibru care desparte excesul de delăsare. Oamenii deșertului, duri și plini de forță psihică și fizică, sunt în multe rânduri înclinați spre exagerări felurite. Cei experimentați îi temperează pe novici, dar sunt și cazuri în care Dumnezeu Însuși intervine, direct sau prin trimiși, pentru a indica măsura justă a echilibrului.

O asemenea situație găsim la Avva Sisoe, care, în efortul său ascetic, se dovedește inovativ, dar merge un pas prea departe. Iată istorisirea: „Un părinte a povestit despre Avva Sisoe din Calamon că, odată, vrând să-și biruie somnul, s-a agățat de-o stâncă din Petra, dar un înger a venit și l-a dezlegat, spunând să nu mai facă una ca asta și nici pe alții să nu-i învețe să facă".

Apoftegma aceasta, simplă și lipsită de înfloriri stilistice, vorbește indirect despre importanța pe care o are căutarea, inclusiv asumarea de riscuri, în devenirea fiecărui om. Însă, în același timp, este esențial să poți să te păstrezi ascultător, să îți vezi limitele și să poți distinge binele atunci când ți se arată.

În felul acesta se construiește tradiția monahală, prin încercări succesive, experiențe și căutări, ghidate mereu de ochiul atent al lui Dumnezeu, care inspiră calea echilibrului salvator."[157]

Am vorbit în această carte că sunt demonii cei care ajung să facă o lume a extremelor în care să nu mai ştim diferenţa dintre

- bine şi rău,

[155]Arhimandrit Andrei Coroian, Ziarul Lumina https://ziarullumina.ro/societate/analiza/patimile-si-tamaduirea-lor-188923.html (accesat pe 17.06.2024).

[156] A se vedea Radu Teodorescu, *Sărăcia: ce ne facem cu ea?* (Cugir, 2020).

[157]Paul Siladi, Ziarul Lumina https://ziarullumina.ro/opinii/repere-si-idei/depasirea-exceselor-186772.html (accesat pe 17.06.2024).

- virtute şi patimă,
- adevăr şi minciună
- sau realitate şi iluzie.

La fel de bine am arătat în această carte că fiind motor al patimilor dieta trebuie să fie foarte bine controlată: „alegerile pe care le facem în privinţa alimentaţiei influenţează major funcţionarea organismului şi starea de sănătate. Cum preferinţele alimentare se formează în anii copilăriei, este important ca părinţii să nu neglijeze educaţia în nutriţie a copiilor, susţin majoritatea specialiştilor.

Copilul trebuie să înțeleagă ce înseamnă o alimentație sănătoasă, care sunt alimentele de care corpul are nevoie și tot în copilărie se învață noțiunea de porție corectă, care este ritmul meselor și relația cu mâncarea. Dacă stabilim principiile corecte ale unei alimentații echilibrate, scade riscul apariției unor obiceiuri periculoase: mâncat în exces, rontăit între mese, ignorarea senzațiilor alimentare sau cure de slăbire, meniuri dietetice și regimuri vegetariene, profund contraindicate copiilor, explică medicul nutriționist Mihaela Bilic pe contul său de Facebook.

Din păcate, în România, și adulții, și copiii mănâncă mult și prost, atrag atenția majoritatea specialiștilor. Generațiile care au suferit în trecut de lipsa mâncării au tendința acum să mănânce în exces, explică nutriționistul Mihaela Bilic, care adaugă că părinții își răsfață copiii cu mâncare, le fac toate mofturile și cumpără produse doar pentru că au ambalajul frumos colorat. În familie, s-a pierdut obiceiul de a sta la masă și de a mânca împreună cu ceilalți, remarcă medicul nutriționist. Mâncarea este de multe ori semipreparată, sandvișuri sau fast-food și nu se ține cont de cantitate și nici de ritmul meselor. Fiecare mănâncă ce vrea, cât vrea și când vrea. Iar pentru copii acest lucru este foarte dăunător. Fără disciplină și reguli clare nu putem avea un comportament alimentar echilibrat."[158]

Aceasta fiindcă este bine să ştim că nu avem cum să spunem că suntem persoane care avem totul în control şi mai ales extremele dacă nu suntem unii care să ne putem controla mâncarea pe care o avem.

- Alcoolul,
- drogurile
- şi mâncarea în exces

sunt combustie la mai multe patimi care de duc pe căi extreme şi străine de Hristos.[159]

„O alimentație echilibrată înseamnă puțin din toate. Deși pare simplu, este greu de pus în practică. O dietă diversificată trebuie să conțină minimum 15 ingrediente diferite în fiecare zi. Înseamnă mâncare gătită, produse proaspete și porții mici, precizează Mihaela Bilic. Or, alimentația copiilor este mai degrabă monotonă, abundentă cantitativ, cu un conținut crescut de zahăr și produse ultraprocesate.

Tot la capitolul echilibru intră și cunoașterea senzațiilor alimentare. Copiii trebuie să știe când le este foame și când s-au săturat. Au nevoie și de educație emoțională și să învețe să nu confunde pofta și cu senzația de foame.

Nu în ultimul rând, este nevoie să demontăm miturile alimentare profund înrădăcinate în conștiința părinților. În dieta copiilor este nevoie de un aport de grăsime mai mare decât în cazul adulților și mese mai multe, iar porțiile sunt mai mici. Însă copiii nu au voie să mănânce degresat sau vegetarian și nici la cură de slăbire nu trebuie puși."[160]

În acest sens controlul asupra proprie diete este în cele din urmă controlul asupra propriei persoane care ajunge să ne facă să fim persoane responsabile care ştim foarte bine cum să tratăm extremele din jurul nostru. Aceasta fiindcă vedem că sunt mai mulţi care aleg calea extremelor şi joacă un rol de teatru prin care ne spun că ei de fapt sunt fericiţi cu extremele.

„Joaca cu mâncarea este o metodă ludică de a deprinde obiceiuri sănătoase. În cadrul unor ateliere de nutriție copiii pot fi învățați să mănânce folosindu-se de propriile simțuri. De exemplu, părinții pot să facă lecții de degustare, cerându-le copiilor să dea o notă pe o scară de la 1 la 10 pentru fiecare din cele 5 simțuri: văz, auz, miros, gust și atingere; inclusiv senzația de foame trebuie antrenată și notată și este recomandat să învățăm să mâncăm doar dacă percepem foame de la nota 6 în sus. Copiii trebuie încurajați să descopere alimente noi, să

[158]Ziarul Lumina https://ziarullumina.ro/societate/sanatate/relatia-nesanatoasa-cu-mancarea-tradeaza-un-dezechilibru-emotional-181232.html (accesat pe 24.06.2024).

[159] A se vedea Gabriel Bunge, *Gastrimargia sau nebunia pântecelui* (Sibiu, 2014).

[160]Ziarul Lumina https://ziarullumina.ro/societate/sanatate/relatia-nesanatoasa-cu-mancarea-tradeaza-un-dezechilibru-emotional-181232.html (accesat pe 24.06.2024).

încerce combinații de ingrediente și să participe la gătit. Chiar și acasă este bine să le dăm copiilor sarcini în bucătărie, de la prepararea mâncării până la așezarea mesei sau spălarea vaselor.

Un stil de viață sănătos înseamnă mai mult decât o alimentație corectă. Dincolo de conținutul farfuriei, ritmul meselor și dimensiunea porției fac diferența. Deprinderea unor obiceiuri sănătoase are loc în copilărie și se bazează pe exemplul personal. Nu poți cere copiilor să mănânce sănătos, dacă restul familiei nu face asta.

Echilibrul emoțional este și el important, copiii au nevoie de atenție, nu de mâncare pe săturate. Activitățile fizice, timpul petrecut în aer liber, practicarea unor hobby-uri care să presupună prezența prietenilor și a familiei contribuie esențial la dezvoltarea fizică și psihică armonioasă a unui copil. O relație nesănătoasă cu mâncarea trădează de fapt un dezechilibru emoțional care nu se tratează prin cură de slăbire, subliniază dr. Mihaela Bilic. De aceea, ea ne îndeamnă să ascultăm și să observăm ceea ce ne spune propriul corp.

Mâncarea este bună doar atunci când vă este foame. Tristețea, plictiseala, frica, furia, singurătatea nu se tratează cu mâncare! Experimentați până aflați ce vă place și ce aveți nevoie. Mâncarea vă este un prieten, dar nu singurul și nici cel mai bun."[161]

Doi duhovnici creştin ortodocşi discutau într-o zi.

- Ştii ce?
- Ce?
- Noi duhovnicii suntem unii care îndrumăm sufletele spre rai.
- Aşa este.
- Cum putem să facem acest lucru dacă noi nu am văzut niciodată raiul?
- Pe Iisus l-ai văzut în persoană?
- Nu.
- Dar ştii că a existat?
- Da.
- Aşa este şi cu duhovnicia.
- Nu trebuie să fi în rai ca să îi îndrumi pe alţii spre el?
- Da.
- Nu eram conştient de acest lucru.
- Să fi.
- Şi mai este ceva.
- Ce?
- Cei mai mulţi oameni consideră mântuirea un mit.
- Mit?
- Da.
- Cum?
- Cei mai mulţi cred că totul începe şi se termină în această viaţă.
- Asta aşa este.
- Deci pentru ei mântuirea este mai mult o superstiţie.
- Un mit după cum ai spus.
- Aşa este.
- Este şi alta o extremă.
- Oamenii nu sunt ceea ce par.
- Asta este sigur.
- Totuşi sunt şi creştini ortodocşi autentici.
- Care cred în mântuire?
- Da.
- Aşa este.
- Pe ei trebuie să îi îndrumăm.
- Este un exerciţiu pedagogic.
- Într-un fel.
- Aşa este.
- Știi ce spunea Sfântul Ioan Gură de Aur despre cei care sunt nepăsători cu propria mântuire?
- Nu.

[161] Idem.

- Spunea că sunt ca nişte nebuni care au o colibă toată dărăpănată în care investesc sume mari în pictarea împodobirea ei.
- Hahaha.
- Ce este?
- Este bună comparaţia.
- Şi tot Sfântul Ioan Gură de Aur mai spune că cei care nu se gândesc la mântuire sunt asemenea unei femei care aflată în patul de moarte în loc să se roage începe să se machieze şi să se împodobească.
- Aşa este.
- Sigur că aşa este.
- Evident.
- Este grav că sunt mulţi care nu se gândesc la mântuire.
- Fiindcă sunt oameni duşi de extreme.
- Sigur.
- Zilele astea citeam despre secretarul regelui Francisc I.
- Ce anume?
- Acest secretar regal se afla pe patul morţii.
- Şi?
- Cineva l-a întrebat?
- Cum vă simţiţi domnule secretar regal?
- Ştii ce?
- Ce?
- Îmi pare rău de un lucru.
- Care?
- În viaţa mea am făcut peste 80000 de acte regale.
- Mult.
- Dar ştii ce?
- Ce?
- Deşi am făcut atâtea acte regale cred că niciodată nu m-am gândit la mântuirea sufletului mai mult de un sfert de oră.
- Aşa de puţin?
- Da.
- Este trist.
- Da.
- Şi ca el sunt mulţi.
- Aşa este.
- Ştii cum este?
- Cum?
- Lumea de azi te duce pe extreme şi tu crezi că este normal.
- Crezi?
- Da.
- Nu ştiu ce să spun.
- Că crezi ce spun eu.
- Dar cum de nu suntem conştienţi de faptul că trăim în extreme?
- Fiindcă suntem nepăsători.
- La fel cum bogatul nemilostiv era nepăsător faţă de săracul Lazăr?
- Da.
- Aşa este.
- Să ştii că această conversaţie mi-a deschis ochii cu privire la mai multe lucruri.
- Şi mie.
- Deci efectul a fost pentru amândoi.
- Da.
- Mă bucur.
- Şi eu.[162]

[162] Din Grigorie Comşa, *1000 de pilde pentru viaţa creştină* (Arad, 1929).

Într-o societate agresivă verbal şi comportamental cum este cea a noastră blândeţea este considerată un fel de extremă ce trebuie să fie evitată. Gânditoarea Alina A. Rotaru spunea: „voi începe acest articol cu concluzia: avem nevoie de blândeţe - faţă de noi înşine, de ceilalţi, în faţa durerii. Este necesară blândeţea cu toate procesele integrării, vindecării şi devenirii, care alcătuiesc viaţa. Este nevoie de blândeţe în stabilirea identităţii şi rolurilor, fie că suntem femei, fie bărbaţi. Blândeţea determină echilibrul în relaţiile de cuplu.

Discuția despre identitate și roluri este una sensibilă, mai ales că societatea în care trăim participă activ la formarea unor roluri deviate, în cadrul unei așa-numite identități fluide, și îmbracă discursul într-o formă corectă politic, dificil de demontat, în schimb, eșecul e aproape garantat. Dar, de regulă, luăm seama la costuri doar când sunt devastatoare pentru noi, ca indivizi, și funcționalitatea societății. Definiţia oferită de DEX descrie identitatea ca un „principiu fundamental al gândirii ce impune ca formele logice să păstreze unul și același sens în decursul aceleiași operații, asemănare, similitudine perfectă”.”[163]

Am ajuns să uităm de propria noastră identitate fiindcă mergem pe căi extreme în care

- extremismul,
- imprevizibilul,
- nesiguranța
- și incertitudinea

au ajuns să fie considerate lucruri firești.[164]

Iată ce spunea în acest sens tot gânditoarea Alina A. Rotaru: „identitatea personală se formează prin modele, experiențe, imitare. Specialiștii care studiază dezvoltarea umană au concluzionat că ea se încheie, în linii mari, în jurul vârstei de 25 de ani, urmând apoi formarea de identități secundare: religioasă, profesională, de cuplu. Este un proces dinamic, în tandem cu viața.

Spre deosebire de alte specii, noi, oamenii, avem cea mai lungă copilărie: 18 ani până devii adult, enorm de mult, dacă mă raportez la ecosistemul din care facem parte, unde majoritatea mamiferelor între 3-5 ani sunt adulți. 25 de ani înseamnă un sfert de secol în care ai datoria de a-ți defini identitatea pe mai multe paliere, un sfert de secol în care poți să descoperi care ți-e rolul în viață. Dacă ești femeie, urmează să-ți pui întrebarea: ce înseamnă rolul de femeie, în raport cu mine, în primul rând, apoi în raport cu un bărbat, o familie, societatea, cultura în care viețuiesc? Ce înseamnă rolul de soție, dar cel de mamă? Nu urmăresc să abordez tematica în termeni rigizi, ca și cum un rol ar însemna o serie de elemente bine delimitate, sau să fac abstracție de procesul dezvoltării, care e unic pentru fiecare persoană, dar în termeni generali, orice rol poate fi definit, pentru că nu suntem atât de unici pe cât ne-am considera.”[165]

Această carte se vrea mai mult decât orice un manifest împotriva extremelor de tot felul din lumea noastră şi mai ales o revenire la normal şi firesc. În acest sens vom ajunge să găsim echilibrul în relaţiile interpersonale aşa cum le-a lăsat Dumnezeu. „Ce este energia feminină în esență și de ce este necesară o înțelegere corectă a ei? Energia feminină este cea care hrănește bărbatul la nivel spiritual, al sufletului, îl împlinește în moduri în care banii, prietenii sau statutul social nu o pot face. Spiritualitatea profundă, care înseamnă vulnerabilitate, conexiune cu Dumnezeu, fluiditate, deschidere, acceptare necondiționată, iubire, hrănește adânc legătura dintre noi, ne oferă răspunsuri adevărate, nu surogate. Depresia bărbatului, lipsa de vitalitate vin din faptul că femeia nu este în energia ei feminină și astfel nu-l poate hrăni pe bărbatul de lângă ea în esența lui spirituală. Atunci apare ruptura, dependența, căutarea în altă parte, rănirea reciprocă. De aceea, noi, psihologii, spunem mereu că soluția e întoarcerea înspre interior, nu pentru că nu ar fi problematic comportamentul partenerului, ci pentru că rădăcinile ne oferă răspunsuri, nu ramurile.

Acest adevăr, pe care l-am simțit ca fiind real, a curs înspre mine fără să am vreo contribuție la el și atunci am știut că nici un bărbat hrănit în esența lui de energia feminină nu suferă de depresie, pentru că depresia e pierderea vitalității, ori energia feminină înseamnă vitalitate. Nici un bărbat hrănit sănătos din energia feminină nu este dependent de substanțe sau comportamente, nu e rătăcit spiritual sau ignorant, ci în fața lui se deschid, treptat, drumuri ale devenirii.”[166]

---

163 Alina A. Rotaru Ziarul Lumina https://ziarullumina.ro/societate/psihologie/blandetea-in-procesul-devenirii-noastre-180556.html (accesat pe 17.06.2024).

164 A se vedea Monahul Serghie, *Dumnezeu: o certitudine* (Galaţi, 2022).

165 Alina A. Rotaru Ziarul Lumina https://ziarullumina.ro/societate/psihologie/blandetea-in-procesul-devenirii-noastre-180556.html (accesat pe 17.06.2024).

166 Idem.